

SANG'HANO

ZA WATUMIGWA WA KILISTO

ULONGOZI

Kitabu cha Sang'hano za Watumigwa wa Kilisto kicho kitabu kisimulila vija wanhu wamtogole Kilisto viwasongile na vija viwenele kulawa Yelusalemu mbaka Yudea, Samalia, na isi za kutali, kamba vija Yesu viyawalonge wanahina zake kipigit hanasoligwa uchana kuulanga (1:8). Kitabu kino chandikigwa na Luka, ayo vivija yandike kitabu cha Usenga Unogile wa Luka. Heyo kakala mganga wa usipitali na kakala m'bala mkwandika mbuli vinogile. Vitabu vose vibili viyandike kamwandikila "Te-oflo" ayo yakalile Mgiliki, kija cha Usenga Unogile wa Luka na kija cha Sang'hano za Watumigwa wa Kilisto. Ila siku vitabu vino vivija vikala sama ya wanhu wamtogole Kilisto, wose, Wagiliki na Wayahudi (1:1).

Siku kitabu cha Sang'hano za Watumigwa wa Kilisto chandikigwa hagatigati ya milao ya 60-64 songela kuvumbuka kwa Yesu Kilisto, kwavija kitabu kino kimambukizwa kipigit Paulo hanalawa mkifungo. Luka vivija kakala yokii-longoza na mtumigwa wa Kilisto Paulo na siku kandika kitabu kino mdiwambo da Antiokia. Kitabu cha Sang'hano za Watumigwa wa Kilisto kicho mgendelelo wa kitabu cha Usenga Unogile wa Luka, na kisongela haja Yesu viyasoligwe uchana kuulanga. Kilamso cha Luka kwandika kitabu kino kikala kilingile na kija kili mkitabu

chake cha Usenga Unogile. Kamulonda Teofilo na wanhu wose wamtogole Kilisto kutogola gaja gawafundizigwe, avo kandika vinogile mbuli ziyatendile Yesu kipigit iyiakalile mgima na vija Ukiリスト viwenele.

Kitabu cha Sang'hano za Watumigwa wa Kilisto chotulagusila avija wanhu wamtogole Kilisto wa umwaka viwakalile na vija viwakalile womtamanila Yesu. Vija watumigwa wa Kilisto viwakalile wokala wotulagusila tweye vija vitulondigwa kumtamanila Loho wa Mulungu muisang'hano ya kweneza Usenga Unogile mwa wanhu wayagwe.

Gali Mgati ya Ikitabu

1. Loho wa Mulungu kowahumulukila wanahina, na wanhu wamtogole Kilisto wosonga kongezeka (1:1—8:1).
2. Wanhu wamtogole Kilisto wogazigwa na kusonga kwenela kutali ya idiwambo da Yelusalemu (8:2—12:23).
3. Paulo kochola mwanza wake wa ichanduso kweneza Usenga Unogile (12:24—14:28).
4. Kitala kikulu choiting'hana Yelusalemu kulamula cha kuwatenda wanhu wamtogole Kilisto (15:1-35).
5. Paulo kochola mwanza wake wa ikabili kweneza Usenga Unogile (15:36—18:22).
6. Paulo kochola mwanza wake wa ikadatu kweneza Usenga Unogile (18:23—20:38).
7. Paulo kogogigwa ako kudiwambo da Yelusalemu (21—26).
8. Hakimambukizo, kogaligwa kudiwambo da Loma (27—28).

¹ Mkulu Teofilo, muna ikitabu changu cha ichanduso, nyandika mbuli zose ziyatendile Yesu na kufundiza songela mwanduso wa sang'hano yake ² mbaka zua dija diyasoligwe kuchola kuulanga, viyeshile kulava malagizo kubitila Loho wa Mulungu ha iwatumigwa iyawasagule. ³ Mkipigit cha mazua malongo mane songela viyadanganhike, Yesu kawalawilila watumigwa zake mianza bwando giladi yawatende wato-gole kamba kakala mgima. Wamona, na heyo kawalongela mbuli za Undewa wa Mulungu. ⁴ Na viyaiting'hane nao, kawalagiza yolonga vino, "Sambimsegele Yelusalemu, ila beteni ija inhunga iniwalongele, nhunza iyekile kilagano Tataangu. ⁵ Yohana kabatiza na mazi, ila mazua madodo hamwande, mweye mobatizingwa na Loho wa Mulungu."

*Yesu Kosoligwa Uchana Kuulanga
(Mlk. 16:19-20; Luk. 24:50-53)*

⁶ Watumigwa wa Kilisto viwaiting'hane hamoja, wamuza Yesu, "Mndewa, kino kicho kipigit chondauwabwezele undewa Waislaeli?"

⁷ Ila Yesu kawalongela, "Kipigit na msimu wa mbuli hizo va mmakono ga Tataangu. Mw-eye, sio sang'hano yenu kukitanga kipigit na msimu wa mbuli hizo vondazilawilile. ⁸ Ila Loho wa Mulungu vondayawezile, mobokela mhiko, na mowapetela wanhu mbuli zangu zimziwene mkiwambo cha Yelusalemu, muisi yose ya Yudea na Samalia, na hata hakimambukizo cha ulumwengu." ⁹ Viyamambukize

kulonga avo, kasoligwa uchana kuulanga, na wose wamulola mbaka mawingu vigamfisile.

¹⁰ Viwakalile wang'halì wolola kuulanga kipigiti Yesu viyakalile yochola, wedukila wanhu wabili wavalile vivalo vizelu wema behi na hewo. ¹¹ Walonga, "Mweye wanhu wa Galilaya, habali mwimile hano na kulola kuulanga? Yesu ino yasoligwe kulawa hamwenu kuchola kuulanga, kobweleganya mwanza uyagwe kamba vivija vimmuwene yochola kuulanga."

*Matia Kosaguligwa Kusola Hanhu ha Yuda
(Mat. 27:3-10)*

¹² Abaho, watumigwa wa Kilisto wabwela Yelusalemu kulawa Hakigongo cha Mizaituni, kukalile na utali wa kilometra imwe kulawa mkiwambo hicho. ¹³ Viwavikile mkiwambo, wengila mdigati da uchana, kuwakalile wokala Petulo, Yohana, Yakobo, Endelea, Filipo, Tomaso, Batolomayo, Matayo, Yakobo mwana wa Alufayo, Simoni yakalile yokemigwa Mgombeleza isi ya Islaeli, na Yuda mwana wa Yakobo. ¹⁴ Wano wose wakala wogendelela kuiting'hana hamoja kutambika, hamoja na watwanzi wayagwe, na Maliamu mamaake Yesu, na ndugu zake Yesu.

¹⁵ Mazua madodo hamwande, Petulo kema ha wanhu wamtogole Kilisto wakalile waiting'hane, dale jose dikala wanhu mia na malongo mabili, ¹⁶ kalonga, "Ndugu zangu, Nyandiko Zing'alile zilongigwe umwaka na Loho wa Mulungu kubitila mulomo wa Daudi zimulonga Yuda, yawalongoze awo wamgogile Yesu, zolondigwa zivikile. ¹⁷ Yuda kakala mmwanza wetu, kwavija kasaguligwa yasang'hanike msang'hano ino."

18 Kagula mgunda kulawa mzihela ziyapatile mzisang'hano zake zihile, kagwa hasi, katulika, na utumbo wake ukutuka hanze. **19** Wanhu wose wa Yelusalemu waihulika mbuli hiyo, avo muulonzi wa kumwao waukema mgunda uwo Akelidama, nhegulo yake "Mgunda wa Mulopa."

20 Petulo kagendelela kulonga, "Kwavija yandikigwa muna ikitabu cha Zabuli, 'Ng'anda yake ikale bila kinhu,

na mgati yake sambiyakale munhu yoyose.*
Vivija yandikigwa,
'Munhu iyagwe yasole hanhu ha sang'hano
yake.'†

21 "Avo kolondigwa yasaguligwe munhu imwe kulawa mmwanza wa wanhu wakalile hamoja na tweye mkipigitu chose vitukalile na Mndewa Yesu, **22** songela Yesu viyabatizigwe na Yohana, mbaka zua dija Yesu viyasoligwe kulawa kumwetu kuchola uchana kuulanga. Na munhu imwe mdidale jao kowa msindila wa mzuso wake hamoja na tweye."

23 Avo wasagula matwaga ga wanhu wabili, Usufu, yakemigwe Balisaba yakalile na twaga diyagwe dikemigwa Yusto, na Matia. **24** Abaho, watambika, walonga, "Mndewa, gweye koitanga mioyo ya wanhu wose, avo tulagusile yalihi muna iwanhu wano wabili yuumsagule **25** giladi yasole sang'hano ino ya kitumigwa ayo iyailekile Yuda na kunhu kuyailumbile nako." **26** Na viwasagule, kula imulagalila Matia, avo na heyo

* **1:20** Mboli zino zolawa mkitabu cha ZABULI 69:25. † **1:20** Mboli zino zolawa mkitabu cha ZABULI 109:8.

kongezigwa muna ididale da watumigwa wa Kilisto longo dimwe na imwe.

2

Kwiza kwa Loho wa Mulungu

¹ Vidivikile zua da Pentekoste, wanhu wose wamtogole Kilisto wakala waiting'hane hanhu hamwe. ² Bahoh kiza kidinhilo kulawa ku-ulanga kilingile na m'bumo wa kukuzumbi, na kumemeza ng'anda yose iwakalile wakalile. ³ Abaho, wona vinhu vilingile kamba ndimi za moto ziigolile na kukala hachana ya kila munhu yakalile haja. ⁴ Wose wamemezwa Loho wa Mulungu,* wasonga kulonga lonzi za wanhu wayagwe kamba Loho viyawadahize kulonga.

⁵ Na aka Yelusalemu kukala na Wayahudi wakalile womtogola Mulungu, wakalile wolawa muisi zose za ulumwengu. ⁶ Viwahulike mbuli zino, dale kulu da wanhu diiting'hana. Wose wakanganya, kwavija kila munhu kawahulika wolonga muulonzi wake mwenyego. ⁷ Wakanganya ng'hani na kulonga, "Wanhu wose wano wolonga si wanhu wa Galilaya? ⁸ Avo, vilihi tweye kila munhu mmwanza wetu kovahulika wolonga muulonzi wake mwenyego? ⁹ Wayagwe wenekae wa Palitia, Media, na Elamu, na wayagwe wenekae wa Mesopotamia, Yudea, Kapadokia, na wayagwe wolawa Ponto na Asia, ¹⁰ Fligia na Pamfilia, Misili na ng'ambu za Libia behi na Kilene,

* ^{2:4} Wamemezwa Loho wa Mulungu nhegulo yake wag-weleligwa Loho wa Mulungu.

na wahenza wayagwe kulawa mdiwambo da Loma,¹¹ na Wayahudi wose na waja waitogole dini ya Kiyahudi, na wayagwe wanhu kulawa Kilete na Alabu. Na tweye towahulika vowolonga sang'hano ng'hulu ziyatendile Mulungu muulonzi wetu wenyego!”¹² Wose wakanganya na kwazanywa, wakiuza, “Mbuli ino nhegulo yake choni?”

¹³ Ila wanhu wayagwe wawaponeza wolonga, “Wanhu wano wakoligwa!”

Usenga wa Petulo mwa Wanhu

¹⁴ Bahó Petulo kema hamoja na watumigwa wa Kilisto longo dimwe na imwe, kenula dizwi kalonga, “Wayahudi wayangu na wanhu wose mkala Yelusalemu, tegelezeni goya, giladi muitange mbuli ino.¹⁵ Wanhu wano hawakoligwe kamba vimgelegeza mweye, kwavija sambi saa ndatu imitondo.¹⁶ Ila, mbuli ino iyo ilongigwe na muhokozi Yoeli,

¹⁷ ‘Mulungu kalonga, muna gamazua ga kimambukizo,

kila munhu nomwitila Loho wangu.

Wanenu wa kimbigalo na wa kitwanzi wohokola,

wasongolo zenu wokona nzozi,

na wavyele zenu wolota.

¹⁸ Ona, vivija na watumigwa zangu wose, wakimbigalo na wakitwanzi,

nowetila Loho wangu mmazua higo,
na hewo wohokola.

¹⁹ Notenda mizonza uchana kuulanga,

na vilaguso hasi muisi,

kowa na mulopa, moto, na yosi kulu.

- 20** Zua dogaluka kuwa ziza,
 na mulenge wowa mdung'hu kamba mu-
 lopa,
 kipigit i hadinalawila zua dija kulu dili na
 yenzi da kwiza kwa Mndewa.
- 21** Abaho, munhu yoyose yondayatambike mt-
 waga da Mndewa, kokomboligwa.'†
- 22** "Mweye wanhu wa Islaeli, tegelezeni mbuli
 zino. Yesu wa Nazaleti iyo munhu yakalile
 na udaho wa kiungu ugubuligwe kumwenu na
 mizonza, mbuli za mkanganyo, na vilaguso viya-
 tendile Mulungu kumwenu kubitila heyo, kamba
 vumtanga. **23** Munhu ino kalavigwa kamba
 viyalondile Mulungu na viyatangile songela
 mwaka, na mweye mumkoma mkuwalekela
 wanhu wehile wamuwambe mumsalaba. **24** Ila
 Mulungu kamzusa, kamkombola kulawa muna
 gamasungu ga kudanganhika, kwavija havi-
 dahike ifa imgoge. **25** Kwavija Daudi kalonga
 yomulonga heyo,
 'Nimona Mndewa haulongozi wangu mazua
 gose,
 kwavija kokala ng'ambu ya mkono wangu
 wa ukulume giladi sambinigudemezwe.
- 26** Avo, moyo wangu wodeng'helela,
 na lulimi lwangu lotoa lukenze lwa
 ndeng'ha.
- Na lukuli lwangu lose
 lokala mditamanilo,
- 27** kwavija huileka loho yangu kuzimu,

† **2:21** Mbuli zino zolawa mkitabu cha YOELI 2:28-32.

na humuleka Munhu wako Yang'alile yole
mdipanga.

²⁸ Kundagusila nzila za ugima,
konitenda nideng'he mkukala hamoja na
nie.[‡]

²⁹ "Ndugu zangu Waislaeli, ndekeni niwalon-
gele bila kudumba mbuli zimpatile tata wetu
Daudi. Heyo kadanganhika na kuzikigwa,
na panga jake da bahano kumwetu mbaka
lelo.[§] ³⁰ Ila kwavija Daudi kakala muhokozi,
kavitanga kamba Mulungu kamduilila kamba
munhu imwe kulawa mulukolo lwake Daudi
komwika mkigoda chake cha undewa. ³¹ Daudi
kagatanga gaja gose Mulungu gayalondile ku-
tenda, avo kalonga mbuli ya kuzuka kwa Kilisto,
'Halekigwe kuzimu,

na lukuli lwake halolile mdipanga.'

³² Yesu ino kazusigwa na Mulungu, na tweye tose
tukala wasindila wa mbuli ino. ³³ Kenuligwa
uchana na kwikigwa mkono wa ukulume wa
Mulungu, na kum'bokela Loho wa Mulungu
yalalikigwe na Tata, na kutwitala gano gomgona
na kugahulika. ³⁴ Kwavija Daudi hakwelile
kuulanga, ila kalonga,

'Mndewa kamulongela Mndewa wangu,
"Kala kumkono wangu wa ukulume
³⁵ mbaka vondaniweke wadumuka zako wawe
kamba kigoda cha kwikila magulu gako."
,*

[‡] **2:28** Mboli zino zolawa mkitabu cha ZABULI 16:8-11. [§] **2:29**
Mbaka lelo nhegulo yake mbaka kipigit Luka viyandike lupwilili
luno. * **2:35** Mboli zino zolawa mkitabu cha ZABULI 110:1.

³⁶ “Wanhu wose wa Islaeli wolondigwa kuvitanga kamba Yesu ino immuwambile mumsalaba, Mulungu kamtenda kamba Mndewa na Kilisto!”

³⁷ Abaho, wanhu viwahulike vino, wahomigwa mmiyo yao, wamuuza Petulo na waja watumigwa wa Kilisto wayagwe, “Ndugu zetu, tutende choni?”

³⁸ Petulo kawalongela, “Kila munhu mmwanza wenu yaleke vilozo vake na kubatizingwa mditwaga da Yesu Kilisto giladi msegezeligwe vilozo venu, na kubokela nhunza ya Loho wa Mulungu.

³⁹ Kwavija kilagano kino kiza sama yenu mweye, na sama ya wanenu, na sama ya wanhu wose wokala kutali, nhegulo yake sama ya kila munhu yakemigwe na Mndewa Mulungu wetu.”

⁴⁰ Petulo kawalongela mbuli ziitagwe bwando na kuwagong'ondeza, yolonga, “Ikomboleni kulawa muna inbaguso yondaize ya wanhu wa mulelo uno wihile!” ⁴¹ Wanhu wautogole usenga wake wabatizingwa, na zua dija wongezeka kamba wanhu alufu ndatu. ⁴² Kipigit chose wakala wobokela mafundo kulawa ha watumigwa wa Kilisto, wakala hamoja, waumogola mkate, na kutambika.

Ugima wa Wanhu Wamtogole Kilisto

⁴³ Mizonza na mbuli bwando za mkanganyo zitendigwa kubitila watumigwa wa Kilisto, na wanhu wose wona bwembwe. ⁴⁴ Wanhu wose wamtogole Kilisto wagendelela kukala hamoja na kuigolela vinhu vao. ⁴⁵ Wakala woguza mali na vinhu vao, abaho, wamgolela hela munhu yoyose yakalile bule kinhu. ⁴⁶ Mazua

gose wagendelela kuiting'hana hamoja muna Ing'anda ya Mulungu, na kipigit cha kumogola mkate, waiting'hana mzikae zao na waja mandia mkudeng'ha na miyo ing'alile. ⁴⁷ Wamuyenzi Mulungu, na kunogelwa na wanhu wose. Mazua gose Mndewa kongeza mheta ya ididale da wanhu wakalile wokomboligwa.

3

Mbetembete Kohonyigwa

¹ Zua dimwe, saa tisa ichungulo, mkipigit cha kutambika, Petulo na Yohana wakala wochola Kuing'anda ya Mulungu. ² Na kukala na munhu imwe yakalile mbetembete songela viyavumbuke. Munhu iyo kakala yopapigwa na wanhu mazua gose na kwikigwa hana ulwivi lwa Ing'anda ya Mulungu lukemigwe "Lwivi Lunogile," giladi yapule hela ha wanhu wakalile wokwingila Muing'anda ya Mulungu. ³ Viyawawene Petulo na Yohana wokwingila muna Ing'anda ya Mulungu, kawapula wamgewelele kinhu chochose. ⁴ Petulo kamulola ng'hani na Yohana katenda vivija, abaho, Petulo kamulongela, "Tulole tweye!" ⁵ Avo kawalola, kuno yotamanila kupata kinhu kulawa kumwao. ⁶ Ila Petulo kamulongela, "Nie nabule feza ama zahabu, ila nokugwaa kija nilinacho. Mtwaga da Yesu Kilisto wa Nazaleti, wime utembele!" ⁷ Abaho, kamgoga na mkono wake wa ukulume, kamwinula. Na bahaja magulu na ng'ongo zake zigangamala. ⁸ Kazumhazumha na magulu gake na kasonga kutembela. Abaho, kengila

muna Ing'anda ya Mulungu hamoja na hewo, kuno yotembela na kuzumhazumha na kumuyenzi Mulungu.⁹ Wanhu wose viwamuwene yotembela na kumuyenzi Mulungu,¹⁰ wamtanga kamba munhu ija iyo yakalile yopula behi na Ul-wivi Lunogile lwa Ing'anda ya Mulungu, wangananya ng'hani na wazanywa na gaja gamulaw-ilile.

Usenga wa Petulo Kuing'anda ya Mulungu

¹¹ Munhu ija viyakalile yowananahila Petulo na Yohana, wanhu wose wakimbila na kuilundiza hanhu hakemigwe "Lubuga lwa Selenmani," na kukanganya ng'hani. ¹² Petulo viyagawene gano, kawalongela, "Mweye Waislaeli, habali mkanganya mbuli ino? Habali mtulola ng'hani tweye kamba vija udaho wetu wenyego ama sang'hano zetu zinogile zizo zimtendile munhu ino yatembele?" ¹³ Mulungu wa wahenga zetu Ablaham, Isaka, na Yakobo kamuyenzi mtumigwa wake Yesu. Ila mweye mumgela mmakono ga wanhu wali na udaho, na mmulema hameso ga Pilato, hata haja Pilato viyalondile kumulekesa. ¹⁴ Mweye mmulema Munhu Yang'alile na Yalibule Uzenzeleganye, na mulonda mulekeseligwe munhu iyagwe yakalile yokoma wanhu. ¹⁵ Mumkoma ija yakalile chanduso cha ugima, ila Mulungu kamzusa kulawa mkudanganhika, na tweye twa wasindila wa mbuli ino. ¹⁶ Munhu ino yummona na kumtanga, katendigwa kuwa mgima na nhamanila ili mtwaga da Yesu. Nhamanila ili mditwaga da Yesu iyo imuhonyile kamba vummona.

¹⁷ "Sambi, ndugu zangu, nivitanga kamba mweye mtenda ubozi uno, kamba viwatendile wakulu zenu. ¹⁸ Ila vino Mulungu vivo viyagavikize gaja gayahokole kubitila wahokozi zake wose, yolonga kamba Kilisto wake kokwiza kugaya. ¹⁹ Avo, lekeni vilozo venu, mumgalukile Mulungu, giladi vilozo venu visengezige, ²⁰ giladi kize kipigit cha kuhumula kulawa ha Mndewa, na kuwagalila Kilisto iyawasagulile yokemigwa Yesu. ²¹ Heyo kolondigwa yasigale kuulanga mbaka vondakivike kipigit cha vinhu vose kutendigwa kuwa vinhu va sambi, kamba Mulungu viyalongile umwaka kubitila wahokozi zake wang'alile. ²² Kwavija Musa kalonga, 'Mndewa Mulungu wenu kowenulila muhokozi kamba nie, kulawa imwe wa wanhu zenu wenyego. Molondigwa kutegeleza kinhu chochose chondayawalonge.' ²³ Munhu yoyose yondayaleme kumtegeleza muhokozi hiyo kobaguligwa kulawa mwa wanhu zake mwenyego na kubanangigwa.* ²⁴ Na wahokozi wose, songela Samwelii mbaka waja wezile kuchugu chake, wazihokola mbuli zilawilila mmazua gano. ²⁵ Mweye mwa wana wa wahokozi waja na mgeligwa mdilagano dija Mulungu diyailagane na wahenga zenu, kamba viyamulongele Ablaham, 'Kubitila mulelo wako, wanhu wose wali muisi womotezwa.'[†] ²⁶ Avo, Mulungu viyamzusile mtumigwa wake, tanhu kamgala kumwenu, giladi yawamoteze

* ^{3:23} Mbuli zino zolawa mkitabu cha NG'HUMBUKILA YA TOLATI 18:15, 18-19. † ^{3:25} Mbuli zino zolawa mkitabu cha MWANDUSO 22:18; 26:4.

mkuwatenda mweye muleke mbuli zenu zihile."

4

Petulo na Yohana Wogaligwa Kukitala Kikulu cha Isi ya Wayahudi

¹ Petulo na Yohana viwakalile wang'hali wlonga na wanhu, wakulu wa nhambiko na mkulu wa wemilizi wa Ing'anda ya Mulungu hamoja na *Masadukayo wayagwe wavika. ² Wagevuzika ng'hani kwavija Petulo na Yohana wakala wowa-fundiza wanhu kamba Yesu kazuka, kinhu kilagusa kamba wanhu wadanganhike wozuka kulawa mkudanganhika. ³ Avo wawagoga Petulo na Yohana, na kwavija ikala ichungulo, wawagela mkifungo mbaka imitondo iyagwe. ⁴ Ila wanhu bwando wauhulike usenga uja wamtogola Mulungu, na mheta ya wambigalo yongezeka wavika wanhu alufu tano.

⁵ Zua diyagwe wakulu wa Wayahudi, wavyele, na wafundiza Malagizo ga Musa waiting'hana Yelusalemu. ⁶ Mkulu wa Wakulu wose wa Nhambiko yokemigwa Anasi kakala haja, na Kayafa, na Yohana, na Alekizanda, na wanhu wayagwe wakalile wa mulango wa Mkulu wa Wakulu wose wa Nhambiko. ⁷ Wawasola Petulo na Yohana waweka haulongozi wao, wasonga kuwauza, "Mweye mtenda mbuli zino na mhiko zilihi na mditwaga da munhu yalihi?"

* **4:1** Masadukayo wakala wanhu walemile kutogola kamba kuna kuzuka kwa wanhu wadanganhike.

⁸ Petulo, kuno yamemile Loho wa Mulungu, kawedika, "Mweye wakulu na wavyele wa Is-laeli! ⁹ Kamba tuhauzigwa lelo mmbuli ija in-ogile yaatendeligwe munhu ija yakalile mbetem-bete na vija viyahonyigwe, ¹⁰ na vitangike kumwenu mweye na wanhu wose wa Islaeli kamba munhu ino yemile haulongozi wenu kuno yali mgima, kahonyigwa na mhiko za twaga da Yesu Kilisto wa Nazaleti immuwambile mum-salaba, ayo Mulungu iyamzusile kulawa mwa wanhu wadanganhike. ¹¹ Yesu hiyo yulongigwa muna Zinyandiko Zing'alile,

'Dibwe dilemigwe na wazenzi

digaluka kuwa dibwe da kutamanilwa ng'hani kubanza mabwe gose.'[†]

¹² Ukombola haulawa ha munhu yoyose iyagwe, kwavija haduhu twaga diyagwe muisi yose wag-weleligwe wanhu giladi tukomboligwe kubitila twaga hijo."

¹³ Wakulu wa Ikitala Kikulu cha Isi ya Wayahudi viwawawene Petulo na Yohana wlonga bila kudumba na kuno hawasomile na hawakalile na ubala wowose, wakanganya ng'hani, na kuvitanga kamba wakala hamoja na Yesu. ¹⁴ Ila viwamuwene ija imunhu ya-honyigwe kema hamoja na hewo, wakala wab-ule da kulonga. ¹⁵ Avo, wawalongela walawe hanze ya Ikitala Kikulu cha Isi ya Wayahudi, na hewo wasigala weiyeka wasonga kuilongela wenyego. ¹⁶ Wakiuza, "Tuwatende choni wanhu wano? Kwavija kila munhu yokala Yelusalemu

[†] **4:11** Mbuli zino zolawa mkitabu cha ZABULI 118:22.

kovitanga kamba mzonza uno wa kukanganya utendeka, na tweye hatudaha kuibela mbuli ino. ¹⁷ Ila, giladi mbuli ino sambiyenele ng'hani mwa wanhu, tuwagomese sambiwalonge na munhu yoyose mditwaga dino.”

¹⁸ Avo wawakema mng'anda mwanza uyagwe, wawazuma sambiwalonge ama kufundiza mditwaga da Yesu. ¹⁹ Ila Petulo na Yohana wawedika, “Lamuleni mwemwe wenyego kamba kilihi kinogile hameso ga Mulungu, kamba kuwategeleza mweye ama kumtegeleza Mulungu? ²⁰ Kwavija tweye hatudaha kuleka kulonga mbuli zija zituziwene na kuzihulika.” ²¹ Viwamambukize kuwalongela mbuli za kuwadumbiza, wawalekesa wachole. Hawayonile mbuli ya kuwasunila kwavija wanhu wose wakala womuyenzi Mulungu sama ya mbuli ija ilawilile. ²² Na munhu ija yahonyigwe kakala mkulu wa milao kubanza malongo mane.

Wanhu Wamtogole Kilisto Womtambikila Mulungu Yawagangamize

²³ Viwalekesigwe, Petulo na Yohana wabwela ha wanhu zao, wawasimulila mbuli zose ziwallongeligwe na wakulu wa wakulu wa nhambiko na wavyele. ²⁴ Na hewo viwahulike mbuli hiyo, wailumba mkumtambikila Mulungu, walonga, “Mndewa, gweye iyo ulumbile isi, ulanga, bahali, na vinhu vose vili mgati mwao. ²⁵ Kulonga na Loho wa Mulungu kubitila mulomo wa muhenga wetu Daudi mtumigwa wako, ‘Habali Wamhazi wagevuzika?

Habali wanhu wokwika mizundo ya bule?

²⁶ Wandewa wa muisi waitanda na ng'hondo,
na wakulu waiting'hana hamoja
giladi wamuleme Mndewa na Kilisto wake.[‡]

²⁷ Kwavija Helode Antipa[§] na Pontio Pilato
waiting'hana na Wamhazi hamoja na Wais-
laeli mkiwambo kino wouzahila ugima wa
Mtumigwa wako Yang'alile Yesu, yuumsagule.

²⁸ Watenda gaja gaulamule na mhiko na moyo
wako umwaka, kamba golondigwa galawilile.

²⁹ Avo, Mndewa, zilole mbuli zao zigela bwem-
bwe, uwatende watumigwa zako wazipete mbuli
zako bila kudumba. ³⁰ Golosa mkono wako
uwahonye wanhu, na utende mizonza, vilaguso,
na mikanganyo mditwaga da Mtumigwa wako
Yang'alile Yesu."

³¹ Viwamambukize kutambika, hanhu haja
hawakalile waiting'hane hatigisika, na wose
wamemezigwa Loho wa Mulungu.* Wose wa-
songa kuzipeta mbuli za Mulungu bila kudumba.

Wanhu Wamtogole Kilisto Wosanga Vinhu Vao

³² Wanhu wose wamtogole Kilisto wakala
na moyo umwe na loho imwe. Hakukalile
na munhu yalongile kamba kinhu chochose
yali nacho kamba kinhu chake mwenyego, ila
wanhu wose waigolela vinhu viwakalile navo.

³³ Watumigwa wa Kilisto wawapetela wanhu
mmhiko ng'hulu mbuli ya kuzuka kwa Mndewa

[‡] **4:26** Mbili zino zolawa mkitabu cha ZABULI 2:1-2. [§] **4:27**
Helode Antipa katawala isi ya Galilaya na kakala mwana wa
Mndewa Helode Mkulu. ^{*} **4:31** Wamemezigwa Loho wa
Mulungu nhegulo yake wagweleligwa Loho wa Mulungu.

Yesu, na Mulungu kawamoteza motelo bwando. ³⁴ Hakukalile na munhu yoyose hana ididale jao yakalile bule kinhu. Kwavija wanhu wose wakalile na migunda ama ng'anda waviguza, abaho, wagala zihela ziwapatile, ³⁵ na kuwagwelela watumigwa wa Kilisto, abaho, waigolela kila munhu kamba viyalondigwe kupata.

³⁶ Kukala na Mulawi imwe, mwenekae wa Sipulo, twaga jake Usufu, ayo watumigwa wa Kilisto wamkemile Banaba, nhegulo yake, “Munhu yowasegezelwa wanhu giogio.” ³⁷ Na heyo kakala na mgunda wake, kauguza, abaho, kazisola zihela na kuwagwelela watumigwa wa Kilisto.

5

Anania na Safila

¹ Kukala na munhu imwe yakemigwe Anania, hamwe na mtwanzi wake Safila, na hewo vivija waguza mgunda. ² Kuno mtwanzi wake yovitanga, Anania kabagula hela ziyagwe kazifisa, abaho, zisigale kawagwelela watumigwa wa Kilisto. ³ Abaho, Petulo kamulongela, “Anania, habali umulekile Mwenembago yawingile moyo wako, na kum'vwizila Loho wa Mulungu mkufisa zihela ziyagwe ziupatile mkuguza mgunda? ⁴ Vuukalile ung'halii haunaguzwa, haukalile wako? Na vuukalile uguzigwe, zihela ziupatile hazikalile zako? Habali kugelegeza vihile mmoyo wako na kutenda mbuli ino? Hum'vwizile munhu, ila kum'vwizila Mulungu!”

⁵ Anania viyahulike hivo, kagwa hasi, kadanganhika. Wanhu wose waihulike mbuli ino wadumba ng'hani. ⁶ Wamhale weza, waluzingiliza lukuli lwake muna isanda, abaho, walulava hanze, na kuluzika.

⁷ Vigabitile kamba masaa madatu, mtwanzi wake kengila, kuno hatangile gaja galawilile.

⁸ Petulo kamuuza, "Nilongele, zino zizo zi-hela zimpatile mkuguza mgunda wenu?" Na heyo kamwidika, "Ona, zizo zino." ⁹ Petulo kamulongela, "Vino habali gweye na mbigalo wako mwitogolela kumgeza Loho wa Mndewa? Tegeleza, wanhu wacholile kumzika mbigalo wako wa hana ulwivi, na gweye vivija wokusola."

¹⁰ Bahaja Safila kagwa hasi ha magulu ga Petulo, kadanganhika. Waja iwamhale vi-wengile wam'vika yeshile kudanganhika, wamulava kunze, abaho, wamzika habehi na mbigalo wake. ¹¹ Wanhu wose wamtogole Kilisto na wanhu wose wayagwe waihulike mbuli hiyo wadumba ng'hani.

Vilaguso na Mikanganyo

¹² Watumigwa wa Kilisto watenda vilaguso na mikanganyo bwando mwa wanhu. Na wanhu wose wamtogole Kilisto wakala woiting'hana hamoja Muing'anda ya Mulungu hana Ulubuga lwa Selemani. ¹³ Wanhu walekile kumtogola Kilisto wadumba kuilumba na hewo, hata avo wanhu wawagwaa nhogolwa ng'hulu. ¹⁴ Ila mheta ya watwanzi na wambigalo wamtogole Mndewa yongezeka ng'hani. ¹⁵ Na wanhu

wakala wowagala watamu mnzila na kuwatam-balika mzasazi na mmikeka giladi Petulo ya-habita, walau sisila jake diwakwase watamu. ¹⁶ Wanhu bwando weza kulawa m'viwambo vizunguluke Yelusalemu, wawagala watamu zao na wanhu wavagaligwe na vinyamkela, na wose wahonyigwa.

Watumigwa wa Kilisto Wogazigwa

¹⁷ Abaho, Mkulu wa Wakulu wose wa Nhambiko na wayage, awo wakalile wanhu wa dale da Masadukayo, wakala wokona migongo. ¹⁸ Wawagoga watumigwa wa Kilisto, na kuwagela mkifungo. ¹⁹ Ila mkipigiti cha ikilo, msenga wa Mndewa wa kuulanga kazivugula zinyivi za ing'anda ya kifungo, abaho, kawalava hanze kawalongela, ²⁰ “Gendeni mkeme muna Ing'anda ya Mulungu mkawalongele wanhu mbuli zose za Ugima uno.” ²¹ Watumigwa wa Kilisto viwahulike gano, imitondo ng'hani wengila muna Ing'anda ya Mulungu, wasonga kufundiza.

Mkulu wa Wakulu wose wa Nhambiko na wayage viwavikile, wakema mting'hano wa Ikitala Kikulu cha Isi yose ya Wayahudi, abaho, wawalagiza wanhu wachole kuing'anda ya kifungo wawagale waja iwatumigwa. ²² Ila waja iwemilizi wa Ing'anda ya Mulungu viwavikile muna ing'anda ya kifungo, hawawawene, avo, wabwela na kuwalongela gaja galawilile, ²³ walonga, “Tuivika ng'anda ya kifungo ihindigwa goya, na wemilizi wema haulongozi wa zinyivi, ila vituvugule zinyivi, hatum'vikile munhu yoyose mng'anda!” ²⁴ Mkulu wa

wemilizi wa Ing'anda ya Mulungu na wakulu wa wakulu wa nhambiko viwahulike mbuli ino, wazanywa ng'hani wogelegeza choni chondakilawilile hamwande. ²⁵ Abaho, munhu imwe keza kawalongela, "Tegelezeni, waja iwanhu imuwekile mkifungo, sambi wa muna Ing'anda ya Mulungu wofundiza wanhu." ²⁶ Avo imkulu wa wemilizi hamoja na watumigwa zake wachola muna Ing'anda ya Mulungu, wawasola, wawagala lugaluga, kwavija wadumba wanhu sambiwawatoe na mabwe.

²⁷ Wawagala waja iwatumigwa wa Kilisto, waweke haulongozi wa Ikitala Kikulu cha Isi ya Wayahudi. Abaho, Mkulu wa Wakulu wose wa Nhambiko kawauza, ²⁸ "Hatuwagomese mweye kamba sambimfundize mditwaga dino? Loleni, Yelusalemu muimemeza mafundo genu, na sambi molonda kutugalila nhaguso ya ifa ya munhu ija."

²⁹ Petulo na waja watumigwa wa Kilisto wayagwe wedika, walonga, "Tolondigwa kumtegeleza Mulungu, na sio wanhu. ³⁰ Mulungu wa tata zetu kamzusa Yesu, ija mweye imumkomile mkumuwamba mumsalaba. ³¹ Mulungu kamwinula na kumwika kumkono wake wa ukulume, kawa Kilangizi na Mkombola, giladi yawatende wanhu wa Islaeli waleke vilozo vao, na vilozo vao vigeligwe kumgongo. ³² Tweye twa wasindila wa mbuli zino, hamoja na Loho wa Mulungu wagweleligwe wanhu wose wamtogole Mulungu."

³³ Wanhu wose wa Ikitala Kikulu cha Isi

ya Wayahudi viwahulike hivo, wona lusango ng'hani, na walonda kuwakoma. ³⁴ Ila Mfalisayo imwe twaga jake Gamalieli, mfundiza Malagizo ga Musa yakalile yohishimilwa na wanhu wose, kema haulongozi wa Ikitala Kikulu cha Isi ya Wayahudi, kalagiza kamba waja watumigwa wa Kilisto wekigwe hanze mkipigiti kidodo. ³⁵ Abaho, kawalongela, "Mweye Waislaeli wayangu, iteganyeni ng'hani na kija kimulonda kuwatenda wanhu wano! ³⁶ Kwavija kipigiti kija kukala na munhu imwe twaga jake Teuda, heyo kakiitenda kamba munhu mkulu na kubanza wanhu mia nne wakiilumba hamoja na heyo. Ila kakomigwa, na wanhu zake wose wapwililika, na mbuli zake hazigendelele. ³⁷ Kulawa ino, kalawilila Yuda munhu wa Galilaya mkipigiti cha kupetigwa wanhu, na munhu ino na heyo kawalundiza wanhu, abaho, wamkweleleza. Ila na heyo vivija kakomigwa, na wanhu zake wapwililika. ³⁸ Avo, nowalongela, sambimuwaitende kinhu chochoso wanhu wano, walekeseni wachole! Kwavija, kamba mbuli ino ama sang'hano ino iwoitenda ilawa ha wanhu, haigendelela, ³⁹ ila kamba ilawa ha Mulungu, hamdaha kuibangananga. Sambimwoneke kamba mogomba na Mulungu!"

Avo watogola mbuli zake. ⁴⁰ Avo wawakema mng'anda waja watumigwa wa Kilisto, wawalanha mbalati, na wawagomesa sambiwafundize mwanza uyagwe mditwaga da Yesu, abaho, wawalekesa wachole. ⁴¹ Na hewo wasegela kulawa haulongozi wa Ikitala Kikulu cha Isi ya Wayahudi kuno wodeng'ha kwavija

Mulungu kona kamba walumba kugeligwa kinyala sama ya twaga da Yesu. ⁴² Mazua gose hawalekile kufundiza mzikae zao na Kung'anda ya Mulungu, na kuwapetela wanhu Usenga Unogile kamba Yesu iyo Kilisto.

6

Wataza Saba

¹ Mkipigiti hicho, wanhu wamtogole Kilisto viwakalile wokongezeka, Wayahudi wa Kigiliiki wakala wowatwanganikila Wayahudi wa Kieblania kwavija vizuka wao waisemwigwa mkugoleligwa mandia gawaigolelaga kila zua.
² Avo watumigwa wa Kilisto longo dimwe na wabili wawakema hamoja wanhu wose wamtogole Kilisto, wawalongela, “Havilumbile tweye tuleke kuwapetela wanhu Usenga wa Mulungu tululukile sang'hano ya kugola mandia.
³ Avo, ndugu zetu, saguleni wanhu saba kulawa kumwenu wotangigwa kamba sang'hano zao zinoga, wanhu wamemile Loho wa Mulungu, na wanhu wali na ng'hungwe, giladi tuwagwelele sang'hano ino. ⁴ Ila, tweye tosang'hanikila kutambika na kuupeta Usenga wa Mulungu.”

⁵ Mbuli ino iwanogeza wanhu wose wakalile waiting'hane, avo wamsagula Stefano, munhu yali na nhamanila na yamemezigwe Loho wa Mulungu, na Filipo, Polokolo, Nikanoli, Timoni, Palimena, na Nikolao munhu wa wambo da Antioquia yakalile yengile muna idini ya Kiyahudi.

6 Wanhu wano wagaligwa haulongozi wa watumigwa wa Kilisto, na hewo watambika na kuwekila makono wowamoteza.

7 Avo Usenga wa Mulungu ugendelela kwenela mdiwambo da Yelusalemu. Mheta ya wanhu wautogole igendelela ng'hani kongezeka, na wakulu wa nhambiko bwando waitogola nhamanila ino.

Stefano Kogogigwa

8 Mulungu kamnogela Stefano, kamgwelela bazi na mhiko za kutenda mbuli za mkanganyo na mizonza mikulu mwa wanhu. **9** Ila wanhu wayagwe wa ng'anda ya nhambiko ikemigwe Ng'anda ya Nhambiko ya Wanhu Wailegehe, wakalile walawile Kilene na Alekizandalia, na wayagwe kulawa Kilikia na Asia, wanhu wano wasonga kuibamilila na Stefano. **10** Ila walemelwa kumuhuma sama ya ng'hungwe yaali nayo na kwavija viyalongozigwe na Loho wa Mulungu viyakalile yolonga. **11** Abaho, wawaswagiza wanhu wayagwe walonge, "Tumuhulika Stefano yolonga mbuli za kumuliga Musa na kumuliga Mulungu." **12** Avo wawadinhiza wanhu, wavyele, na wafundiza Malagizo ga Musa, na hewo wamcholela Stefano, wamgoga na kumgala haulongozi wa Ikitala Kikulu cha Isi ya Wayahudi. **13** Wawagala wasindila wa uvwizi walonga, "Munhu ino haleka kuhalonga vihile Hanhu Hang'alile ha Mulungu na Malagizo ga Musa. **14** Kwavija tumuhulika yolonga kamba Yesu wa Nazaleti kohabananga hanhu hano, na kugalema Malagizo gatugweleligwe na Musa." **15** Wanhu wose wakalile Mkitala Kikulu cha

Isi ya Wayahudi wam'bunhulila meso Stefano, wachona kihanga chake kikala kamba kihanga cha msenga wa Mulungu wa kuulanga.

7

Ulonzi wa Stefano

¹ Mkulu wa Wakulu wose wa Nhambiko ka-muuza, "Mbuli ino kweli?"

² Stefano kalonga, "Ndugu zangu na tata zangu, nhegelezeni nie, Mulungu wa yenzi ka-mulawila muhenga wetu Ablaham viyakalile Mesopotamia yang'halì hanahamilà muisi ya Halani. ³ Mulungu kamulongela, 'Ilawe isi yako na lukolo lwako, uchole hana iisi yondaniku-lagusile.'* ⁴ Avo Ablaham kasegela kulawa muisi ya Kaldayo na kuchola kukala Halani. Tataake viyadanganhike, Mulungu kamsegeza na kumgala kuna iisi ino yumkala mweye sambi. ⁵ Hano Mulungu hamgwelele Ablaham uhazi hata mgulu umwe wa isi. Ila Mulungu keka kilagano na heyo kamba heyo na lukolo lwake lose londalwize wogweleligwa isi ija hata kamba kipigitì kija Ablaham kakala kabule mwana. ⁶ Mulungu kamulongela vino, 'Lukolo lwako lokala ukazi wa uhenza kuisi ya wanhu wayagwe, na wotendigwa kuwa nyakadala na kugazwa milao mia nne.' ⁷ Mulungu kalonga, 'Noisuna isi ija yondaiwasang'haniize hewo kamba nyakadala, na ikwisha wosegela kulawa muisi ija na kunitambikila nie hano.'†

* **7:3** Mbuli zino zolawa mkitabu cha MWANDUSO 12:1. † **7:7**
Mbuli zino zolawa mkitabu cha MWANDUSO 15:13-14.

⁸ Abaho, Mulungu kamgwaa Ablaham lagano da kumbi. Avo Ablaham kamulela Isaka, abaho, kamwingiza kumbi mdizua da nane, na Isaka kamulela Yakobo, na Yakobo kawalela waja longo dimwe na wabili, wahenga zetu.

⁹ "Kwavija wana wa Yakobo wakala wamonela migongo Usufu, avo wamguza kamba nyakadala kuna iisi ya Misili. Ila Mulungu kakala na heyo, ¹⁰ avo kamkombola kulawa mmigayo yake yose. Kamgwelela ng'hungwe na kumtenda yawe munhu yatogoligwe hameso ga Falao, mndewa wa Misili, avo kamtenda yawe mkulu wa Misili na ng'anda yose ya Falao. ¹¹ Abaho, nzala mpamanho iigubika isi yose ya Misili na Kanaani, nzala igalile mgayo mkulu, na tata zetu hawadahile kupata vakuja. ¹² Yakobo viyahulike kamba kukala na vakuja kuna iisi ya Misili, kawatuma wanage, tata zetu, wachole Misili mmwanza wao wa ichanduso. ¹³ Mmwanza wao wa ikabili, Usufu kaitambula ha wandugu zake, na Falao kalutanga mulango wa Usufu. ¹⁴ Abaho, Usufu kawatuma wasenga wachole kumkema tataake Yakobo na lukolo lwake lose, na mheta yao ikala malongo saba na watano. ¹⁵ Abaho, Yakobo kachola Misili, ako heyo na tata zetu kuwadanganhikile. ¹⁶ Ng'huli zao zibwezigwa Shekemu na kwikigwa muna dipanga diyagulile Ablaham kulawa mwa wana wa Hamoli muisi ya Shekemu na mheta ya hela.

¹⁷ "Kipigit cha Mulungu kukivikiza kilagano chake ha Ablaham vikikwenhuke, mheta ya wanhu zetu muisi ya Misili yongezeka ng'hani. ¹⁸ Abaho, mndewa iyagwe yakalile hamtangile

Usufu kawa mtawala wa isi ya Misili. ¹⁹ Kawekila mizundo na kuwatendela gehile wahenga zetu na kawashulutiza wavase ving'hele vao giladi vidanganhike. ²⁰ Kino kicho kipigiti chayavumbuke Musa, heyo kakala mwana yanogile ng'hani. Mkipigiti cha milenge midatu kaleligwa mng'anda ya tataake. ²¹ Viyalavigwe hanze, mndele wa Falao kamsola na kumulela kamba mwanage. ²² Musa kakala yafundizwe ng'hungwe zose za Wamisili, na kakala na udaho mkulonga na mjisang'hano.

²³ "Musa viyakalile na milao malongo mane, kalamula yachole kuwatembelala wandugu zake Waislaeli yone vija viwakalile wotendigwa. ²⁴ Kamona imwe wa Waislaeli kotendeligwa ukengemeno na Mmisili, avo kamgombela ija yakalile yotendeligwa ukengemeno, abaho, kam'bwelezela ija Mmisili na kumkoma. ²⁵ Musa kagiza ndugu zake wovitanga kamba Mulungu kamgala heyo kwiza kuwakombola hewo, ila hawavitangile. ²⁶ Zua da ikabili keza ha Waislaeli wayagwe wakalile wogomba, kageza kuwalumba, yolonga, 'Mweye mwa wandugu, habali mulonda kuilumiza wenyego kwa wenyego?' ²⁷ Ila ija yakalile yomtendela ukaini miyage kamkunhiza Musa kumgwazo na kulonga, 'Yalihi yakutendile gweye uwe mndewa na mulamula wetu? ²⁸ Kolonda kung'homa nie kamba vuumkomile ija Mmisili mayo?'‡ ²⁹ Musa viyahulike vija, kakimbilila muisi ya Midiani, ako kuyakalile ukazi wa uhenza, na ako kapata

‡ **7:28** Mbuli zino zolawa mkitabu cha KUHALAWA 2:14.

wana wabili wakimbigalo.

³⁰ “Viibitile milao malongo mane, msenga wa Mulungu wa kuulanga kamulawilila Musa mkitutua kikwaka mkiwala behi na Gongo da Sinai. ³¹ Viyagawene gano kakanganya ng'hani mmeso gake, kakwenhuka behi yalole goya, kahulika dizwi da Mndewa, ³² ‘Nie iyo Mulungu wa watata zako, Mulungu wa Ablaham, Isaka, na Yakobo.’[§] Musa kagudema kuno yokona bwembwe na hagendelele kulola mwanza uyagwe. ³³ Abaho, Mndewa kamulongela, ‘Vula ng'hwabasa zako, kwavija hanhu aho hawimile ha hanhu hang'alile. ³⁴ Kweli niwona ukaini uwotendelwa wanhu zangu muisi ya Misili. Niwahulika vija vowogugumila, avo nihumuluka giladi niwakombole. Avo niza nikutume ubweleganye Misili.’^{*}

³⁵ “Ino iyo Musa iija wamulemile mkulonga mbuli zino, ‘Yalihi yakutendile gweye kuwa mndewa na mulamula?’ Katumigwa na Mulungu mwenyego yawe mndewa na mkombola wao kubitila msenga wa Mulungu wa kuulanga yamulawilile mkitutua. ³⁶ Kawalava Waislaeli muisi ya Misili, na mmilao malongo mane kotenda mbuli za mkanganyo na vilaguso muisi ya Misili na kuna Ibahali Indung'hu na muluwala. ³⁷ Ino iyo Musa ayo yawalonge Waislaeli, ‘Mulungu kowenulila muhokozi kulawa mwa wanhu zenu kamba viyeninule nie.’[†] ³⁸ Heyo iyo yakalile

[§] **7:32** Mboli zino zolawa mkitabu cha KUHALAWA 3:6. * **7:34**
 Mboli zino zolawa mkitabu cha KUHALAWA 3:5, 7, 8, 10. † **7:37**
 Mboli zino zolawa mkitabu cha NG'HUMBUKILA YA TOLATI
 18:15.

na mting'hano wa wanhu wa Isaeli muluwala. Kakala na wahenga zetu kipigitu msenga wa Mulungu wa kuulanga viyalongile nayo hana Idigongo da Sinai, kazibokela mbuli zili na ugima na kutugwelela tweye.

³⁹ "Wahenga zetu walema kumtegeleza, avo wamsung'hiza kumgwazo, na mmioyo yao wakala wabweleganye Misili. ⁴⁰ Avo wamulon-gela Haloni, 'Tutendele mizimu yondaitulongoze kwavija Musa yatulongoze kulawa muisi ya Misili hatuvitanga gamulawilile.'[‡] ⁴¹ Kipigitu kija watenda wegu dilingile na mwanang'ombe. Wamulavila nhosa na kutenda lusona wokidumba kija kitendigwe na makono gao. ⁴² Ila Mu-lungu kawaleka na kuwatenda wachole kutambikila zua, mulenge, na nhondo kamba vija viyandikigwe muna ikitabu cha wahokozi, 'Mweye wanhu wa Isaeli!

Hana zua mweye mundavile nhosa na kun-yhinjila wang'onyo
milao malongo mane vumkalile kuluwala?
Bule! Hamtendile hivo.
⁴³ Mkala mtembelu kuno mpapile hema ya mu-lungu wenu Moleki,
na nhondo ya mulungu wenu Lefani,
miwegu imuitendile giladi muitambikile.
Avo nowahamizila mchhole kuisi ya kutali kubanza Babeli.'[§]

⁴⁴ "Wahenga zetu wakala na hema da usindila muluwala. Itendigwa kamba Mulungu viyamulonjele Musa kamba vija viyalagusiligwe.

[‡] **7:40** Mbuli zino zolawa mkitabu cha KUHALAWA 32:1. § **7:43**
Mbuli zino zolawa mkitabu cha AMOSI 5:25.

⁴⁵ Viwadibokele hema dija kulawa ha watata zao, watata zetu kuno wolongozwa na Yoshua, wengila nayo kipigiti viwaisolile iisi ya Wamhazi Mulungu yaawawingile haulongozi wao. Isigala muisi mbaka kipigiti cha Daudi, ⁴⁶ ayo yageligwe bazi da Mulungu na kupula yamzengele ng'anda Mulungu wa Yakobo. ⁴⁷ Ila Selemani iyo yaizengile ng'anda ya Mulungu.

⁴⁸ "Ila Mulungu Mkulu Ng'hani hakala mng'anda izengigwe na wanhu, kamba muhokozi viyolonga,

⁴⁹ 'Mndewa kolonga, Ulanga kicho kigoda changu cha undewa,

na isi kicho kigoda cha kwikila magulu gangu.

Ng'anda ya vilihi yondamunizeengele nie?

Ama kwahi hondaewe ukazi wangu?

⁵⁰ Sio mkono wangu utendile vinhu vino vose?*

⁵¹ "Mweye wanhu muli na singo ndala, mulekile kwingila kumbi mmioyo yenu na mmagwiti genu, mazua gose mom'bamilila Loho wa Mulungu kamba wahenga zenu viwatendile!

⁵² Muhokozi yalihi hagazigwe na wahenga zenu? Wawakoma hata waja wahokole kwiza kwa Munhu Yalibule Uzenzeleganye. Na mweye mmuhonza na kumkoma. ⁵³ Mweye wenyego iwo m'bokele lagizo kulawa ha wasenga wa Mulungu wa kuulanga, na hata ivo hamdigogile!"

Stefano Kotoigwa Mabwe

⁵⁴ Viwahulike mbuli zino, wona lusango ng'hani na kumgegedulila meno gao Stefano.

* **7:50** Mbuli zino zolawa mkitabu cha ISAYA 66:1-2.

⁵⁵ Ila Stefano, kuno yamemile Loho wa Mulungu, kalola uchana kuulanga kayona yenzi ya Mulungu na Yesu yemile kumkono wa ukulume wa Mulungu. ⁵⁶ Kalonga, “Lola, nokona ulanga uvuguka na Mwana wa Munhu kema kumkono wa ukulume wa Mulungu!”

⁵⁷ Viwahulike gano, waziwa magwiti gao na kuguta nyangi ng'hani, na wose hamoja wam'vamhila, ⁵⁸ wamkwekwesa wamulava hanze ya idiwambo na kusonga kumtoa na mabwe. Kipigit i kikija, wasindila weka vivalo vao hamagulu ga mmhale imwe yakemigwe Sauli. ⁵⁹ Viwakalile womtoa, Stefano katambika yulonga, “Mndewa Yesu, ibokele loho yangu.” ⁶⁰ Abaho, kafugama mavindi na kwinula dizwi yulonga, “Mndewa, sambiuwapetele kilozo kino.” Viyalongile vino, kadanganhika.

8

¹ Na Sauli kona goya kukomigwa kwa Stefano.

Sauli Kowagaza Wanhu Wamtogole Kilisto

Kipigit i hicho mgayo mkulu ulawilila mwa wanhu wamtogole Kilisto aka Yelusalemu, na wanhu wose wapwililika wakimbilila ng'ambu za Yudea na Samalia. Ila watumigwa wa Kilisto weiyeka iwo wasigale. ² Wanhu wa Mulungu wamzika Stefano na kumulilila ng'hani.

³ Ila Sauli kasonga kuwagaza wanhu wamtogole Kilisto, kengila ng'anda kwa ng'anda, yowalava wose, watwanzi na wambigalo, na kuwagela mkifungo.

Usenga Unogile Wopetigwa Samalia na Filipo

⁴ Waja wapwililike wachola kila hanhu wau-peta Usenga Unogile. ⁵ Filipo kahumulukila mdiwambo dili muisi ya Samalia na kuwapetela wanhu mbuli za Kilisto. ⁶ Dale da wanhu vidimuhulike Filipo na vija viwonile mizonza iyatendile, wagategeleza goya gaja gayatendile. ⁷ Na vinyamkela wakalile wawavagale wanhu bwando wawalawa kuno woguta nyangi ng'hani, na wanhu bwando wakalile waholole na wale-male wahonyigwa. ⁸ Avo kukala na ndeng'ha ng'hulu mdiwambo dija.

⁹ Kukala na munhu imwe yakemigwe Simoni yakalile yotenda uhawi mdiwambo hijo, na kuwazanya wanhu wa isi ya Samalia, na kuitenda kamba heyo iyo munhu mkulu. ¹⁰ Wanhu wose, wadodo na wakulu, wamtegeleza goya walonga, "Munhu ino iyo mhiko ya Mulungu ikemigwa, 'Mhiko Ng'hulu.' " ¹¹ Na hewo wamtegeleza goya, kwavija mkipigiti kitali kakala yowazanya ng'hani. ¹² Ila viwamtogole Filipo viyakalile youpeta Usenga Unogile wa Undewa wa Mulungu na twaga da Yesu Kilisto, wose wabatizigwa, wambigalo na watwanzi. ¹³ Na Simoni mwenyego katogola, kabatizigwa, na kakala yokiilongoza na Filipo. Abaho, kakan-ganya mizonza na mbuli za mkanganyo zikalile zotendeka.

¹⁴ Na watumigwa wa Kilisto wakalile Yelusalemu, viwahulike kamba wanhu wa Samalia wautogola Usenga wa Mulungu, wawatuma Petulo na Yohana. ¹⁵ Viwavikile, wawatambikila ha Mulungu giladi wabokele Loho wa Mulungu. ¹⁶ Kwavija Loho wa Mulungu

kakala hanamuhumulukila munhu yoyose mdidale jao, ila wakala wabatizigwe mditwaga da Mndewa Yesu diiyeka. ¹⁷ Abaho, Petulo na Yohana wawekila makono gao, na hewo wabokela Loho wa Mulungu.

¹⁸ Simoni viyawene kamba wanhu wabokela Loho wa Mulungu mkwikilwa makono na watumigwa wa Kilisto, avo, kageza kuwagwelela hela Petulo na Yohana yolonga, ¹⁹ "Nigweleleni na nie udaho uno, giladi munhu yoyose yondanimwikile makono gangu, yabokele Loho wa Mulungu."

²⁰ Ila Petulo kamwidika, "Udanganhike gweye hamoja na hela zako, kwagiza nhunza ya Mulungu yoguligwa na hela! ²¹ Kwabule hanhu hohose muisang'hano ino, kwavija moyo wako haumnogeze Mulungu. ²² Avo, ukileke kilozo kino na umtambikile Mndewa, siku kokugela kumgongo mkukala na ngelegeza kamba ino mmoyo wako. ²³ Kwavija nokona kumema migongo na kwa mkifungo cha mbuli zihile."

²⁴ Simoni kedika, kalonga, "Nitambikileni ha Mndewa, giladi mbuli zose zimulongile sambizinivike."

²⁵ Petulo na Yohana viwamambukize kulonga gaja gawonile na kuwapetela wanhu Usenga Unogile, wabwela Yelusalemu, na kuupeta Usenga Unogile muna iviwambo bwando va Samalia.

Filipo na Mkulu wa Etiopia

²⁶ Msenga wa Mndewa wa kuulanga kamulongela Filipo, "Isasale, uchole ng'ambu ya kusi kubitila nzila ya kiwala, ihumuluka kulawa

Yelusalemu mbaka Gaza.” ²⁷ Avo, Filipo kaisasala kuchola, na viyakalile mnzila, kaiting’hana na kibohola wa Etiopia, yakalile mkulu wa ngama yose ya Kandake, Malikia wa Etiopia. Munhu ino kakala yacholile Yelusalemu kutambika. ²⁸ Viyakalile yakalile mdikwama yobwela ukae, kakala yosoma kitabu cha muhokozi Isaya. ²⁹ Loho wa Mulungu kamulongela Filipo, “Dikwenhukile kwama dija uilongoze najo.” ³⁰ Abaho, Filipo kadikimbilila dikwama, na kamuhulika munhu yosoma kitabu chandikigwe na muhokozi Isaya. Filipo kamuuza, “Vino kugatanga ago guusoma?”

³¹ Na heyo kedika, “Nodahaze kuvitanga, bila munhu kunilongoza?” Avo kamgoneka Filipo yakwele uchana yakale hamoja na heyo. ³² Na hanhu hayakalile yosoma handikigwa vino, “Kalongozigwa kamba ng’hondolo yochola kuchinjigwa,

na kamba vija mwana ng’hondolo yanya-male haulongozi wa imunhu yomkanha mijusu,

na heyo halongile mbuli yoyose.

³³ Kageligwa kinyala na kakala bule munhu wa kumgombela.

Yalihi yodaha kulusima lukolo lwake?

Kwavija ugima wake usegezigwa muisi.”*

³⁴ Mkulu ija kamuuza Filipo, “Nilongele, muhokozi ino kolonga mbuli za munhu yalihi? Kolonga mbuli zake mwenyego ama za munhu iyagwe?” ³⁵ Abaho, Filipo kasongela

* **8:33** Mbuli zino zolawa mkitabu cha ISAYA 53:7-8.

Mzinyandiko zizija Zing'alile, kumpetela Usenga Unogile wa Yesu. ³⁶ Viwakalile mnzila wochola, wavika hanhu hakalile na mazi, na ija imkulu kalonga, "Hano hana mazi, avo kinhu chaki kinigomesa ndeke kubatizingwa?"

³⁷ Filipo kamulongela, "Kamba kotogola mmoyo wako wose, kodaha kubatizingwa."

Na heyo kedika, kalonga, "Ona, notogola kamba Yesu iyo Mwana wa Mulungu."

³⁸ Mkulu hiyo kalagiza dikwama dime, abaho, wose wabili wahumuluka wengila mgamazi, na heyo Filipo kam'batiza. ³⁹ Abaho, viwalawile mmazi, baho Loho wa Mindewa kamnymula Filipo, na ija imkulu hamuwene mwanza uyagwe, avo kagendelela na mwanza wake kuno yodeng'ha. ⁴⁰ Filipo kedukila ka Azoto, na viyakalile mnzila kakala youpeta Usenga Unogile m'viwambo vose mbaka viyavikile Kaisalia.

9

Sauli Kogaluka (Sang'h. 22:6-16; 26:12-18)

¹ Kipigit kikija, Sauli yang'halì yowadumbiza na kugelegeza kuwakoma wanahina wa Mindewa. Kachola ha Mkulu wa Wakulu wose wa Nhambiko, na ² kupula lupwilili lwa kumtenda yatambulwe muna zing'anda zose za nhambiko ako kudiwambo da Damaski, giladi yahawavika, wambigalo ama watwanzi woiwinza Nzila hiyo ya Mulungu, yawagoge na kuwabweza Yelusalemu.

³ Sauli viyakalile mnzila behi na kuvika Damaski, kedukila mulangaza kulawa kuulanga

ummwemwesa ng'ambu zose. ⁴ Kagwa hasi, kahulika dizwi dilonga, "Sauli, Sauli! Habali ungaza?"

⁵ Sauli kauza, "Gweye kwa munhu waki, Mndewa?"

Na heyo kedika, "Nie iyo Yesu, ija gweye umgaza. ⁶ Ila wime, wingile mdiwambo, ako kolongeligwa chulondigwa kutenda."

⁷ Wanhu wakalile mmwanza umwe na Sauli wema haja bila kulonga mbuli kuno wokanganya, wadihulika dija didizwi, ila hawamuwene munhu. ⁸ Sauli kenuka, ila viyananule meso gake, honile kinhu. Avo wamgoga mkono wamulongoza mbaka mdiwambo da Damaski. ⁹ Kakala hadahile kulola mmazua madatu, na kakala hadahile kuja ama kung'wa kinhu chochose.

¹⁰ Ako Damaski kukala na mwanahina imwe yakemigwe Anania. Mndewa kamulongela kinhu mnzozi, kamkema, "Anania!"

Anania kedika, "Iyo nie, Mndewa."

¹¹ Mndewa kamulongela, "Winuke uchole kung'anda ya Yuda kubitila nzila ikemigwa Nzila Igoloke, ukamuuze munhu yokemigwa Sauli, mwenekae wa Taliso, kwavija heyo kotambika. ¹² Na heyo muna inzozi kamona munhu, yokemigwa Anania, keza kamwikila makono gake uchana yake, giladi yadahe kulola mwanza uyagwe."

¹³ Ila Anania kedika, "Mndewa, nizihulika mbuli za munhu ino mwa wanhu bwando na mbuli zose zihile ziyawatendele wanhu zako wang'alile muisi ya Yelusalemu. ¹⁴ Na heyo keza hano yali na udaho kulawa ha wakulu wa

wakulu wa nhambiko kuwagoga wanhu wose wotambika mditwaga jako.”

¹⁵ Ila Mndewa kamulongela, “Genda, kwavija munhu ino iyo kia changu kinisagule giladi yadi-pape twaga jangu ha Wamhazi, wandewa zao, na ha wanhu wa Islaeli. ¹⁶ Na nie nomulagusila vija voyolondigwa kugaya ng'hani sama ya twaga jangu.”

¹⁷ Avo, Anania kachola kengila muna ing'anda. Abaho, kamwikila makono gake Sauli, kamulongela, “Ndugu yangu Sauli, Mndewa Yesu mwenyego, yakulawilile mnzila yuubitile, kani-lagiza giladi udahe kulola mwanza uyagwe na umemezwe Loho wa Mulungu.”* ¹⁸ Bahaja vinhu kamba vigome vilagala kulawa mmeso ga Sauli, na kadaha kulola kabili. Kema, abaho, kabatizingwa. ¹⁹ Na viyamambukize kuja mandia, mhiko zimbwelela.

Sauli Kowapetela Wanhu Usenga Unogile Mid-wambo da Damaski

Sauli kakala mazua madodo hamoja na wanahina ako Damaski. ²⁰ Bahohasongwa kuwapetela wanhu muna zing'anda za nhambiko kamba Yesu iyo Mwana wa Mulungu.

²¹ Wanhu wose wamuhulike wakanganya, na kuuza, “Munhu ino si ija yakalile yowagaza waja wakalile wodikema twaga dino hiko Yelusalemu? Na hezile hano giladi yawagoge na kuwagala ha iwakulu wa wakulu wa nhambiko?”

* **9:17** Umemezwe Loho wa Mulungu nhegulo yake ugweleligwe Loho wa Mulungu.

22 Sauli kagendelela kuwa na mhiko, na kuwazanya Wayahudi wa Damaski mkulonga kamba Yesu iyo Kilisto.

23 Vigabitile mazua bwando, Wayahudi watenda zundo giladi wamkome Sauli. **24** Ila Sauli kazitanga sang'hano zao. Imisi na ikilo wemiliza zinyivi za idiwambo giladi wamkome. **25** Ila kipigit cha ikilo wanahina zake wamsola mumgelo na kumuhumulusa hasi kubitila hanhu hakalile na zonzo mkiwambaza cha idiwambo.

Sauli Kobwela Yelusalemu

26 Sauli viyavikile Yelusalemu, kageza kuilumba na wanahina, ila wose wamdumba, hawatogole kamba kweli heyo kakala mwanahina. **27** Ila Banaba kamsola na kumgala ha watumigwa wa Kilisto. Kawalongela vija Sauli viyamuwene Mndewa, na Mndewa viyalongile na Sauli viyakalile mmwanza wake, na vija Sauli viyakalile yowapetela wanhu Usenga Unogile mtwaga da Yesu aka Damaski bila kudumba. **28** Avo Sauli kakala hamoja na hewo na kuzunguluka Yelusalemu yose kuno youpeta Usenga Unogile mditwaga da Mndewa bila kudumba. **29** Kalonga na kuibamilila na Wayahudi wa Kigiliki, ila wageza kumkoma. **30** Wanhu wamtogole Kilisto viwahulike mbuli zino, wamsola Sauli wamgala Kaisalia, abaho, wamuleka yachole Taliso.

31 Abaho, kipigit hicho wanhu wamtogole Kilisto wakala mditindiwalo muisi zose za Yudea, Galilaya, na Samalia. Na kubitila Loho wa Mlungu, wageligwa mhiko na kukula mkumnogela Mndewa, na mheta yao yongezeka.

Petulo M'viwambo va Lida na Yopa

³² Petulo viyakalile yozunguluka kila hanhu, kachola kuwatembelela na wanhu wa Mulungu wakalile wokala Lida. ³³ Ako kamona munhu imwe twaga jake Enea yakalile yaholole, munhu hiyo kakala yatambalale mulusazi mkipigiti cha milao minane. ³⁴ Petulo kamulongela, "Enea, Yesu Kilisto kokuhonya. Winuke, utandike lusazi lwako." Bahō Enea kenuka. ³⁵ Wanhu wose wakalile Lida na Shaloni wamuwene Enea, wamtogola Mndewa.

³⁶ Kukala na mwanahina imwe mkiwambo cha Yopa twaga jake Tabita, nhegulo yake Mkigiliki Dolikasi, munhu yakalile na sang'hano zinogile na kuwagwelela vinhu wakumbulu. ³⁷ Kipigiti hicho kakala yolumwa, abaho, kadanganhika, na lukuli lwake vilukoshigwe, lwikigwa mdigati da uchana. ³⁸ Kiwambo cha Lida kikala behi na kiwambo cha Yopa, avo wanahina viwahulike kamba Petulo ka mkiwambo cha Lida, wamulagizila wanhu wabili na kumulongela, "Wize mbwisa kumwetu." ³⁹ Petulo kachola hamoja na hewo, na viyavikile, kagaligwa gati da uchana. Vizuka wose wema behi nayo kuno wolila na kumulagusila ng'hanzu na vivalo viyagwe viyavitendile Dolikasi viyakalile hamoja na hewo. ⁴⁰ Petulo kawalava kunze wanhu wose, kafugama mavindi, katambika. Abaho, kalugalukila luja ulukuli kalonga, "Tabita, lamuka." Na heyo kananula meso gake, na viyamuwene Petulo, kenuka kakala. ⁴¹ Kamgoga mkono na kumwinula. Abaho, kawakema wanhu wamtogole Kilisto na vizuka, kamwika haulongozi wao

kuno yali mgima. ⁴² Mbuli ino ibwililika muisi yose ya Yopa, na wanhu bwando wamtogola Mndewa. ⁴³ Petulo kagendelela kukala Yopa mazua bwando hakae ha munhu imwe twaga jake Simoni, yakalile msindika mikwembe.

10

Petulo na Kolinelio

¹ Ako kudiwambo da Kaisalia kukala na munhu imwe twaga jake Kolinelio, mkulu wa dale da asikali mia wa Loma dikemigwa “Dale da Italia.” ² Heyo hamoja na wanhu wose wa ng'anda yake wakala wanhu wa nhambiko, na wakala womdumba Mulungu. Kakala yowag-welela vinhu awo wakalile bule vinhu na kum-tambikila Mulungu mazua gose. ³ Zua dimwe kamba saa tisa ichungulo kona kinhu mnzozi. Kamona na meso gake msenga wa Mulungu wa kuulanga yomwizila na kulonga, “Kolinelio!”

⁴ Kolinelio kamulola kuno yokona bwembwe, abaho, kamuuza, “Kuna choni, Mndewa?”

Msenga wa Mulungu wa kuulanga kamwidika, “Nhambiko zako na nhosa zako zuuwagwelele wakumbulu zivika uchana na kuwa ukumbuso ha Mulungu. ⁵ Avo uwatume wanhu wachole Yopa wakamkeme munhu imwe twaga jake Simoni yakalile yokemigwa Petulo. ⁶ Kokala hamoja na Simoni msindika mikwembe, ng'anda yake ya behi na ibahali.” ⁷ Ija imsenga wa Mulungu wa kuulanga viyasegele, Kolinelio kawakema nyakadala zake wabili na asikali imwe yakalile yamnogegele Mulungu yakalile

yomsang'hanikila heyo. ⁸ Kawalongela mbuli zose zilawilile, abaho, kawalagiza wachole Yopa.

⁹ Zua da ikabili mkipigiti cha kamba saa sita viwakalile mmwanza wao, wakwenhukila ikiwambo, Petulo kakwela mkiswili kutambika. ¹⁰ Kona nzala ng'hani, kasulukila kinhu cha kuja. Na mandia vigakalile gosasaligwa kapata kigumbizi. ¹¹ Kawona ulanga uvuguka, na kinhu kilingile kamba guo kulu dikala dihumuluswa hasi digogigwe mng'ambu zake nne. ¹² Mgati yake kukala na wang'onyo wose wali na migulu mine, waja wotambala na ndege wa kuulanga. ¹³ Abaho, kahulika dizwi domulongela, "Petulo, lamuka uchinje, uje!"

¹⁴ Ila Petulo kalonga, "Bule, Mndewa, nie sinakuja ng'hone ama kinhu chochouse kinyolodoke."

¹⁵ Dizwi dimulongela mwanza wa ikabili, "Sambiuvikeme ng'hone vinhu vinogezwe na Mulungu." ¹⁶ Mbuli ino ilawilila mianza midatu, na baho kija ikinhu kilingile kamba guo kulu kisoligwa kubwela kuulanga.

¹⁷ Petulo viyakalile yogelegeza nhegulo ya inzozi ija, waja wanhu watumigwe na Kolinelio walawilila. Wakala wouza kuili ng'anda ya Simoni kuno wemile haulongozi wa ulwivi. ¹⁸ Wakemelela, wauza, "Hana muhenza hano yokemigwa Simoni Petulo?"

¹⁹ Petulo viyakalile yang'halo yogelegeza nhegulo ya inzozi ija, Loho wa Mulungu kamulongela, "Simoni, hana wanhu wadatu wokuzahila. ²⁰ Avo wime na uhumuluke hasi. Sambiusinhe

kuchola hamoja na hewo, kwavija nie iyo niwalagize.” ²¹ Petulo kahumuluka hasi kawalongela, “Nie iyo munhu yumumzahila. Mwiza kuwinza choni?”

²² Waja wanhu walonga, “Kolinelio, mkulu wa dale da asikali mia wa Loma, katulagiza. Ino iyo munhu yalibule uzenzeleganye, munhu yomdumba Mulungu, na yodumbigwa na Wayahudi wose. Msenga wa Mulungu wa kuulanga kamulongela kamba, gweye uchole kung'anda yake giladi yahulike kija chondau-longe.” ²³ Abaho, Petulo kawabokela na kuwengiza mng'anda na kuwagwelela uwaso haja.

Zua diyagwe Petulo kasonga mwanza hamoja na hewo, na ndugu wayagwe kulawa Yopa wailongoza hamoja na heyo. ²⁴ Zua da ikabili wavika mdiwambo da Kaisalia, aka Kolinelio kuyakalile yowabeta hamoja na ndugu zake na wambwiga zake yaakalile yawagoneke. ²⁵ Petulo viyakalile behi kwingila mng'anda, Kolinelio kam'bokela na kumfugamila mavindi yomtambikila. ²⁶ Ila Petulo kamwinula, kalonga, “Inuka, nie mwenyego na munhu tu.” ²⁷ Petulo kagendelela kulonga na Kolinelio, na viyengile mng'anda kajona dale kulu da wanhu wailundiza. ²⁸ Kawalongela, “Mweye movitanga kamba Muyahudi yoyose kagomesigwa na Malagizo ga Musa kuilumba na Mmhazi ama kumtembelela. Ila Mulungu kanizuma kamba sambinimkeme munhu yoyose keha ama kanyolodoka. ²⁹ Vumunikemile, silemile kwiza. Avo nouza, mbuli ilihi yumunikemele?”

³⁰ Kolinelio kedika, “Mazua mane gabitile

mkipigiti kamba kikino cha saa tisa, nikala mng'anda yangu nitambika. Bahō munhu yakalile yavalile vivalo vinang'hazika kema haulongozi wangu ³¹ na kulonga, 'Kolinelio! Mulungu kaihulika nhambiko yako na kuzikumbuka nhunza zako ziuwagwelele wakumbulu. ³² Mulagize munhu yachole Yopa ha munhu yokemigwa Simoni yokemigwa Petulo. Heyo kokala muing'anda ya Simoni msindika mikwembe, yokala behi na bahali.' ³³ Avo, hima niwalagiza wanhu kumwako, na gweye kutenda goya vuwizile. Avo wose twabaha haulongozi wa Mulungu kutegeleza mbuli yoyose yaakulagize Mndewa utulongele tweye."

Ulonzi wa Petulo

³⁴ Abaho, Petulo kasonga kulonga, "Sambi nivitanga kamba Mulungu halola kihanga cha munhu. ³⁵ Ila wanhu wa isi yoyose womdumba heyo na kutenda ganogile, kowatogola. ³⁶ Moitanga imbuli yaigalile Mulungu ha wanhu wa Islaeli, kuno youpetra Usenga Unogile ugala tindiwalo kubitila Yesu Kilisto, yali Mndewa wa wanhu wose. ³⁷ Mkitanga kija kilawile muisi yose ya Yudea, kusongela Galilaya, Yohana viyeshile kuwapetela wanhu usenga wake wa ubatizo. ³⁸ Mumtanga Yesu wa Nazaleti, vija Mulungu viyamsagule kubitila Loho wa Mulungu na mhiko. Kachola kila hanhu, yotenda mbuli zinogile na kuwahonya wanhu wose wakalile wagogigwe na mhiko za Mwenembago, kwavija Mulungu kakala hamoja na heyo. ³⁹ Tweye twa wasindila wa mbuli zose ziyatendile muisi ya

Wayahudi na Yelusalemu. Na hewo wamkoma mkumuwamba mumsalaba. ⁴⁰ Ila Mulungu kamzusa zua da ikadatu na kumtenda yoneke. ⁴¹ Honeke na wanhu wose, ila na wasindila wakalile wasaguligwe na Mulungu. Wasindila awo iwo tweye tukalile tudile na kung'wa hamoja na heyo, viyeshile kuzuka kulawa mku-danganhika. ⁴² Katulagiza tuwapetele wanhu Usenga Unogile na kusindila kamba Yesu iyo yasaguligwe na Mulungu yawe mulamula wa wanhu wagima na wadanganhike. ⁴³ Wahokozi wose wolava usindila wa mbuli zake, kamba kila munhu yamtogole heyo, vilozo vake vogeligwa kumgongo kubitila twaga jake.”

Wamhazi Wobokela Loho wa Mulungu

⁴⁴ Petulo viyakalile yang'halii yolonga mbuli zino, Loho wa Mulungu kawahumulukila wanhu wose wakalile woutegeleza uusenga. ⁴⁵ Wayahudi wamtogole Kilisto wezile hamoja na Petulo wakanganya, avija Wamhazi vivija viwetiligwe nhunza ya Loho wa Mulungu. ⁴⁶ Kwavija wawahulika wolonga ulonzi wa mkanganyo na kumuyenzi Mulungu. Abaho, Petulo kalonga, ⁴⁷ “Wanhu wano wabokela Loho wa Mulungu kamba tweye vitubokele. Vino hana munhu yoyose yodaha kuwagomesa sambiwabatizigwe na mazi?” ⁴⁸ Avo kalagiza kamba wabatizigwe mditwaga da Yesu Kilisto. Abaho, wamuyalalila Petulo yakale na hewo mmazua madodo.

11

*Petulo Kopeta Mbuli Ziyatendile mwa Wanhu
Wamtogole Kilisto aka Yelusalemu*

¹ Watumigwa wa Kilisto na wanhu wamtogole Kilisto wakalile muisi yose ya Yudea wahulika kamba Wamhazi na hewo waubokela Usenga wa Mulungu. ² Avo, Petulo viyacholile Yelusalemu, wanhu wamtogole Kilisto wakalile wengile kumbi wam'bamilila, ³ walonga, “Habali gweye wingile mng'anda ya wanhu walekile kwangila kumbi na kuja na hewo?” ⁴ Avo, Petulo kasonga kuwasimulila vinhu vose lumosilumosi.

⁵ “Nikala mdiwambo da Yopa notambika, mhata kigumbizi nyona nzozi. Nyona kinhu kilingile kamba guo kulu dikalile dihumuluswa hasi kulawa kuulanga digogigwe mng'ambu zake nne na dikala dihumulukila hanhu hanikalile. ⁶ Nidilola goya mgati yake, nyona wang'onyo wa muisi wali na migulu mine, wang'onyo wa kumuhulo, wang'onyo wotambala, na ndege wa kuulanga. ⁷ Abaho, nihulika dizwi dinilongela, ‘Petulo, gandamuka uchinje, uje!’ ⁸ Ila nie nilonga, ‘Bule, Mndewa, nie sinakuja ng'hone ama kinhu chochose kinyolodoke.’ ⁹ Ila dizwi kulawa kuulanga dinidika mwanza wa ikabili, ‘Sambiukikeme ng'hone ama kinyolodoka kinhu chochose chayakinogeze Mulungu.’ ¹⁰ Mbuli ino ilawilila mianza midatu, abaho, vinhu vose vikwenhigwa kibili kubwela kuulanga. ¹¹ Kipigitu kikija wanhu wadatu, wakalile watumigwe kumwangu kulawa Kaisalia, wema kuna ing'anda inikalile nikala. ¹² Loho wa

Mulungu kanilongela nichole na hewo sambinisinh. Wandugu wano sita vivija wachola hamoja na nie, twingila muna ing'anda ya ija imunhu yatulagize. ¹³ Katulongela vija viyamonile msenga wa Mulungu wa kuulanga yemile mng'anda yake na kulonga, 'Mtume munhu yachole Yopa yamgale hano Simoni yokemigwa Petulo, ¹⁴ kokugwelela usenga, na kubitila usenga hiwo, gweye hamoja na wanhu wa ng'anda yako yose wokomboligwa.' ¹⁵ Na vunisongile kulonga, Loho wa Mulungu kawahumulukila na kukala uchana yao kamba viyatuhumulukile uchana yetu tweye haichanduso. ¹⁶ Avo ng'humbuka gaja gayalongile Mndewa kamba, 'Yohana kakala yobatiza na mazi, ila mweye mobatizingwa na Loho wa Mulungu.' ¹⁷ Avo kamba Mulungu kaweng'ha nhunza iija iyatugwelele tweye kipigit vitumtogole Mndewa Yesu Kilisto, nie iyo munhu waki hata nim'bamilile Mulungu?"

¹⁸ Viwahulike gano, wanyamala wamuyenzi Mulungu wolonga, "Avo Mulungu kawagwelela hata Wamhazi bazi da kuleka vilozo digala ugima."

Wanhu Wamtogole Kilisto Mdiwambo da Antioquia

¹⁹ Avo waja wakalile wapwililike kipigit cha mgayo ulawilile kipigit chayakomigwe Stefano wachola isi za kutali za Foinike, Sipulo, na Antioquia woupeta Usenga mwa Wayahudi weiyeka. ²⁰ Ila mmwanza wao wakala wanhu wayagwe kulawa Sipulo na Kilene wachola kudiwambo

da Antiokia na kusonga kulongelela na Wagiliki, wowapetela Usenga Unogile wa Mndewa Yesu. ²¹ Mkono wa Mndewa ukala hamoja na hewo, na wanhu bwando watogola na kugalukila kuyali Mndewa.

²² Mbuli zino zihulikwa na wanhu wamtogole Kilisto wakalile Yelusalemu, avo wamtuma Banaba yachole kudiwambo da Antiokia. ²³ Viyavikile na kona vija Mulungu viyawamoteze wanhu, kadeng'ha na kuwagong'ondeza wose wagendelele kukala muikweli ya Mndewa na miyo yao yose, ²⁴ kwavija heyo kakala munhu yali na moyo unogile yamemile Loho wa Mulungu na nhamanila. Na wanhu bwando wamtogola Mndewa.

²⁵ Abaho, Banaba kachola Taliso kumzahila Sauli, ²⁶ na viyamuwene, kamgala kudiwambo da Antiokia. Avo mmulao wose Banaba na Sauli wakala wokiiting'hanila na wanhu wamtogole Kilisto na kufundiza wanhu bwando ako kudiwambo da Antiokia. Na wanahina baho wasongile kukemigwa Wakilsto haja Antiokia.

²⁷ Muna ikipigit ikinu wahokozi kulawa Yelusalemu weza Antiokia. ²⁸ Imwe mmwanza wao yokemigwa Agabo kema na kuhokola kubitila Loho wa Mulungu yolonga kamba nzala mpamanho yogubika ulumwengu wose, na gano galawilila ikipigit Klaudio viyakalile Mndewa. ²⁹ Wanahina waitogolela kulava vinhu kila munhu viyadahile na kuwagwelela wanhu wamtogole Kilisto wakalile wokala Yudea. ³⁰ Wagatenda gano, abaho, wawagwaa Banaba na Sauli wavigale vija viwasangile ha wavyele.

12

Mgayo Ubazilinze

¹ Mkipigiti kiguhi Mndewa Helode Agilipa wa ichanduso* kawagoga wanhu wayagwe wamtogole Kilisto giladi yawagaze. ² Kamsola Yakobo, ndugu yake Yohana, na kumkoma na zele. ³ Viyawene kamba mbuli ino iwanogela Wayahudi, kagendelela kumgoga na Petulo. Mbuli zino zilawilila mkipigiti cha Lusona lwa Mikate Ilibule Mela. ⁴ Viyeshile kumgoga Petulo kamgela mkifungo, kamwika mmakono ga madale mane ga asikali, na kila dale dikala na asikali wane, wamwimilize. Helode kakala yogelegeza kumulava hanze mwa wanhu kipigiti Ulusona lwa Pasaka[†] luhamala. ⁵ Avo Petulo kemilizwa mding'anda da kufungila wanhu, ila wanhu wamtogole Kilisto wagangamala kumtambikila Mulungu sama yake.

Petulo Kofunguligwa Kulawa Mkifungo

⁶ Ikilo ya kuchela imitondo ya zua diyalondile Helode kumulava hanze mwa wanhu, Petulo kakala yayasile hagatigati ya asikali wabili kuno yafungigwe minyolo mibili, na wemilizi wakala wogonelela wokwimiliza ulwivi lwa iding'anda da kufungila wanhu. ⁷ Bahaja msenga wa Mndewa wa kuulanga kalawilila na mulangaza umwemwesa muja mdigati, kamkwasa mulubavu na kumulamusa, abaho, kamulongela,

* **12:1** Mndewa Helode Agilipa wa ichanduso kakala mzukulu wa Mndewa Helode Mkulu. † **12:4** Pasaka nhegulo yake kubita uchana.

"Inuka mbwisa!" Na bahaja iminyolo imulagala kulawa mmakono gake.⁸ Abaho, msenga wa Mndewa wa kuulanga kamulongela, "Vala vivalo vako na ng'hwabasa zako." Na Petulo katenda vija vayalongeligwe. Abaho, msenga wa Mndewa wa kuulanga kamulongela, "Izinge guo jako unikweleleze."⁹ Petulo kamkweleleza mbaka hanze ya iding'anda da kufungila wanhu, ila kakala bule nzonzi kamba gaja msenga wa Mndewa wa kuulanga gayatendile gakala kweli galawilila, kagiza kakala yokona nzozi.¹⁰ Wadibita dale da asikali da ichanduso na dale da asikali wemilizi da ikabili na kuvika kuna ulwivi lutendigwe na mizuma lukalile lulola kudiwambo, luwavugukila lwenyego na hewo wabita. Na viwakalile wotembela mnzila ya mdiwambo, kedukila ija imsenga wa Mndewa wa kuulanga kamuleka Petulo.

¹¹ Abaho, Petulo nzonzi zim'bwelela, kai-longela mwenyego, "Sambi nivitanga kamba Mndewa kamtuma msenga wake wa kuulanga yanikombole kulawa mmakono ga Helode na kulawa mgaja gose gowokala wotamanila Wayahudi galawilile."

¹² Kipigit kikija zinzonzi vuzim'bwelele, kachola kung'anda ya Maliamu, mamaake Yohana, ayo yakalile na twaga da ikabili dikemigwa Maluko, ako wanhu bwando kuwakalile waiting'hane wotambika. ¹³ Petulo kalubwenga ulwivi lwa kunze, na mndeleyokemigwa Loda keza kumulola munhu yobwenga ulwivi. ¹⁴ Viyategeleze na kudihulika dizwi da Petulo, kadeng'ha ng'hani kakimbila kabweleganya bila

kuvugula ulwivi na kuguta yolonga, "Petulo ka halwivi." ¹⁵ Wamulongela, "Gweye kuna luwege." Viyagendelele kugangamiza kamba kweli Petulo ka halwivi, walonga, "Siku kowa msenga wa Mulungu wa kuulanga yali hamoja nayo."‡

¹⁶ Ila Petulo kagendelela kubwenga ulwivi, na viwavugule ulwivi na kumona heyo, wakanganya ng'hani. ¹⁷ Petulo kawahungila na mkono wake giladi wanyamale na kuwagondela avija Mndewa viyamulawilile kulawa mding'anda da kufungila wanhu, kalonga, "Mulongeleni mbuli zino Yakobo na wanhu wayagwe wamtogole Kilisto." Abaho, kasegela kachola hanhu hayagwe.

¹⁸ Vivikile imitondo, kukala na mkomemkome mmwanza wa asikali, wolonga, "Kinhu chaki kimulawilile Petulo?" ¹⁹ Helode kalagiza wanhu wamzahilile Petulo kila hanhu ila hawamonile. Avo kawatuma wanhu wawauze goya waja iwaasikali, abaho, kalagiza wakomigwe. Abaho, Helode kasegela Yudea kachola kukala Kaisalia.

Helode Kodanganhika

²⁰ Helode Agilipa wa ichanduso kawonela lusango wanhu wa miwambo ya Tilo na Sidoni, avo wanhu wa Tilo na Sidoni waiduganya hamoja wachole kuiting'hana nayo. Avo wamuyalalila Blasto, mkulu wa ng'anda da kindewa da Helode,

‡ **12:15** Kipigit kija Wayahudi wakala wogelegeza kamba Mulungu komgwaa kila munhu msenga wake wa kuulanga yamwimilize, na msenga ija kolinga na munhu ija yomwimiliza mkihangna na mkiwiliwili.

wachole na heyo ha Helode Agilipa wa ichanduso kumgwila mavindi kwavija isi yao yopata mandia kulawa muisi ya Helode.

²¹ Zua diwasagule kuiting'hana vidivikile, Helode kavala miguo yake ya kindewa, kakala mkigoda chake cha undewa na kuwapetela wanhu. ²² Wanhu wakala woguta, wolonga, "Dizwi dino da mulungu, na sio dizwi da munhu." ²³ Kwavija Helode hamuyenzile Mulungu, bahaja msenga wa Mndewa wa kuulanga kamtoa, kagwa hasi, kadigwa na masango, na kudanganhika.

²⁴ Ila Usenga wa Mulungu ugendelela kwenela na kukula.

²⁵ Abaho, Banaba na Sauli viwamambukize sang'hano yao, wasegela Yelusalemu, wamsola na Yohana ayo vivija yakalile yokemigwa Maluko.

13

Banaba na Sauli Wosaguligwa na Kutumigwa

¹ Mdidale da wanhu wamtogole Kilisto ako kudiwambo da Antiokia kukala na wahokozi na wakulufunzi wakalile wokemigwa Banaba, Simioni yakalile na twaga diyagwe dikemigwa Munhu Mtitu, Lukio munhu wa Kilene, Manaeni yakalile yakulile mding'anda da Mndewa Helode Antipa, na Sauli. ² Viwakalile womtambikila Mndewa na kufunga, Loho wa Mulungu kalonga, "Nibagulileni Banaba na Sauli sama ya sang'hano iniwakemele."

³ Avo viwamambukize kufunga na kutambika, wawekila makono gao na kuwatuma.

Ako Sipulo

⁴ Wabili waja watumigwa na Loho wa Mulungu wabita mkiwambo cha Seleusia, kulawa haja wakwela mmeli wachola kukisiwa cha Sipulo. ⁵ Viwavikile mdiwambo da Salamisi, waupeta Usenga wa Mulungu mzing'anda za nhambiko za Wayahudi. Yohana, ayo vivija yakemigwe Maluko, kakala na hewo yowataza.

⁶ Watembela wabita mkisiwa chose mbaka walawilila Pafosi. Haja wam'vika muhawi wa Kiyahudi na muhokozi wa uwizi yokemigwa Bali Yesu. ⁷ Yakalile munhu wa behi ng'hani na mkulu wa kisiwa kija yokemigwa Seligio Paulo, yakalile munhu m'bala ng'hani, ayo yagalile usenga ha Banaba na Sauli yolonda kuhulika Usenga wa Mulungu. ⁸ Ila Elima ija imuhawi, kwavija ino iyo nhegulo ya twaga jake dikemigwa Bali Yesu muulonzi wa Kigiliki, kawabamilila na kugeza kumtenda ija imkulu wa kisiwa yaileme nhamanila ija. ⁹ Ila Sauli, ayo vivija yakalile yokemigwa Paulo, kamemezwa Loho wa Mulungu kamulola ng'hani Elima ¹⁰ na kulonga, "Gweye kwa mwana wa Mwenembago na kwa mdumuka wa vinhu vose vilibile uzenzeleganye. Huleka kuzibulunya mbuli za Mndewa zilibule uzenzeleganye? ¹¹ Avo lusango lwa Mndewa lwa hamoja nagwe, kowa kimpigiti kidodo hudaha kuwona mulangaza wa zua."

Bahaja vinyunyu na ziza vimwizila, na kassonga kubabasila yozahila munhu yamgoge mkono yamulongoze. ¹² Ija imkulu wa ikisiwa viyagonile gaja galawilile, katogola kwavija

kakala yokanganya mafundo ga mbuli za Mndewa.

Ako Kudiwambo da Antioquia Muisi ya Pisidia

¹³ Abaho, Paulo na wayage wakwela mmeli kulawa Pafosi wachola Pega ili muisi ya Pamfilia, na viwavikile haja, Yohana, ayo vivija yakalile yokemigwa Maluko, kawaleka kabwela Yelusalemu. ¹⁴ Kulawa Pega, Paulo na Bantaba wagendelela wachola kudiwambo da Antioquia muisi ya Pisidia. Mdizua da Mhumulo wengila mng'anda ya nhambiko wakala hasi. ¹⁵ Viwamambukize kusoma Malagizo ga Musa na wahokozi, mkulu wa ing'anda ya nhambiko katuma munhu kumwao yolonga, "Ndugu zetu, kamba muna mbuli ya kuwagangamiza wanhu, mulonge." ¹⁶ Paulo kenuka na kuwahungila mkono na kulonga, "Mweye wanhu wa Islaeli na mweye wanhu hamuli Wayahudi mumtam-bikila Mulungu, nhegelezeni! ¹⁷ Mulungu wa wanhu wa Islaeli kawasagula wahenga zetu na kawatenda wongezeke kipigitu viwakalile Misili na kuwalava muisi ija na mhiko ng'hulu. ¹⁸ Kawazaganya mmilao malongo mane mu-luwala, ¹⁹ na kaibanga mitala saba ya Kanaani na kuwagwelela wanhu zake isi zao kamba uhazi wao. ²⁰ Mbuli zino zose zisola kamba milao mia nne na malongo matano.

"Vugabitile gano, Mulungu kawagwelela walamula mbaka kipigitu cha muhokozi Samwel. ²¹ Abaho, wanhu walonda mndewa, na Mulungu kawagwelela Sauli mwanage Kishi, wa mtala wa Benjamina, yakalile yatawale milao

malongo mane. ²² Viyamsegeze Sauli, kamtenda Daudi yawe mndewa wao. Mulungu kalonga vino yomulonga Daudi, ‘Nimpata Daudi mwana wa Yese, munhu inimnogelete, yondayagatende gose ganimulonda heyo yagatende.’ ²³ Kulawa mulukolo lwa munhu ino Mulungu kamgala Mkombola, Yesu, muisi ya Islaeli, kamba viyekile kilagano. ²⁴ Yesu viyakalile hanasonga sang'hano yake, Yohana kaupeta usenga wa kuleka vilozo na kubatizingwa mwa wanhu wose wa Islaeli. ²⁵ Yohana viyamambukize sang'hano yake, kalonga, ‘Mweye mokwagiza nie iyo munhu yalihi? Nie sio munhu ija imumtamanila kwiza, ila heyo kokwiza hachugu changu, ayo ng'hwabasa zake nie silondigwa kuzifungula.’

²⁶ “Ndugu zangu, wana wa Ablaham, na mweye wanhu mumtambikila Mulungu mulekile kuwa Wayahudi, usenga uno wa ukombola tugaliligwa tweye! ²⁷ Wanhu wa Yelusalemu na wakulu zao wa isi hawamtangile Yesu ama kuzitanga mbuli za wahokozi. Hata avo mkumtagusa Yesu kudanganhika, wazitenda mbuli zino za wahokozi ziwasoma Mazua gose ga Mhumulo zivikile. ²⁸ Hata kamba hawonile kilamsso kimulumbile heyo kudanganhika, wamu-longela Pilato yamtaguse ifa. ²⁹ Viwamambukize kutenda mbuli zose zayandikilige heyo, wamuhumulusa hasi kulawa mumsalaba na kumtambalika mdipanga. ³⁰ Ila Mulungu kamzusa kulawa mkudanganhika, ³¹ na mazua bwando kakala yokoneka na awo wakalile wotembela nayo kulawa Galilaya mbaka Yelusalemu. Awo sambi iwo wasindila mwa wanhu wa Islaeli.

³² Tuwagalila Usenga Unogile awo Mulungu uwailagane na wahenga zetu, ³³ katuvikizila tweye, wana zao, mkumzusa Yesu. Vivija, kamba vija viyandikigwe mzabuli ya ikabili ilonga, 'Gweye iyo Mwanangu, lelo nigaluka Tataako.'*

³⁴ Ikweli ya kamba, Mulungu kamzusa Yesu ku-lawa mkudanganhika, sambiyatdanganhike kabili, ilongwa muna zimbuli zino, 'Nowagwelela motelo zing'alile na za kweli ziniilagane na Daudi.'[†]

³⁵ Avo vivija kalonga mzabuli iyagwe, 'Humuleka Munhu wako Yang'alile yolele mdipanga.'[‡]

³⁶ Kwavija Daudi viyamalile kusang'hanikila mbuli za Mulungu mwa wanhu wa mulelo wake mwenyego, kadanganhika, kazikigwa hamoja na wahenga zake, na lukuli lwake lolela mdipanga. ³⁷ Ila munhu ija Mulungu iyamzusile holile. ³⁸ Avo, ndugu zangu, mbuli ino na itangike kumwenu kamba mkubitila Yesu mpeteligwa kugeligwa kumgongo kwa vilozo. ³⁹ Mkubitila Yesu iino, kila munhu yotogola kosegezelwa vilozo vose, vija havidahike kusegezigwa na Malagizo ga Musa. ⁴⁰ Avo teganyeni, gaja gandikigwe mkitabu cha wahokozi sambigawalawilile mweye.

⁴¹ 'Loleni mweye mtenda mzihaka, kanganyeni na mdanganhike!

* ^{13:33} Mbuli zino zolawa mkitabu cha ZABULI 2:7. † ^{13:34} Mbuli zino zolawa mkitabu cha ISAYA 55:3. ‡ ^{13:35} Mbuli zino zolawa mkitabu cha ZABULI 16:10.

Kwavija mmazua genu, nosang'hana sang'hano,
 sang'hano ayo yondamuleke kuitogola,
 hata kamba munhu yahawalongela!'§"

⁴² Paulo na Banaba viwakalile wolawa hanze,
 wanhu wawayalalila wazilonge mbuli zino kibili
 Mdizua diyagwe da Mhumulo. ⁴³ Mting'hano
 wa ing'anda ya nhambiko vuuigolile, Wayahudi
 bwando na waja Iwamhazi watogole kuwa
 Wayahudi wawakoleleza Paulo na Banaba.
 Paulo na Banaba wawayalalila wagendelele
 kukala mngekewa ya Mulungu.

⁴⁴ Zua diyagwe da Mhumulo, wanhu behi
 na wose wa mdiwambo dija waiting'hana
 kutegeleza Usenga wa Mndewa. ⁴⁵ Ila Wayahudi
 viwawene bwando da wanhu, wona migongo,
 wasonga kulonga mbuli za ufukuzi, kuno woz-
 ibeza mbuli zoyokala yolonga Paulo. ⁴⁶ Abaho,
 Paulo na Banaba wose wabili wenula dizwi
 walonga bila kidumbo wolonga, "Ilondigwa
 kamba, Usenga wa Mulungu ulondigwa tanhu
 upetigwe kumwenu. Ila muulema na kulamula
 mwemwe wenyego kukala kutali na ugima wa
 digunge, avo tweye sambi towahindukila Wam-
 hazi. ⁴⁷ Kwavija Mndewa katushulutiza tweye
 yolonga,

'Niwatenda mweye muwe mulangaza wa Wam-
 hazi,
 avo muugale ukombola mbaka kuuwishilile
 ulumwengu.* "

§ **13:41** Mbuli zino zolawa mkitabu cha HABAKUKI 1:5.

* **13:47** Mbuli zino zolawa mkitabu cha ISAYA 49:6.

⁴⁸ Wamhazi viwahulike mbuli zino, wadeng'ha na kuuyenzi Usenga wa Mndewa, na wose wasaguligwe sama ya ugima wa digunge wamtogola Kilisto.

⁴⁹ Avo Usenga wa Mndewa wenela muisi ija yose. ⁵⁰ Ila Wayahudi wawaswagiza watwanzi wali na matwaga wakalile womdumba Mulungu na wakulu wa idiwambo. Na hewo kawagaza Paulo na Banaba na kuwawinga, wawalava hanze ya isi ija. ⁵¹ Avo wakung'unha timbwisi dikalile mmagulu gao mkuwadukumiza na kuchola Ikonio. ⁵² Na wanahina wa mdiwambo da Antiokia wakala wamemile deng'ho na Loho wa Mulungu.

14

Ako Ikonio

¹ Mboli zizija zilawilila ako kudiwambo da Ikonio. Paulo na Banaba wengila muna ing'anda ya nhambiko ya Wayahudi na kulonga bila kudumba, na Wayahudi bwando na Wamhazi wamtogola Mndewa. ² Ila waja Wayahudi walemile kumtogola Mndewa wawaswagiza Wamhazi na kuzigela usungu ngelegeza zao giladi wawaleme Paulo na Banaba. ³ Avo wakala haja kipigitu kitali woupeta Usenga wa Mndewa bila kudumba, na Mndewa kailagusa mmbuli ya ngekewa yake mkulava bule vilaguso na mikanganyo itendeke kubitila hewo. ⁴ Ila wanhu wa idiwambo dija wakala waigolile. Wayagwe wakala ng'ambu ya Wayahudi, na wayagwe ng'ambu ya watumigwa wa Kilisto.

⁵ Kukala na zundo, ditendigwe na Wamhazi na Wayahudi na wakulu zao, da kuwatendela ukaini na kuwatoa na mabwe. ⁶ Ila watumigwa wa Kilisto wazimanya mbuli zija, avo wakimbilila Listila na Delibe, miwambo ya Likaonia, na isi ziwazunguluke, ⁷ na haja wagendeleta kuupeta Usenga Unogile.

Ako Listila na Delibe

⁸ Kuja Listila kukala na munhu imwe yakalile mbetembete songela hayavumbuke, na kakala hadahile kutembela hata mwanza umwe.

⁹ Kamtegeleza Paulo viyakalile yulonga. Paulo kamulola ng'hani, kona kamba kakala na nhamanila ya kuhonyigwa, ¹⁰ avo Paulo kenula dizwi yulonga, "Ima na magulu gako!" Bahaja ija imunhu kazumha na kusonga kutembela.

¹¹ Wanhu viwonile gaja gayatendile Paulo, waguta muulonzi wa Kilikaonia, "Miungu ilumbile kamba wanhu ituhumulukila!"

¹² Banaba wamkema Zeu, na Paulo wamkema Helime, kwavija kakala iyo yulonga mbuli zose.

¹³ Mkulu wa nhambiko wa mzymu ukemigwa Zeu, ayo ng'anda yake ikalile hanze ya idiwambo, kagala ng'ombe na mkungo wa malua halwivi lwa idiwambo, heyo na ididale da wanhu walonda kuwalavila nhosa watumigwa wa Kilisto.

¹⁴ Ila watumigwa wa Kilisto Banaba na Paulo viwahulike gano, wadega vivalo vao na hima walopola walawa hanze na kukimbilila hagatigati ya didale da wanhu, abaho, wenula dizwi walonga, ¹⁵ "Mweye wanhu, habali mtenda mbuli zino? Tweye vivija twa wanhu tu kamba

mweye! Tuwagalila mweye Usenga Unogile, tuwalongela mweye mgaluke kulawa mmbuli zino zilibule kinhu na mmuhindukile Mulungu yali na ugima, yalumbile ulanga na isi na bahali na vinhu vose vili himo. ¹⁶ Umwaka Mulungu kawaleka wanhu wose wachole mnzila zao wenyego. ¹⁷ Hata avo kalagusa usindila wa kulagusa vija viyakalile baho. Kawala-gusila mweye unozi wake mkuwagwaa mvula kulawa kuulanga na ndigwa mmisimu yake, kawagwaa mandia bwando na kuwamemeza ndeng'ha mmioyo yenu.” ¹⁸ Hamoja na mbuli zino ikala vidala kudizuila ididale da wanhu sambidiwalavile nhosa.

¹⁹ Ila Wayahudi kulawa mdiwambo da Antioquia na Ikonio weza haja na kudiswagiza ididale da wanhu. Abaho, wamtoa na mabwe Paulo, wam'bulula, wamulava hanze ya idiwambo, wagiza kadanganhika. ²⁰ Ila wanahina viwamzunguluke, kenuka na kubwel-leganya mgati ya idiwambo. Imitondo iyagwe heyo na Banaba wasegela wachola Delibe.

Kubweleganya Mdiwambo da Antioquia Muisi ya Silia

²¹ Waupeta Usenga Unogile mdiwambo dija na kuwapata wanahina bwando, abaho, wabweleganya wachola Listila, Ikonio, na kudiwambo da Antioquia. ²² Haja wawagangamiza imioyo wanahina na kuwagong'ondeza kamba wagendelele kukala muinhamanila, wolonga, “Tolondigwa tubitile migayo bwando kileka mana twingile Muundewa wa Mulungu.” ²³ Paulo na Banaba

wawasagulila wavyele mmadale gose ga wanhu wamtogole Kilisto. Na mukutambika na kufunga waweka mmakono ga Mndewa mwa ayo nhamanila yao muikalile.

²⁴ Abaho, wabitila Pisidia wengila Pamfilia, ²⁵ na viwaupetile Usenga Unogile kuja Pega, wachola Atalia, ²⁶ kulawa Atalia wabweleganya mdiwambo da Antiokia, ahaja hawawekile mngekewa ya Mulungu sama ya sang'han ija iwamambukize.

²⁷ Viwavikile wawakema hamoja wanhu wamtogole Kilisto na kuwalongela mbuli zose Mulungu ziyatendile kubitila hewo na vija viyawavugulile Wamhazi lwivi lwa nhamanila.

²⁸ Wakala haja mazua bwando na wanahina.

15

Mting'hano ako Yelusalemu

¹ Weza wanhu kulawa Yudea wakala wowafundiza wanhu wamtogole Kilisto, wolonga, "Kamba hamwingile kumbi kamba viyafundize Musa, havidahika mweye kukomboligwa." ² Mbuli ino iwatenda Paulo na Banaba waibamilile nao na kuiuzagiza nao ng'hani. Avo Paulo na Banaba wasaguligwa, hamoja na wanhu wayagwe wamtogole Kilisto, wachole Yelusalemu ha watumigwa wa Kilisto na wavyele wakawauze mbuli ino.

³ Wanhu wamtogole Kilisto wawatuma, na viwakalile wochola kubitila Foinike na Samalia, wawalongela avija Wamhazi viwautogole Usenga wa Mndewa. Mbuli zino ziwatenda wanhu wose wamtogole Kilisto wadeng'he

ng'hani. ⁴ Viwavikile Yelusalemu, wabokelwa na wanhu wamtogole Kilisto, watumigwa wa Kilisto, na wavyele. Wawasimulila gose gayatendile Mulungu kubitila hewo. ⁵ Abaho, wanhu wayagwe wamtogole Kilisto wakalile ng'ambu ya Mafalisayo wema na kulonga, "Wamhazi wolondigwa wengizigwe kumbi na wagawinze Malagizo ga Musa."

⁶ Watumigwa wa Kilisto na wavyele waiting'hana wailole goya mbuli ino. ⁷ Viwagendelele ng'hani kulongelela, Petulo kenuka na kuwalongela, "Ndugu zangu, movitanga kamba mazua gabtile Mulungu kanisagula nie kulawa mmwanza wenu niwapetele Wamhazi Usenga Unogile giladi wahulike na watogole. ⁸ Na Mulungu, yoitanga miyo ya wanhu, kalagusa kamba kawatogola mkuwagwelela Loho wake, kamba viyatendile kumwetu. ⁹ Mkuing'aliza miyo yao na nhamanila, katutenda tweye na hewo tuilinge. ¹⁰ Avo habali mulonda kumgeza Mulungu mkuwekila wanahina nila msingo ayo wahenga zetu ama tweye hatuidaha kuipapa? ¹¹ Si vivo! Totogola kamba tokomboligwa kubitila ngekewa ya Mndewa wetu Yesu, kamba vija hewo viwokomboligwa."

¹² Wanhu wose waiting'hane haja wanyamala, wawategeleza Paulo na Banaba viwakalile wowalongela vilaguso na mikanganyo Mulungu iyatendile mwa Wamhazi kubitila hewo. ¹³ Viwamambukize kulonga, Yakobo kalonga, "Ndugu zangu, nhegelezeni! ¹⁴ Simoni Petulo katusimulila avija tanhu Mulungu viimnogelete

kuwasola wanhu kulawa mwa Wamhazi sama ya twaga jake. ¹⁵ Mbuli za wahokozi zoigondanya na mbuli ino kamba vizandikwe,
¹⁶ 'Zihamala mbuli zino, nobweleganya,

na kudizenga kibili hema da Daudi dikalile digwile.

Nodizenga chusa haja hadibanangigwe, na kudinula.

¹⁷ Avo wanhu wose wasigale wamzahile Mn-dewa,

hamoja na Wamhazi wose, awo wakemigwe mtwaga jangu,

kolonga Mn'dewa yatendile mbuli zino,'*

¹⁸ zitangigwe songela mwaka.

¹⁹ "Avo, vino vivo nilamule kamba, sambituwagaze Wamhazi wamtogole Mulungu, ²⁰ ila tuwandikile kamba wakale kutali na vakuja vilavigwe nhosa ha miwegu, ugoni, kuja nyama ifile mkubotigwa, na kuja na kung'wa mulopa. ²¹ Kwavija Musa kapetwa m'viwambo vose songela mwaka na mwaka, na mbuli zake zisomigwa mzing'anda za nhambiko Mmazua gose ga Mhumulo."

Lupwilili Lwandikiligwe Wamhazi Wamtogole Kilisto

²² Abaho, watumigwa wa Kilisto na wavyele na wanhu wose wamtogole Kilisto walamula kuwasagula wanhu kulawa mmwanza wao, wawatume wachole kudiwambo da Antiokia hamoja na Paulo na Banaba. Avo wawasagula wanhu wabili, Yuda, yakalile na twaga da ikabili

* ^{15:17} Mbuli zino zolawa mkitabu cha AMOSI 9:11-12.

dikemigwa Balisaba, na Sila, wakalile vilangizi wa wanhu wamtogole Kilisto. ²³ Wawagwelela na lupwilili luno lwandikigwe vino,

“Tweye watumigwa wa Kilisto na wavyele, wandugu zenu, ha Wamhazi wamtogole Kilisto ako kudiwambo da Antiokia, na muisi za Silia na Kilikia. Towalamlsa. ²⁴ Tuhulika kamba kuna wanhu walawa kunze ya gaja gatufundize bila kulongeligwa na tweye walonga mbuli za kuwagaza na kuzizungulusa ngelegeza zenu, ²⁵ avo wose tuitogolela kuwasagula wanhu tuwatume kumwenu na wambwiga zetu wanogelwa Banaba na Paulo, ²⁶ wauhonzile ugima wao sama ya Mndewa wetu Yesu Kilisto. ²⁷ Avo tuwatuma Yuda na Sila awo wenyego wowalongela na mulomo wao mbuli zino zitwandike. ²⁸ Imnogela Loho wa Mulungu na tweye sambituwadikwe kinhu kiyagwe chochouse hanze ya malagizo gano, ²⁹ kamba muleke kuja vakuja vilavigwe nhosa ha miwegu, muleke kuja na kung'wa mulopa, muleke kuja nyama ibotigwe, na muleke ugoni. Kamba muhainega na vinhu vino, motenda goya. Tokiibona.”

³⁰ Waja wanhu watumigwa wachola kudiwambo da Antiokia, viwavikile wawakema hamoja wanhu wamtogole Kilisto na kuwagwelela ulupwilili. ³¹ Wanhu viwalusomile, wadeng'helela sama ya Usenga uja wa kugangamiza. ³² Yuda na Sila wakala wahokozi walonga mbuli bwando za kuwagangamiza na kuwagela mhiko wanhu wamtogole Kilisto. ³³ Wakala haja kipigit kiguhi, abaho, wanhu

wamtogole Kilisto wawabweza na tindiwalo ha awo wawatumile. ³⁴ Ila Sila kanogelwa kukala haja.

³⁵ Ila Paulo na Banaba wasigala mdiwambo da Antiokia, hamoja na wanhu wayagwe bwando wafundiza na kuupeta Usenga wa Mndewa.

Paulo na Banaba Woigola

³⁶ Mazua madodo hamwande Paulo kamulongela Banaba, “Na tubweleganye kuchugu tuwatemebelele wanhu wose wamtogole Kilisto m'viwambo vose kutuupetile Usenga wa Mndewa tukawalole vija vowogendelela.” ³⁷ Banaba kalonda kumsola Yohana, yakalile na twaga diyagwe dikemigwa Maluko, wachole wose, ³⁸ Ila Paulo kalema kwavija Yohana vivija yokemigwa Maluko kakala yawalekile Pamfilia na kulema kugendelela na hewo msang'hano. ³⁹ Avo wakala wokiibamilila ng'hani mbaka waigola. Banaba kamsola Maluko wengila mmeli na kuchola Sipulo. ⁴⁰ Ila Paulo kasagula kuchola na Sila, na wanhu wamtogole Kilisto wawatambikila wachole na ngekewa ya Mulungu. ⁴¹ Kachola kubitila isi za Silia na Kilikia yowagangamiza wanhu wamtogole Kilisto.

16

Timoteo Koilumba na Paulo na Sila

¹ Paulo kavika Delibe na Listila, kuyakalile yokala mwanahina imwe yakemigwe Timoteo. Kakala mwana wa mtwanzi wa Kiyahudi Yamtogole Kilisto, ila tataake kakala Mgiliiki.

² Wanhu wamtogole Kilisto wa Listila na Ikonio

wanogezwa ng'hani na Timoteo. ³ Paulo kamulonda Timoteo yachole nayo mmwanza wake, kamsola kamwingiza kumbi sama ya Wayahudi wakalile wokala hiko, kwavija wose wavitanga kamba tataake kakala Mgiliki. ⁴ Viwakalile wobita mmiwambo ija, wawagwaa wanhu malagizo galavigwe na watumigwa wa Kilisto na wavyele wa hiko Yelusalemu, giladi wagagoge. ⁵ Avo wanhu wamtogole Kilisto wagendelela kugangamala muna inhamanila, na kila zua mheta yao yongezeka.

Nzozi ya Paulo ako Tiloa

⁶ Paulo na wayage wabitila muisi ya Fligia na Galatia, kwavija Loho wa Mulungu kawagomesa sambiwaupete Usenga wa Mulungu muisi ya Asia. ⁷ Viwavikile muimbaka ya isi ya Misia, wageza kuchola isi ya Bitinia, ila Loho wa Yesu kawagomesa. ⁸ Avo, wabitila Misia, wahumuluka mbaka mdiwambo da Toloa. ⁹ Mkipigit cha ikilo Paulo kona nzozi. Kamona munhu wa isi ya Makedonia kema na kumuyalalila yomulongela, “Wize Makedonia ukatutaze!” ¹⁰ Paulo viyaiwene nzozi hiyo, kipigit kikija tuisasala kuchola Makedonia, kwavija Mulungu katukema tuwapetele Usenga Unogile.

Ako Filipi

¹¹ Kulawa Toloa tuloka na meli dimwe kwa dimwe mbaka Samotilake, imitondo yake tuvika Neapoli. ¹² Kulawa haja tuchola mbaka Filipi, wambo kulu muisi ya Makedonia, dikalile koloni da Waloma. Tukala haja mazua madodo.

¹³ Mdizua da Mhumulo tulawa hanze ya ul-wivi lwa idiwambo tuchola kumgwazo wa ul-wanda, kutugelegeze kamba ako kukala na hanhu ha kutambikila. Tukala hasi na kulon-gelela na watwanzi wakalile wailundize haja.

¹⁴ Mtwanzi imwe yakemigwe Lidia, yakalile yochuluza vivalo va hela bwando kulawa mdi-wambo da Tiatila, yakalile yomtambikila Mulungu, katutegeleza. Mndewa kaувugula moyo wake, kagabokela gaja gakalile golongigwa na Paulo. ¹⁵ Heyo na wanhu wa kung'anda yake viwabatizigwe, katugoneka yotuyalalila yolonga, "Ihawa munyona kamba nie nimtogola Mndewa, izoni mkale mng'anda yangu." Abaho, katu-nanahila tuchole.

Paulo na Sila Mkifungo ako Filipi

¹⁶ Zua dimwe vitukalile tochola hanhu ha kutambikila, tumting'hana nyakadala wa kitwanzi yakalile na kinyamkela wa ulaguzi. Nyakadala hiyo kakala yowagwelela hela bwando wakulu zake kulawa mzisang'hano zake za ulaguzi. ¹⁷ Mndele ino kamuwinza Paulo na tweye, kenula lwangi kalonga, "Wanhu wano wawo watumigwa wa Mulungu Mkulu Ng'hani! Wowapeteleni nzila ya kukomboligwa!" ¹⁸ Na katenda vino mmazua bwando, ila Paulo kona lusango, kahinduka na kumulongela ikinyamkela, "Mtwaga da Yesu Kilsto, nokulonda umulawe mndele ino!" Na kipigit iija ikinyamkela kamulawa.

¹⁹ Iwakulu zake viwawene kamba tamanilo jao da kupata hela dimala, wawagoga Paulo na Sila na kuwakwekwesa mbaka kuna

disoko haulongozi wa wanhu wali na udaho. ²⁰ Wawagala ha walamula walonga, "Wambo jetu dibanangigwa sama ya Wayahudi wano. ²¹ Wozipeta nzoela zigomesigwe na malagizo getu kuzibokela ama kuziwinza, kwavija tweye twa wenekae wa Loma." ²² Dale da wanhu dikiilumba na kuwavamhila, na iwalamula walagiza wavuligwe vivalo vao, abaho, walanhigwe mbalati. ²³ Viweshile kuwalanha ng'hani, wawagela mkifungo, na mwimilizi wa ing'anda ya kifungo kalagizigwa yawemilize goya. ²⁴ Na heyo viyabokele ndagizi ino, kawagela mdigati da mng'anda, na kuwadaza gamagulu na mhikwi.

²⁵ Viivikile kilo kikulu Paulo na Sila wakala wotambika na kumwimbila Mulungu nyila za kumtogola, na wanhu wayagwe wakalile wafungigwe na hewo wakala wowategeleza. ²⁶ Bahaja ulawilila mgudemo mkulu wa isi, hata msingi wa ing'anda ya kifungo utigisika. Baho nyivi zose za ing'anda ya kifungo zivuguka, na minyolo ikalile iwafungile ikongoloka. ²⁷ Ija imwimilizi wa ing'anda ya kifungo kalamuka, na viyawene zinyivi za ing'anda ya kifungo zivuguka, kasomola zele jake na kulonda kukiikoma kwavija kagelegeza kamba wanhu wakalile mkifungo wakimbila. ²⁸ Ila Paulo kenula dizwi kalonga, "sambiuikome mwenyego! Tweye tose twa bahano!"

²⁹ Viyamkemile munhu yagale viwenge, ija imwimilizi wa ing'anda ya ikifungo kakimbilila mng'anda, kailagaza haulongozi wa gamagulu ga Paulo na Sila kuno yogudemba. ³⁰ Abaho,

kawalava hanze kawauba, “Wandewa, nhendeze giladi nikomboligwe?”

³¹ Wamwidika, “Mtogole Mndewa Yesu, kokomboligwa gweye na wanhu wali mng'anda yako.” ³² Abaho, wampetela Usenga wa Mndewa, heyo na wanhu wose wali mng'anda yake. ³³ Kipigit ikiija cha ikilo ija imwimilizi kawasola Paulo na Sila kawasuluza vilonda vao, baho heyo na wanhu wose wali mng'anda yake wabatizigwa. ³⁴ Kawasola, kawagala kung'anda yake, na kuwagwelela mandia. Heyo na wanhu wose wali mng'anda yake wadeng'ha ng'hani, kwavija wamtogola Mulungu.

³⁵ Imitondo iyagwe, walamula wawalagiza wakulu wa asikali wa Loma, walonga, “Walekeseni waja wanhu wachole.”

³⁶ Ija imwimilizi wa ing'anda ya kifungo kamulongeta Paulo, “Walamula walagiza kamba mulekesigwe. Avo, laweni hanze, mchole mditindiwalo.”

³⁷ Ila Paulo kawalongela iwakulu wa asikali, “Hatutendile mbuli yoyose ihile, ila watutoa haulongozi wa wanhu, na kutugela mkifungo kamba tweye twa wenekae wa wambo da Loma. Na sambi wolonda kutulava mkifiso. Bule! Leka weze watulekese wenyego.”

³⁸ Wakulu wa asikali wawalongela walamula mbuli zino, na hewo viwahulike kamba Paulo na Sila wakala wenekae wa Loma, wadumba.

³⁹ Weza wawayalalila, na viweshile kuwalava hanze, wawalongela wahalawe mdiwambo dija.

⁴⁰ Paulo na Sila viwalawile mkifungo, wachola hakae ya Lidia, viweshile kuiyona na wanhu

wamtogole Kilisto, wawagangamiza, abaho, wa-chola.

17

Paulo Koupeta Usenga Unogile aka Kudi-wambo da Tesalonike

¹ Paulo na Sila viwabitile m'viwambo va Amfipolia na Apolonia, wavika Tesalonike, kukalile na ng'anda ya nhambiko ya Wayahudi. ² Paulo, kamba viyatendaga, kengila mng'anda ya nhambiko, mkipigiti cha Mazua madatu ga Mhumulo kalongeleta na Wayahudi kulawa Mzinyandiko Zing'alile, ³ kawapetela na kuwalagusila kamba Kilisto kagazigwa na kuzuka kulawa mkudanganhika. Paulo kalonga, "Yesu, ino iniwapetele mweye mbuli zake, iyo Kilisto." ⁴ Wayahudi wayagwe watogola na kuilumba na Paulo na Sila, watenda mheta ya Wagiliki wamdumbile Mulungu iwa ng'hulu, na watwanzi bwando wali na udaho.

⁵ Ila Wayahudi wona migongo, wawasola wanhu wehile kulawa mdisoko, watenda dale na kusonga kutenda mbuli zihile mdiwambo. Waivamhila ng'anda ya Yasoni, kuno wowazahila Paulo na Sila giladi wawagale haulongozi wa didale da wanhu. ⁶ Ila viwawahonyile, wamkwewesa Yasoni na wanhu wayagwe wamtogole Kilisto haulongozi wa iwakulu wa idiwambo, walonga, "Wanhu wano wagala ndwagi muulmwengu wose na sambi wa hano, ⁷ na Yasoni kawagoneka hakae yake. Wose watenda mbuli zilemigwe na malagizo ga Kaisali,* wo-

* **17:7** Kaisali nhegulo yake Mndewa wa Loma.

longa kamba hana mndewa iyagwe, yokemigwa Yesu.”⁸ Viwahulike vino, wakulu wa idiwambo na ididale da wanhu wenula hebohebo kulu.⁹ Wawatoza hela Yasoni na wayage, abaho, wawalekesa wachole.

Paulo na Sila ako Kudiwambo da Beloya

¹⁰ Viivikile ikilo, wanhu wamtogole Kilisto wawatuma Paulo na Sila ako Beloya. Viwawikile hiko, wengila muna ing'anda ya nhambiko.¹¹ Wanhu wa hiko wakala wana sulukila za kuifundiza kubanza wanhu wa Tesalonike. Waubokela goya uja usenga mmiyo yao, na mazua gose wakala wozigelegeza ng'hani Zinyandiko Zing'alile, giladi wone kamba zija zilongigwe na Paulo na Sila zikala mbuli za kweli.¹² Wanhu bwando mmwanza wao watogola, ng'hanning'hani watwanzi wali na matwaga na wambigalo bwando wa Kigiliki.¹³ Wayahudi wa Tesalonike viwahulike kamba Paulo koupeta Usenga wa Mulungu aka Beloya, wachola hiko na kusonga kutenda kiyahiyahi na kudivuluga didale da wanhu.¹⁴ Bahaja wanhu wamtogole Kilisto wamtuma Paulo yachole mhwani, ila Sila na Timoteo wasigala Beloya.¹⁵ Waja iwanhu wakalile womsindikiza Paulo wamgala mbaka Atene, abaho, wabwela na ndagizi kulawa ha Paulo kamba Sila na Timoteo wamuwinze mbwisa.

Paulo Mdiwambo da Atene

¹⁶ Paulo viyakalile Atene yowabeta Sila na Timoteo, moyo wake ugevuzika ng'hani, viyonile wambo hijo vidimemile miwegu.¹⁷ Kakala yokiibamilila na Wayahudi na wanhu wayagwe

wakalile womnogela Mulungu muna ing'anda ya nhambiko, na mazua gose kakala yokiibamilla hadisoko hamoja na wanhu wose wakalile hano. ¹⁸ Vivija wanhu wayagwe wawinzile mafundo ga Waepikulio na Wastoiki wambamilila. Wayagwe walonga, "M'bozi ino kolonda kulonga choni?" Na wayagwe walonga, "Kokoneka kamba munhu yozipeta mbuli za mizimu ya wahenza." Walonga vino kwavija Paulo kakala youpeta Usenga Unogile wa Yesu na mbuli ya mzuso wa wanhu. ¹⁹ Abaho, wamsola Paulo wamgala ha wakulu wa ikitala cha Aleopago, walonga, "Tolonda kuitanga mbuli ino ya mafundo ga sambi guulonga. ²⁰ Kwavija mbuli ziyagwe zituhulike zigala mkanganyo mmagwiti getu, avo tolonda kuzitanga nhegulo za mbuli zino." ²¹ Wenekae wose wa Atene na wahenza wakalile hiko waleka sang'hano zao zose ila wakala wosimulila na kutegeleza mbuli za sambi.

²² Paulo kema haulongozi wa ikitala cha Aleopago kalonga, "Wanhu wa Atene, nokona kamba mweye mwa wanhu muigogile dini ng'hani. ²³ Vinikalile nizunguluka mdiwambo jenu na kulola goya hanhu hamtambikila, nyona kilingo kimwe cha kulavila nhosa chandikigwa, 'Ha Mulungu yalekile kutangigwa.' Avo, heyo yumumtambikila bila kumtanga, iyo niwapetela mbuli zake. ²⁴ Mulungu yautendile ulumwengu na vinhu vose vili mgati yake, iyo Mndewa wa ulanga na isi, heyo hakala mzing'anda zizengigwe na makono ga wanhu. ²⁵ Heyo hasang'hanikiligwa na makono ga wanhu kamba vija kolonda kinhu kulawa kumwao, kwavija

heyo mwenyego iyo yowagwelela wanhu ugima, yowatenda wahumule na kuwagwelela vinhu vose. ²⁶ Kulawa munhu imwe kazitenda ng'holo zose za wanhu giladi wakakale isi yose, vivija kalamula kipigit i kikigwe sama yao na hanhu hondawakale. ²⁷ Mulungu katenda vino giladi wanhu wamzahile, hata mkum'babasababasa, giladi wamone, ila Mulungu halikutali na munhu yoyose mmwanza wetu. ²⁸ Kamba viyalongile munhu imwe,

'Mgati mmwake tweye tokala, totembela, na towa wagima.'

Kamba watunga nyila zenu wayagwe viwalongile,

'Tweye twa wanage.'

²⁹ Kwavija tweye twa wana wa Mulungu, havilumbile kugelegeza kamba Mulungu yali kuu-langa ka kamba zahabu ama zuma ama dibwe, vinhu visongoligwe na kuhambigwa na wanhu.

³⁰ Umwaka Mulungu kakala kamba vija havonile ubozi uno uwatendile wanhu. Ila sambi kowalagiza wanhu wose wa kila hanhu waleke vilozo vao. ³¹ Kwavija keka zua dondayawalamule wanhu wose wali muulumwengu bila kulola kihanga cha munhu kubitila munhu imwe yamsagule. Mulungu kawagubulila wanhu wose mbuli ino mkumzusa munhu iyo kulawa mku-danganhika!"

³² Avo viwahulike Paulo yulonga mbuli ya kuzuka, wayagwe wasonga kutenda zihaka, ila wayagwe walonga, "Tolonda tukuhulike mwanza uyagwe mmbuli ino." ³³ Avo Paulo kawaleka mkitala, kachola. ³⁴ Wanhu wayagwe

wailumba na Paulo, watogola. Mmwanza wao kakala Dionisio yakalile munhu wa kitala cha Aleopago, na mtwanzi imwe yakemigwe Damali, na wanhu wayagwe.

18

Paulo Mdiwambo da Kolinto

¹ Vigamatile gano, Paulo kasegela Atene kachola kudiwambo da Kolinto. ² Ako kam'vika Muyahudi imwe twaga jake Akuila, mwenekae wa isi ya Ponto, yakalile na kipigiti kiguhi songela viyavikile kulawa isi ya Italia hamoja na mtwanzi wake yakemigwe Pilisila, kwavija Mandewa Klaudio kakala yalagize kamba Wayahudi wose wasegele wambo da Loma. Paulo kachola kuwalola, ³ na kwavija hewo wakala wogongomanya mahema ga kuguza kamba heyo, avo Paulo kakala nao, yosang'hanika hamoja na hewo. ⁴ Mazua gose ga Mhumulo kakala yoibamilila na Wayahudi na Wagiliki mzing'anda za nhambiko, yogeza kuwatenda wamtogolele gaja goyowalalongela.

⁵ Sila na Timoteo viwavikile kulawa isi ya Makedonia, Paulo kasonga kuupeta Usenga Unogile kipigiti chose yolava usindila ha Wayahudi kamba Yesu iyo Kilisto. ⁶ Viwam'bezile na kumuliga, kakung'unha vivalo vake, kawalon-gela, "Mulopa wenu na uwe mmapala genu wenyego! Nie nabule mbuli haulongozi wa Mulungu. Songela sambi nowacholela Wamhazi." ⁷ Abaho, kahalawa hanhu haja, kachola hakae ya munhu imwe Mmhazi, twaga jake Tito Yusto, munhu mwende wa Mulungu. Ng'anda

yake ikala ibakane na ing'anda ya nhambiko.
⁸ Kilisipo, yakalile mkulu wa ng'anda ya nhambiko, kamtogola Mndewa hamoja na wanhu wose wali mng'anda yake, na wanhu bwando kulawa Kolinto wamuhulike Paulo wamtogola Mulungu na wabatizigwa.

⁹ Ikilo imwe Mndewa kamulongela Paulo mnzozi, kalonga, "sambiudumbe, ila gendelela ku-peta, sambiunyamale, ¹⁰ kwavija nie mwenyego na hamoja na gweye, na haduhu munhu yon-dayadahe kukuvamhila na kukulumiza, kwavija mdiwambo dino nnao wanhu bwando." ¹¹ Avo Paulo kakala hiko mulao umwe na milenge sita, yowafundiza wanhu Usenga wa Mulungu.

¹² Galio viyakalile mkulu wa isi ya Akaya, Wayahudi waifunga hamoja, wamgoga Paulo na kumgala kukitala. ¹³ Walonga, "Munhu ino kowatenda wanhu wamtambikile Mulungu muinzila hailagizwe na malagizo."

¹⁴ Paulo viyakalile behi na kulonga, Galio kawalongela Wayahudi, "Kamba mweye Wayahudi muhamtaguse munhu ino na mbuli ihile ama ya uzenzeleganye, nihatogole kuwategeleza. ¹⁵ Ila avija mbuli ino vuili mbuli ya mbuza za mbuli na matwaga na malagizo genu wenyego, galoleni mwemwe wenyego. Nie sidaha kuwa mulamula wa mbuli zino!" ¹⁶ Avo kawawinga walawe mkitala. ¹⁷ Abaho, wose wamgoga Sositene, yakalile mkulu wa ing'anda ya nhambiko na kumtoa haulongozi wa ikitala. Ila Galio hasang'hanike na chochoso mmbuli ino.

Mwanza wa Kubwela Mdiwambo da Antioquia

¹⁸ Paulo kagendelela kukala mdiwambo da Kolinto mazua bwando, abaho, kawalaga wanhu wamtogole Kilisto, kachola kuisi ya Silia hamoja na Pilisila na Akuila. Kipigit hanasegela mdiwambo da Kenikilea, kabea mvili zake sama ya kiduilo kiyaiduile. ¹⁹ Viwavikile mdiwambo da Efeso, Paulo kawaleka hiko, heyo kengila muna ing'anda ya nhambiko, kaibamilila na Wayahudi. ²⁰ Viwamulondile yakale na hewo mkipigit kitali, heyo hanogelwe. ²¹ Ila viyakalile yowalaga kalonga, "Ihamnogela Mulungu, nobwela kibili kumwenu." Kakwela mmeli kasegela mdiwambo da Efeso.

²² Viyavikile mdiwambo da Kaisalia, kachola kudiwambo da Yelusalemu kuwalamsa wanhu wamtogole Kilisto, abaho, kachola kudiwambo da Antiokia. ²³ Kakala hiko mazua madodo, abaho, kasegela kachola yobita kiwambo kimwe mbaka kiyagwe yobitila isi za Galatia na Fligia, yowagangamiza wanahina wose.

Apolo M'viwambo va Efeso na Kolinto

²⁴ Kipigit hicho kukala na Muyahudi imwe twaga jake Apolo, munhu wa wambo da Alekizandalia, keza mdiwambo da Efeso. Kakala munhu yali na udaho wa kulonga, na kakala yozitanga goya Nyandiko Zing'alile. ²⁵ Kakala yafundizigwe Nzila ya Mndewa, na kakala yolonga kuno yogangamiza gaja goyolonga, na kuwafundiza wanhu mbuli za Yesu vija vuzilondigwa, ila kaitanga mbatiza ya Yohana iiyeka. ²⁶ Kasonga kulonga bila kudumba muna ing'anda ya nhambiko. Ila Pilisila na

Akuila viwamuhulike, wamsola wamgala hakae yao wamsambulila goya Nzila ya Mulungu.
²⁷ Apolo viyalondile kuchola kuisi ya Akaya, wanhu wamtogole Kilisto wamgangamiza, wawandikila lupwilili giladi wanhu wa Akaya wam'bokele. Viyavikile hiko, kawataza ng'hani waja watogole kubitila ngekewa ya Mulungu,
²⁸ kwavija kawahuma Wayahudi haulongozi wa wanhu, kuno yogangamiza kubitila Mzinyandiko Zing'alile kamba Yesu iyo Kilisto.

19

Paulo Mdiwambo da Efeso

¹ Apolo viyakalile mdiwambo da Kolinto, Paulo kabitila mziisi za mgati kachola kudiwambo da Efeso. Haja kawavika wanhu wamtogole Kilisto,
² kawauza, “Vumumtogole Kilisto, mum'bokela na Loho wa Mulungu?” Wamwidika, “Bule, hata kuhulika kamba hana Loho wa Mulungu hatunahulika.”

³ Paulo kawauza, “Vino m'batizigwa ubatizo ulihi?”

Wamwidika, “Ubatizo wa Yohana.”

⁴ Paulo kalonga, “Ubatizo wa Yohana ukala ubatizo wa kuleka vilozo, yowalongela wanhu wamtogole ija yondayeze hachugu chake, na heyo iyo Yesu.”

⁵ Viwahulike gano, wabatizigwa mditwaga da Mndewa Yesu. ⁶ Abaho, Paulo kawekila makono gake, na Loho wa Mulungu kawahumulukila, wasonga kulonga ulonzi wa sambi na kupeta Usenga ulawile ha Mulungu. ⁷ Mheta yao ikala kamba wambigalo longo dimwe na wabili.

⁸ Paulo kengila muna ing'anda ya nhambiko na kulonga bila kudumba mkipigiti cha milenge midatu. Kaibamilila na wanhu na kuwatenda wazitogole mbuli za Undewa wa Mulungu. ⁹ Ila wanhu wayagwe wakala wadala, walema kutogola, na kuilonga vihile Inzila ija haulongozi wa wanhu. Avo Paulo kawaleka, kawasola wanahina na kuibamilila nawo kila imitondo muna dibugano da kufundizila da Tilano. ¹⁰ Mbuli zino zigendelela mkipigiti cha milao mibili, avo wanhu wose wa isi ya Asia, Wayahudi na Wagiliiki, wauhulika Usenga wa Mulungu.

Wana wa Skeva

¹¹ Mulungu katenda mizonza ya kukanganya kubitila makono ga Paulo, ¹² hata vidanga va vivalo va kuihangusila mhome na vivalo viyagwe va sang'hano vilawile mulukuli lwake, wagaliligwa watamu na hewo wahonyigwa, na waja wakalile na vinyamkela viwalawa. ¹³ Wayahudi wayagwe wakalile wozunguluka kuno na kuno wowinga vinyamkela, wageza kudikema twaga da Yesu mwa awo wavagalwe na vinyamkela, wolonga, "Mtwaga da Yesu, ija yopetigwa na Paulo, nowalagiza mulawe." ¹⁴ Watendile gano wakala wana saba wa Muyahudi imwe, yakalile Mkulu wa Wakulu wose wa Nhambiko, yakalile yokemigwa Skeva.

¹⁵ Ila ija ikinyamkela kawedika, kawalongela, "Yesu nomtanga na Paulo nomtanga, ila mweye mwa wanhu waki?"

¹⁶ Abaho, munhu ija yavagaligwe na kinyamkela kawavamhila na kawahuma wose. Na hewo wana wa Skeva wakimbila

kulawa muna ing'anda ija kuno wali mwazi na kulumizigwa. ¹⁷ Mbuli ino vuitangike na Wayahudi na Wagiliki wakalile wokala mdiwambo da Efeso, wose wona bwembwe, na twaga da Mndewa Yesu diyenzigwa. ¹⁸ Na wanhu bwando wamtogole Kilisto weza haulongozi wa wanhu na kuyalalila mbuli zao zihile ziwatendile, ¹⁹ Wanhu bwando, wakalile wahawi, wagala vitabu vao na kuvisoma moto haulongozi wa wanhu. Viwapetile mheta ya zihela zigulile ivitabu vija ivikila kamba vidanga alufu malongo matano (50,000) va hela.* ²⁰ Avo Usenga wa Mndewa ubwililika na ukala na mhiko ng'hani.

Mzahimzahi Mdiwambo da Efeso

²¹ Vigamalile gano, Paulo kalamula kuchola kudiwambo da Yelusalemu mkubitila isi za Makedonia na Akaya. Kalonga, "Nihavika hiko, vivija nolondigwa nichole kudiwambo da Loma." ²² Avo, kawatuma Timoteo na Elasto, wakalile womtaza, wachole Makedonia, kipigit Heyo viyakalile muisi ya Asia, mkipigit kitali kidogo.

²³ Kipigit hicho kulawilila hebohebo kulu mdiwambo da Efeso sama ya Nzila ya Mndewa. ²⁴ Kukala na munhu imwe muhunzi yokemigwa Demetilio, yakalile yotenda miwegu ya ng'anda ya mulungu wa kitwanzi yakemigwe Atemi kulawa mmadini ga feza. Sang'hano iwatendile wasang'hana zake wapate hela bwando. ²⁵ Heyo

* **19:19** Maliho ga munhu imwe kipigit hicho gakala kidanga kimwe cha hela msang'hano ya sua dimwe.

kawakema hamoja wasang'hana wose, hamoja na wanhu wayagwe wakalile wosang'hana sang'hano kamba hiyo, kawalongela, "Mweye wanhu, movitanga kamba tweye topata hela bwando sama ya sang'hano ino. ²⁶ Na molola na kuhulika avija Paulo viyawaswagize na kuwagiza wanhu bwando hano Efeso. Na sio tu hano Efeso ila muisi yose ya Asia. Kolonga kamba miungu ija itendigwe na makono ga wanhu si miungu. ²⁷ Sio tu kamba sang'hano yetu ino yobanangika, ila vivija ng'anda ya mulungu wa kitwanzi yokemigwa Atemi yozabuzwa, na mulungu heyo mwenyego yotambikilwa muisi yose ya Asia na ulumwengu mgima, kosegezeligwa ukulu wake."

²⁸ Viwahulike vino, wagevuzika, wasonga kuguta nyangi, wolonga, "Atemi wa Waefeso iyo mkulu!" ²⁹ Wambo jose dikala mkiyahiyahi. Wawagoga Gayo na Alistaliko, wenekae wa Makedonia wakalile mmwanza umwe na Paulo, na wakimbila nao hamoja wengila hanhu ha kuchezela. ³⁰ Paulo kalonda kwingila mdidale, ila wanahina wamgomesa. ³¹ Wakulu wayagwe wa isi ya Asia, wakalile wambwiga zake, wamgalila usenga wamuyalalila kamba sambiyailaguse mwenyego mkwingila hanhu ha kuchezela. ³² Kipigit hicho wayagwe wakala wobwatila kino na wayagwe wakala wobwatila kija, kwavija mtинг'hano uja ukala utibuke, hata wanhu behi na wose mmwanza wao hawaki-tangile kilamso cha hewo kuiting'hana hamoja. ³³ Wayahudi wamsung'hiza Alekizanda haulongozi wa ididale, na wanhu wayagwe wa mdidale

wakala wom'bwatiza heyo. Avo Alekizanda kawahungila mkono giladi yaigombele haulongozi wa ididale da iwanhu.³⁴ Ila vuwamtangile kamba heyo kakala Muyahudi, wose hamoja waguta nyangi mkipigit cha kamba masaa mabili, wolonga, "Atemi wa Waefeso iyo mkulu!"

³⁵ Na mkulu wa ikiwambo viyawanyamaze wanhu, kalonga, "Mweye wanhu wa Efeso, munhu yalihi hano yalekile kuvitanga kamba wambo da Efeso dijo mwimilizi wa ng'anda ya Atemi mkulu na wegu jake dilagale kulawa kuulanga? ³⁶ Avija mbuli zino vuzili hazidahika kubeligwa, molondigwa munyamale, sambimulopole kutenda kinhu chochouse. ³⁷ Wanhu wano imuwalgalile hano hawebile kinhu chochouse kulawa mng'anda ya mulungu ama kumulonga mulungu wetu mbuli za ufukuzi. ³⁸ Avo, kamba Demetilio na wasang'hana zake wana mbuli na munhu yoyose, vitala vabaho, na wakulu wa viwambo wabaho, na wagale mbuli zao hiko wakataguse. ³⁹ Kamba muna mbuli iyagwe imulonda kuigala, yolamulwa hana ikitala. ⁴⁰ Kwavija todaha kutagusigwa sama ya mza-himzahi ulawilile lelo, avija vukili haduhu kilamsso kiloleka chondatukilonge kisongeze mza-himzahi uno." ⁴¹ Viyamambukize kulonga gano, kaulaga umting'hano.

20

Paulo Kochola Makedonia na Ugiliki

¹ Mzahimzahi vuumalile, Paulo kawakema wanahina, na viyamalile kuwagangamiza na

kuwalaga, kasegela kachola isi ya Makedonia. ² Kachola kubitila isi zija, kalonga mbuli bwando yowagangamiza wanhu, hakimambukizo, kavika Ugiliki, ³ ako kakala milenge midatu. Viyakalile yoifunganya kuchola isi ya Silia, kavitanga kamba Wayahudi wakala wamwikile zundo, avo kalamula kubwela mkubitila isi ya Makedonia. ⁴ Kailongoza na Sopata, mwanage Pilo, kulawa mdiwambo da Beloya, na Alistaliko na Sekundo kulawa mdiwambo da Tesalonike, na Gayo kulawa mdiwambo da Delibe, na Tikiko na Tulofimo kulawa muisi ya Asia, na Timoteo. ⁵ Wanhu wano walongola na wotubeta kudiwambo da Toloa. ⁶ Vikimalile kipigiti cha Lusona lwa Mikate Ilibule Mela, tukwela meli kulawa Filipi, na vigabitile mazua matano, tuvika Toloa. Ako tukala mazua saba.

Yutiko Kozusigwa Kulawa Mkudanganhika

⁷ Mdizua da mwanduso* wa wiki, tuiting'hana hamoja giladi tuumogole mkate. Kwavija Paulo kalonda kuchola imitondo iyagwe, avo kawapetela wanhu na kugendelela kulongeleta nao mbaka kilo kikulu. ⁸ Kukala na viwenge bwando vokwaka mdigati da uchana haja hatukalile tuiting'hane. ⁹ Mmhale imwe yakemigwe Yutiko kakala yakalile mdizonzo da ing'anda kipigiti Paulo viyakalile yogendelela kulongeleta. Yutiko kakala yasongile kukukila mbaka kawasa utulo, avo kalagala hasi kulawa

* **20:7** Zua da mwanduso wa wiki nhegulo yake jumapili.

muigolofa ya ikadatu uchana, abaho, wamdon-dola kuno yeshile kudanganhika. ¹⁰ Paulo kahumuluka hasi, kamwinamila na kamkumbatila, kalonga, “Sambimgaye, mgima!” ¹¹ Abaho, Paulo kakwela kabilu kudigati uchana, kau-mogola mkate kaja, abaho, kagendelela kulon-gelela nawo mbaka ulukwili, abaho, kachola. ¹² Wanhu wamsola ija immhale wamgala hakae yake yali mgima, na miyo yao ihozigwa.

*Paulo Kolawa Mdiwambo da Toloa Kochola
Kudiwambo da Mileto*

¹³ Paulo kasegela haja kachola kudiwambo da Aso na magulu, kwavija kuko yalondile heyo mwenyego tum'bitile tukamsole, avo tweye tulongola kukwela meli, tuchola Aso. ¹⁴ Viyatuvikile ako Aso, kakwela muna imeli itukalile, abaho, tuchola mdiwambo da Mitilene. ¹⁵ Kulawa hiko tusonga mwanza, na zua da ikabili tuvika behi na kisiwa cha Kio. Na zua da ikadatu tuvika kisiwa cha Samo, na zua da ikane tuvika Mileto. ¹⁶ Paulo kalamula kugendelela na mwanza wake bila kubitila mdiwambo da Efeso, giladi sambiyakawilile muisi ya Asia. Kwavija kakala yosulukila kuvika Yelusalemu mdizua da Pentekoste kamba vihadahike.

Paulo Kowalaga Wavyele wa Efeso

¹⁷ Kulawa Mileto, Paulo katuma usenga uchole kudiwambo da Efeso yowakema wavyele wa wanhu wamtogole Kilisto giladi waiting'hane na heyo. ¹⁸ Viwavikile kawalongela, “Mwemwe wenyego movitanga vija ving'halile na mweye songela zua da mwanduso vinivikile muisi ya

Asia. ¹⁹ Nimsang'hanikila Mndewa na wende mkulu, na mahozi, na migayo iniiting'hane nayo kubitila mizundo ya Wayahudi. ²⁰ Movitanga kamba silekile kuwapetela mweye kinhu chohose kinogile, ila nifundiza haulongozi wa wanhu na kulawa ng'anda imwe mbaka ng'anda iyagwe, ²¹ niwapetela Wayahudi hamoja na Wagiliki kamba wamuhindukile Mulungu mkuleka vilozo na kumtogola Mndewa wetu Yesu. ²² Na sambi, nochola Yelusalemu, nilongozwa na Loho wa Mulungu, sikitanga chondakinilawilile hiko. ²³ Ila Loho wa Mulungu kangwelela usindila mmiwambo yose kamba kifungo na migayo vonibeta. ²⁴ Ila siugesha ugima wangu kamba kinhu cha kuigodela ng'hani, ila nogesa kumambukiza mkimbilo wangu na kumambukiza sang'hano Mndewa Yesu iyanigwelele nie, sang'hano ya kuupeta Usenga Unogile uli na ngekewa ya Mulungu.

²⁵ "Na sambi nivitanga kamba, haduhu munhu yoyose wa kumwenu mmwanza wa awo inibitile kumwao niupeta Undewa wa Mulungu, yondayanyone nie kabilo. ²⁶ Avo, lelo nowalongela kamba, nie nabule mbuli mnthaguso ya munhu yoyose. ²⁷ Kwavija silekile kuwapetela gaja gose yogalonda Mulungu. ²⁸ Iloleni wenyego kwa wenyego na mdilole na ididale jose Loho wa Mulungu yawekile mweye mdilole goya. Muwemilize wanhu wa Mulungu wamtogole Kilisto, yawapatile na mulopa wa Mwanage. ²⁹ Novitanga kamba nie nihasegela, mbwizi womwizileni na kuleka kujonela bazi didale.

³⁰ Hata kulawa mmwanza wenu, wolawila wanhu wondawalonge mbuli za uvwizi giladi wawagize wanahina na kuwatenda wawawinze hewo. ³¹ Avo muiteganye, mkumbukile kamba mkipigiti cha milao midatu imisi na ikilo, silekile kumzuma kila munhu mmwanza wenu na mahozi.

³² “Na sambi noweka mmakono ga Muluungu na mmbuli ya ngekewa yake, yondi-wagangamize na kuwagwelela uhazi wose awo wang’alizwe. ³³ Nie silondile kusola hela ama zahabu ama vivalo va munhu yoyose. ³⁴ Mweye wenyego movitanga kamba nisang’hana na makono gangu mwenyego, giladi mhate vinhu vinilonda nie hamoja na wayangu inilinao. ³⁵ Mzimbuli zose zino zinitendile niwalagusila kamba mkusang’hanika sang’hano ngaga kamba zino, tolondigwa kuwagwelela vinhu wakumbulu, tukumbukile mbuli za Mndewa Yesu mwenyego, yolonga, ‘Vinoga ng’hani kulava, kubanza kubokela.’ ”

³⁶ Paulo viyamambukize kulonga gano, kafugama mavindi hamoja na hewo wose, katambika. ³⁷ Wanhu wose wamulilila Paulo, na kumkumbatila na kumnonela. ³⁸ Kiwagelile giogio ng’hani kikala mbuli zake ziyalongile kamba hawachona kabili kihanga chake. Abaho, wamsindikiza mbaka hana imeli.

21

Paulo Kochola Yelusalemu

¹ Vituwalagile na kwingila mmeli, tuchola dimwe kwa dimwe tuvika kukisiwa cha Kosi,

na imitondo iyagwe tuchola kisiwa cha Lode, na kulawa haja tuchola kukisiwa cha Patala. ² Hiko tuvika meli ichola isi ya Foinike, twingila na kuchola. ³ Vituchonile kisiwa cha Sipulo na kubita ng'ambu ya kusi, tugendelela na mwanza wetu mbaka isi ya Silia. Twiza kwima mdiwambo da Tilo, aho meli yetu ikala ihumulusa mizigo. ⁴ Haja tuwavika wanahina, tukala nao mazua saba. Mkubitila Loho wa Mulungu wamuyalalila Paulo sambiyachole kudiwambo da Yelusalemu. ⁵ Ila kipigitu chetu chose cha kukala haja vukimalile, tusegela na kugendelela na mwanza wetu. Wanahina wose na watwanzi zao na wana zao watusindikiza mbaka hanze ya idiwambo kuna imhwani, tufugama mavindi tutambika. ⁶ Vitumambukize kuilaga, tukwela muimeli, na hewo wabwela ukae yao.

⁷ Tugendelela na mwanza wetu m'bahali kulawa Tilo na kugela nanga mdiwambo da Tolemai, ako tuwalamsa wanhu wamtogole Kilisto na kukala na hewo zua dimwe. ⁸ Imitondo iyagwe tusegela tuchola kudiwambo da Kaisalia twingila mng'anda ya Filipo yakalile mpeta Usenga Unogile yakalile mmwanza wa wanhu saba wasaguligwe kugola mandia. ⁹ Kakala na wandele wane wakalile wagane wakalile na nhunza ya uhokozi. ¹⁰ Vitukalile haja mazua bwando, muhokozi imwe yokemigwa Agabo keza kulawa isi ya Yudea. ¹¹ Keza hatuli tweye kausola mkwiji wa Paulo kaifunga mwenyego mmakono na mmagulu gake na umkwiji, na kulonga, "Loho wa Mulungu kolonga vino, 'Vino vivo Wayahudi wa Yelusalemu vondawamfunge munhu mwene

mkwiji uno na kuwagwelela Wamhazi.’ ”

¹² Vituhulike mbuli zino tweye na wanhu wakalile haja, tumuyalalila Paulo sambiyachole Yelusalemu. ¹³ Abaho, Paulo kedika kalonga, “Kinhu chaki kimtenda, molila na kunibogoyola umoyo? Kwavija nie niitanda sio kufungigwa tu ila hata kudanganhikila Yelusalemu sama ya twaga da Mndewa Yesu.”

¹⁴ Avija viyalemile kututegeleza, tunyamala, ila tulonga, “Gaja goyolonda Mndewa gatendeke.”

¹⁵ Vugamalile mazua gano, tuisasala na kusonga kuchola Yelusalemu. ¹⁶ Wanahina wayagwe kulawa Kaisalia vivija wachola hamoja na tweye, watugala kung'anda ya Mnasoni ako kutukalile. Mnasoni kakala munhu kulawa Sipulo na kakala mmwanza wa wanahina wa ichanduso.

Paulo Komtembelela Yakobo

¹⁷ Vituvikile Yelusalemu, wandugu zetu wamtogole Kilisto watubokela na ndeng'helelo.

¹⁸ Imitondo iyagwe Paulo kachola hamoja na tweye kumtembelela Yakobo, na wavyele wose wakala baho. ¹⁹ Vuyamambukize kuwalamsa, Paulo kasonga kuwasimulila lumosilumosi mbuli ziyatendile Mulungu mwa Wamhazi kubitila sang'hano yake. ²⁰ Viwahulike mbuli zino wamuyenzi Mulungu, abaho, wamulongela, “Kuvona, ndugu yetu, maalufu mangahi ga Wayahudi watogole na wose waja wagagogile ng'hani Malagizo ga Musa. ²¹ Walongeligwa mbuli zako kamba kofundiza Wayahudi wose wokala hamoja na Wamhazi, wamuleme Musa

uwalongela sambiwawengize kumbi wana zao na sambiwawinze nzoela zetu. ²² Tutendeze? Kwa vovose wohulika kamba kwiza. ²³ Avo tenda kino chondatukulongele, hana wambigalo wane hano waiduile. ²⁴ Wasole wanhu wano uilumbe nao mnzoela zao za kuing'aliza, na ulihe hela za kubea mvili zao. Avo wanhu wose wovimanya kamba gaja gawalongeligwe gokulonga gweye gakala uvwizi, na gweye mwenyego kogawinza Malagizo ga Musa. ²⁵ Ila awo Wamhazi wamtogole Kilisto tuwandikila vija vitulamule kamba wolondigwa waleke kuja vakuja vilavigwe nhosa ha miwegu, waleke kuja mulopa, waleke kuja nyama ilawile mwa mng'onyo yabotigwe, na waleke ugoni."

²⁶ Imitondo iyagwe Paulo kawasola waja iwanhu na kuing'aliza heyo mwenyego hamoja na hewo. Abaho, kachola nao Kung'anda ya Mulungu na kulonga vija kipigit cha ung'alizo wao vondakimale na nhosa yondaitendeke mwa kila munhu mmwanza wao.

Paulo Kogogigwa Kung'anda ya Mulungu

²⁷ Kipigit cha gaja ga mazua saba ga ung'alizo vikikalile behi kwisha, Wayahudi kulawa Asia wamona Paulo Muing'anda ya Mulungu. Wadis-wagiza idale jose da wanhu na kumgoga. ²⁸ Watoa nyangi wolonga, "Mweye wambigalo wa Islaeli! Tutazen! Ino iyo munhu yowafundiza wanhu wose kila hanhu sambiwatende nzoela za wanhu zetu na sambiwagawinze Malagizo getu ga Musa na sambiweze hanhu hano. Sio gano tu, ila kawagala Wagiliki Kung'anda ya Mulungu na kunyolodosa Hanhu

hano Hang'alile." ²⁹ Kwavija haichanduso wamona Tulofimo munhu kulawa mdiwambo da Efeso hamoja na heyo mdiwambo, avo wagiza kamba Paulo kamgala Kung'anda ya Mulungu.

³⁰ Avo wanhu wose wa mdiwambo wenuka, wose hamoja wakimbilila Kung'anda ya Mulungu kulawa ng'ambu zose. Wamgoga Paulo wamkwekwesa na kumulava hanze ya Ing'anda ya Mulungu, na kipigiti kikija mizivi ya Ing'anda ya Mulungu ihindigwa. ³¹ Viwalondile kumkoma, mbuli zija zim'vikila mkulu wa madale gose ga asikali wa Loma kamba wanhu wose wa mdiwambo da Yelusalemu wakala mumzahimzahi. ³² Kipigiti kikija kawasola asikali na wakulu wa madale ga asikali mia na kukimbilila kudikalile didale da wanhu. Waja iwanhu wakalile mumzahimzahi viwamonile ija imkulu na asikali zake, waleka kumtoa Paulo. ³³ Ija imkulu kamcholela na kumgoga Paulo na kulagiza yafungigwe na minyolo mibili. Abaho, kauza kamba ija kakala munhu yalihi na choni chayatendile. ³⁴ Wanhu wayagwe walonga vino na wayagwe walonga vija. Avo avija ija imkulu viyaihonyile ikweli ya mbuli ija sama ya umzahimzahi, kalagiza kamba Paulo yageligwe muingome. ³⁵ Paulo viyavikile mzingwandala, mzahimzahi ukala mkulu ng'hani avo kapapigwa na asikali. ³⁶ Dija ididale da wanhu dikalile dimkweleleza digendelela kutoa nyangi dilonga, "Yakomigwe!"

Paulo Koigombeleza

³⁷ Paulo viyakalile behi na kwingizwa muingome, kamuuza ija imkulu, yolonga, “Nikulon-gele kinhu?”

Ija imkulu kamuuza, “Gweye kodaha kulonga Kigiliki? ³⁸ Gweye sio Mmisili ija yasongeze muhindumuhindu na kuwalongoza wanhu makaini alufu nne kuluwala?”

³⁹ Paulo kamwidika yolonga, “Nie na Muyahudi kulawa Taliso muisi ya Kilikia, nie na mwenekae wa wambo dimwe kulu ng'hani. Nokuyalalila unileke nilonge na wanhu wano.”

⁴⁰ Ija imkulu viyamulekile yalonge, Paulo kema mzingwandala na kudihungila mkono ididale da wanhu, wose viwanyamale kawalongela muulonzi wa Kieblania.

22

¹ “Ndugu zangu na watata zangu, tegelezeni uyalazi wangu unilonga sambisambi haulongozi wenu!” ² Viwamuhulike vija voyolonga na hewo Mkieblania, wagendelela kunyamala. Abaho, Paulo kalonga.

³ “Nie na Muyahudi nivumbukile Taliso muisi ya Kilikia. Ila nikulila mdiwambo dino da Yelusalemu, nikala mwanahina wa Gamalieli. Nifundizigwa Malagizo gose ga watata zetu, na nikala nigagogile ng'hani Malagizo sama ya Mulungu kamba vumuli mweye lelo. ⁴ Niwagaza wanhu waitogole Nzila ino na hata kuwakoma. Niwagoga watwanzi na wambigalo na kuwagela mkifungo. ⁵ Mkulu wa Wakulu wose wa Nhambiko na Kitala chose cha wavyele wodaha kusindila mbuli zino. Na vivija kulawa kumwao

nibokela lupwilili niwagalile wandugu zao wali Damaski, avo nichola aka kuwagoga wanhu wamtogole Kilisto kamba wafungigwa niwagale Yelusalemu wakasunigwe.

*Paulo Kolonga Vija Viyam'bokele Yesu
(Sang'h. 9:1-19; 26:12-18)*

⁶ “Vunikalile mnzila behi na Damaski ikala kamba saa sita imisi, nidukila mwemwe kula wa kuulanga dimwemwesa kunizunguluka nie. ⁷ Nigwa hasi, abaho, nihulika dizwi doni-longela, ‘Sauli, Sauli! Habali unigaza?’ ⁸ Niuza, ‘Kwa nani gweye, Mndewa?’ Kedika kalonga, ‘Nie iyo Yesu wa Nazaleti ayo uyumgaza.’ ⁹ Waja wayangu inikalile nao wajona idimwemwe, ila hawaditangile idizwi dikalile dilonga na nie dilawa ha munhu yalihi. ¹⁰ Niuza, ‘Nitendeze, Mndewa?’ Na Mndewa kanilongela, ‘Gandamuka uchole Damaski, na haja kolongeligwa gaja gose gaulondigwa kutenda.’ ¹¹ Wayangu inikalile nao wanigoga mkono wanilongoza mbaka Damaski, kwavija unang'hazi wa idimwemwe unikoma gameso.

¹² “Munhu imwe yokemigwa Anania keza kulinola. Kakala munhu wa Mulungu, yakalile yokala kamba vugalonda Malagizo, yakalile yohishimilwa ng'hani na Wayahudi wose wakalile wokala haja. ¹³ Kema hamgwazo wangu na kulonga, ‘Ndugu yangu Sauli, ulole kibili!’ Na kipigit kikija nilola kibili na nimona heyo. ¹⁴ Abaho, kalonga, ‘Mulungu wa watata zetu kakusagula gweye ugatange goya goyolonda, na kumona Munhu Yalibule Uzenzeleganye,

na kuhulika mbuli kulawa mmulomo wake. ¹⁵ Gweye kowa msindila wake mwa wanhu wose mmbuli zino ziwonile na kuzihulika. ¹⁶ Avo habali ukawa? Gandamuka ubatizigwe na uleke kutali vilozo vako. Mkutenda vino kodikema twaga da Mndewa.'

Lukemo lwa Paulo lwa Kuupeta Usenga Unogile mwa Wamhazi

¹⁷ "Vunibwelile Yelusalemu na kipigit vu-nikalile nitambika Kung'anda ya Mulungu, mhata kigumbizi, ¹⁸ nimona Mndewa yolonga, 'Hima, segela Yelusalemu mbwisa, kwavija hawautogole usindila wako wondaunilonge nie.'

¹⁹ Nidika, nilonga, 'Mndewa, wanhu wano wavimanya kamba nichola mzing'anda zose za nhambiko niwagela mkifungo na kuwasuna awo wakutogole gweye. ²⁰ Na kipigit mulopa wa msindila wako Stefano vuwitike, nikala bahaja nimile, kuno nideng'hela kija kitendeke na kugoga vivalo va awo wakalile womkoma.' ²¹ Abaho, Mndewa kanilongela, 'Genda, kwavija nokugala kutali kuisi ya Wamhazi.' "

²² Dija ididale da wanhu dimtegeleza Paulo mbaka viyalongile mbuli ino. Abaho, waguta nyangi wolonga "Yakomigwe! Halondigwa kugendelela kuwa mgima!" ²³ Na viwakalile woguta nyangi na kwasa vivalo vao na kwasa timbwisi uchana, ²⁴ ija imkulwa madale gose ga asikali kalagiza Paulo yasoligwe, yengizigwe muingome. Kawalongela wamulanhe, abaho, wamuuze goya giladi wavimanye habali wanhu wakala wobwata kamba vino sama

yake. ²⁵ Viwakalile womgolosa giladi wamulanhe, Paulo kamulongela ija imkulu wa asikali mia wa Loma yemile haja, "Vivo vilagizwe mw-eye mmulanhe mwenekae wa Loma hata kamba vilozo havoneke kumwake?"

²⁶ Ija imkulu wa asikali mia wa Loma viyahu-like vino, kachola ha ija imkulu wa madale gose ga asikali na kumulongela mbuli ino. Kamuuza, "Kotendaze? Kwavija munhu ino mwenekae wa Loma!"

²⁷ Ija imkulu wa madale gose ga asikali kachola ha Paulo na kumuza, "Nilongele, gweye kwa mwenekae wa Loma?"

Paulo kedika, "Ona, nie na mwenekae wa Loma."

²⁸ Abaho, ija imkulu kalonga, "Nie niliha hela bwando giladi nhogoligwe kuwa mwenekae wa Loma."

Paulo kedika, kalonga, "Ila nie mhata wenekae wa kuvumbuka Loma."

²⁹ Waja wakalile wolonda kumuuzagiza, himahima wanyelenhuka. Ija imkulu, vivija kadumba, kwavija kavitanga kamba Paulo kakala mwenekae wa Loma na heyo kakala yamdazile na minyolo.

Paulo Haulongozi wa Kitala Kikulu cha Isi ya Wayahudi

³⁰ Imitondo iyagwe, avija ija imkulu wa madale gose ga asikali viyalondile kukimanya kilamso cha Paulo kutagusigwa na Wayahudi, kamfungula na kulagiza wakulu wa wakulu wa nham-biko na wanhu wose wa Ikitala Kikulu cha Isi ya

Wayahudi kuiting'hana. Abaho, kamgala Paulo hasi na kumwimiza haulongozi wao.

23

¹ Paulo kawalola ng'hani wanhu wa Ikitala Kikulu cha Isi ya Wayahudi na kulonga, "Ndugu zangu, mazua gose nikala na udaho ung'alile wa kusambula gehile na ganogile haulongozi wa Mulungu mbaka zua da lelo." ² Abaho, Mkulu wa Wakulu wose wa Nhambiko yokemigwa Anania kawashulutiza waja wakalile behi na Paulo, wamtoe kofi mmulomo. ³ Paulo kamulon-gela, "Mulungu kokusuna gweye, gweye ulingile kamba kiwambaza kibakigwe chokaa!" Kukala aho unilamule nie kamba Malagizo ga Musa vugalonga, ila gweye mwenyego kogabemenda Malagizo ga Musa mkuwashulutiza wanhu wantioe nie!"

⁴ Awo wakalile wemile behi na Paulo walonga, "Komuliga Mkulu wa Wakulu wose wa Nhambiko yasaguligwe na Mulungu?"

⁵ Paulo kedika, kalonga, "Ndugu zangu, sivimanyile kamba heyo kakala Mkulu wa Wakulu wose wa Nhambiko, kwavija yandikigwa, 'Sam-biumulonge vihile mtawala wa wanhu zako.'[†]"

⁶ Paulo viyawene kamba wayagwe wakala Masadukayo na wayagwe wakala Mafalisayo, kenula dizwi muja Mkitala Kikulu cha Isi ya Wayahudi, yolonga, "Ndugu zangu, nie na Mfalisayo mwana wa Mafalisayo. Ningila mumgayo

* **23:3** Kiwambaza kibakigwe chokaa nhegulo yake ligo da kumulonga munhu yali kizenzeleganye. † **23:5** Mboli zino zolawa mkitabu cha KUHALAWA 22:28.

sama ya tamanilo jangu da kuzusigwa kwa wanhu wadanganhike.”

⁷ Viyalongile gano, mbamila izuka hagatigati ya Mafalisayo na Masadukayo, avo mting'hano uigola. ⁸ Masadukayo wolonga kamba haduhu kuzuka kwa wanhu wadanganhike na haduhu wasenga wa Mulungu wa kuulanga na haduhu loho, ila Mafalisayo wotogola gano gose. ⁹ Kulawilila bwato kulu, na wafundiza Malagizo ga Musa wayagwe wakalile Mafalisayo wema na kubamila ng'hani, wolonga, “Hatonile mbuli yoyose ihile yaatendile munhu ino! Siku loho ama msenga wa Mulungu wa kuulanga kalonga na heyo!”

¹⁰ Bwato dija dikula mbaka ija imkulu wa madale gose ga asikali kakala yodumba siku Paulo womdega vidangavidanga. Avo kawalagiza asikali zake wachole kuditale kumsola na mhiko kulawa hagatigati yao na kumwingiza mgati ya ingome.

¹¹ Ikilo ija Mndewa kema behi yake na kumulongela, “Sambiudumbe! Kamba vuulavile usindila wangu kuja Yelusalemu, avo kolondigwa vivija uulave usindila mdiwambo da Loma.”

Zundo da Kumkoma Paulo

¹² Imitondo iyagwe Wayahudi wayagwe waiting'hana, na kwika zundo da kuifunga wenyego mkuiduila kamba hawaja ama kung'wa mbaka wamkome Paulo. ¹³ Kukala na wanhu wabanzile malongo mane wekile zundo dino. ¹⁴ Wachola ha wakulu wa wakulu wa nhambiko na wavyele na kulonga, “Tweye tuifunga wenyego mkuiduila

sambituje ama kung'wa kinhu chochose mbaka tumkome Paulo. ¹⁵ Avo mweye hamoja na Ikitala chose Kikulu cha Isi ya Wayahudi molondigwa mmulongele ija imkulu wa madale gose ga asikali yamgale Paulo haulongozi wenu, mkitenda kamba molonda mkitange goya kilamso cha mbuli yake. Na tweye toisasala kumkomma kipigiti hanavika hano."

¹⁶ Ila mwana wa lumbu jake Paulo viyahulike zundo dija, kengila muingome na kumulongela Paulo. ¹⁷ Abaho, Paulo kamkema imwe wa iwakulu wa asikali mia wa Loma na kumulongela, "Msole mmhale ino umgale ha imkulu wa madale gose ga asikali, kana kinhu cha kumulongela." ¹⁸ Ija imkulu wa asikali mia wa Loma kamsola kamgala ha ija imkulu wa madale gose ga asikali, kalonga, "Paulo, ija yageligwe mng'anda, kanikema na kunilongela nimgale mmhale ino kumwako, kana kinhu cha kukulonvela."

¹⁹ Ija imkulu wa madale gose ga asikali kamsola ija immhale mkumgoga mkono kamgala hamgwazo na kumuza, "Kolonda kunilongela choni?"

²⁰ Ija immhale kalonga, "Wakulu wa Wayahudi wailongela kamba, wakulonjele gweye umgale Paulo haulongozi wa Ikitala Kikulu cha Isi ya Wayahudi mayo, na hewo wokiitenda kamba wolonda wakitange goya kilamso cha mbuli yake. ²¹ Ila sambiumgale kumwao kwavija wanhu kubanza malongo mane wom'beta mnzila wamkome mkumsinhukiza. Waiduila kamba hawaja, hawang'wa mbaka wamkome

Paulo. Sambisambi woisasala wokubeta gweye uwatogolele gaja gawakupulile.”

²² Avo ija imkulu wa madale gose ga asikali kamulongela, “sambiumulongele munhu yoyose kamba kunilongela mbuli ino.” Abaho, kamuleka yachole.

Paulo Kogaligwa ha Feliksi, Mtawala wa Yudea

²³ Abaho, ija imkulu wa madale gose ga asikali, kawakema asikali zake wabili wakalile wakulu wa asikali mia wa Loma, kawalongela, “Ifunganyeni msegele saa ndatu ikilo mcholle Kaisalia na asikali mia mbili, hamoja na asikali sabini wa falasi na asikali mia mbili wayagwe wa migoha. ²⁴ Vivija kalava falasi sama ya Paulo, giladi yasoligwe mditindiwalo yachole ha Feliksi, mtawala wa isi ya Yudea.” ²⁵ Kandika lupwilili luno,

²⁶ “Nie Klaudio Lisiasi, ha mtawala wa Yudea Feliksi, nokulamsa. ²⁷ Munhu ino kakala yagogigwe na Wayahudi na wakala wolonda kumkoma. Ila niza na asikali zangu na kumkombola, kwavija nivimanya kamba munhu ino mwenekae wa Loma. ²⁸ Nilonda kuvitanga kamba habali womtagusa, avo nim-gala kuna Ikitala chao Kikulu cha Isi ya Wayahudi. ²⁹ Nyona kamba kakala yata-guswe sama ya Malagizo gao, ila hatendile kinhu chochose kilumbile heyo kudanganhika ama kugeligwa mkifungo. ³⁰ Vunilongeligwe kamba kowa na zundo da kumkoma munhu

ino, nimgala kumwako himahima. Na niwashulutiza waja womtagusa vivija weze kusimulila hameso gako kija chowomtagusila."

³¹ Avo waja iwaasikali wamsola Paulo na kumgala Antipatili ikilo, kamba vija viwalongeligwe.

³² Imitondo iyagwe wawaleka waja iwaasikali wa falasi wagendelele na Paulo, ila asikali wa magulu wabweleganya kuingome. ³³ Viwavikile Kaisalia, wamgwelela mndewa ulupwilili, na vivija wamwika Paulo mmakono gake. ³⁴ Ija imndewa viyalusomile ulupwilili, kauza ng'ambu ilahi kuyakalile yolawa Paulo, na viyavimanyile kamba kakala yolawa Kilikia, ³⁵ kalonga, "Noitegeleza mbuli yako kipigiti waja wokutagusa wahavika hano." Abaho, kalagiza kamba Paulo yemilizwe mding'anda da Helode.

24

Paulo Kotagusigwa na Wayahudi

¹ Vugabitile mazua matano, Mkulu wa Wakulu wose wa Nhambiko yokemigwa Anania, keza Kaisalia hamoja na wavyele wayagwe na munhu yagatangile goya malagizo yokemigwa Tatulo. Wagala mbuli yao womtagusa Paulo ha mndewa.

² Paulo viyakemigwe, Tatulo kasonga kumtagusa.

"Mkulu Feliksi, tukala tudeng'hela tindiwalo mkipigiti kitali muundewa wako na udaho wako wa kulola kutali kugala ugaluko muisi ino.

³ Toibokela mbuli ino kila hanhu na mkipigiti chose na tokuheweza ng'hani. ⁴ Ila giladi sambinikudonheze ng'hani, nokuyalalila kamba utwazaganye, ututegeleze goya. ⁵ Munhu ino

koneka iyo msongeza ndwagi, kosongeza mza-himzahi mwa Wayahudi muulumwengu wose. Heyo iyo kilangizi wa mbaguko ya Wanaza-leti. ⁶ Na vivija kainyolodosa Ing'anda ya Mulungu, avo tumgoga. ⁷ Ila Lisiasi, ija imkulu wa madale gose ga asikali, keza na mhiko ng'hulu, kamsola kulawa mmakono getu, kuno yowashulutiza waja womtagusa, weze kumwako gweye. ⁸ Uhamuuzagiza goya, gweye mwenyego kozimanya mbuli zose zitumtagusile kulawa kumwake." ⁹ Na Wayahudi vivija wailumba hamoja mnthaguso ija, wosindila kamba mbuli zino zose za kweli.

*Paulo Koigombeleza Haulongozi wa Feliksi,
Mtawala wa Yudea*

¹⁰ Mndewa viyamulingile kidole Paulo giladi yalonge, Paulo kalonga, "Novimanya kamba gw-eye kwa mulamula muisi ino mmilao bwando, avo mkudeng'ha noigombeleza. ¹¹ Gweye ku-vitanga kamba mazua longo dimwe na ma-bili gabitile, nichola Yelusalemu kutambika. ¹² Wanhu wonitagusa hawanivikile nie niibamilila na munhu yoyose Kung'anda ya Mu-lungu ama niwading'hula wanhu mng'anda ya nhambiko ama hanhu hohose mdiwambo. ¹³ Na hawadaha kulagusa kamba mbuli zowonita-gusila nie kumwako sambisambi kamba za kweli. ¹⁴ Ila nie notogola kamba nomtambikila Mulungu wa tata zetu kamba imwe wa wanhu wa Nzila ija hewo iwoikema mbaguko. Noto-gola vinhu vose vitogolwa na Malagizo na vija vandikwe na wahokozi. ¹⁵ Nhamanila inili-nayo ha Mulungu ilinga na nhamanila iwalinayo

hewo wenyego, notogola kamba kuna mzuso wa wanhu wa namna mbili, walekile kuwa vizenzeleganye na awo wali vizenzeleganye. ¹⁶ Avo mazua gose noiyoha kutenda udaho wangu wa kusambula gehile na ganogile ung'ale haulongozi wa Mulungu na haulongozi wa wanhu.

¹⁷ “Vunikalile haduhu mkipigiti cha milao bwando, nichola Yelusalemu kuwagwelela nhunza wanhu zangu na kulava nhosa. ¹⁸ Kipigiti vunikalile nitenda gano, wanivika Kung'anda ya Mulungu nimambukiza nzoela ya kuing'aliza. Hakukalile na dale da wanhu ama hebohebo. ¹⁹ Ila kukala na Wayahudi kulawa muisi ya Asia awo wolondigwa kwiza hano haulongozi wako wagale nhaguso zao kamba wana mbuli yoyose ya kunitagusila. ²⁰ Ama wano wali hano wenyego na walonge mbuli ilihi ihile iwayonile kumwangu, kipigiti vunikalile nimile haulongozi wa Ikitala Kikulu cha Isi ya Wayahudi. ²¹ Ila kinhu kimwe kinilongile na dizwi kulu vunikalile haulongozi wao, ‘na kinhu hicho kikala mbuli ya kuzuka kwa wanhu wadanganhike ayo inigwelele mbuli mbaka nima haulongozi wako lelo.’ ”

²² Abaho, Feliksi yakalile yalongeligwe goya mbuli za Nzila ija, kaukomeleza umting'hano uja mkulonga, “Kipigiti Lisiasi mkulu wa madale gose ga asikali yeheza, noilamula mbuli yenu.” ²³ Abaho, kamulagiza asikali, mkulu wa asikali mia wa Loma, yamwike Paulo hasi ya wimilizi, ila yagweleligwe ulegeho kidogo na kuwaleka wambwiga zake wamgwelele vinhu voyolonda.

Paulo Haulongozi wa Feliksi na Dulusila

²⁴ Mazua madodo hamwande Feliksi keza na mtwanzi wake yokemigwa Dulusila, yakalile Muyahudi. Kamkema Paulo, wamtegeleza viyakalile yoilonga vija vowolondigwa kumtogola Kilisto Yesu. ²⁵ Paulo viyalongelete nawo yopeta kuleka uzenzeleganye, na kuinega na vinhu viyagomese Mulungu, na nhaguso yondaize, Feliksi kadumba na kulonga, "Basi segela sambiugendelele, nihapata nafasi nokukema." ²⁶ Ila munda kwa munda kakala yotamanila kamba, siku Paulo komgwelela hongo. Avo kamkema mianza bwando na kulongeleta nayo.

²⁷ Vuibitile milao mibili, Polikio Festo kasaguligwa kusola hanhu ha Feliksi na kuwa mtawala wa Yudea. Ila kwavija Feliksi kalonda yanogelwe na Wayahudi, kamuleka Paulo mkifungo.

25

Paulo Koigala Kumwande Mbuli Yake ha Kaisali

¹ Vigabitile mazua madatu songela Festo viyavikile muisi ya Kaisalia, kafunga mwanza kulawa haja kachola Yelusalemu, ² ako wakulu wa wakulu wa nhambiko na wakulu wa Wayahudi wamchholela na kumtagusa Paulo kumwake. ³ Wamuyalalila Festo yawataze kumgala Paulo Yelusalemu, kwavija hewo waisasala kum'vamhila na kumkoma Paulo kipigit yang'hali mnzila. ⁴ Avo Festo kedika, "Paulo kokwimilizwa ako Kaisalia, na nie mkipigit kiguhi nochola hiko. ⁵ Walekeni wakulu zenu

wayagwe wachole na nie Kaisalia, na kamba katenda kinhu chochose kihile, wamtaguse.”

⁶ Festo kakala hamoja na hewo kamba mmazua manane ama longo dimwe, abaho, kachola Kaisalia. Zua diyagwe kakala mkigoda cha nhaguso ikitala, abaho, kalagiza Paulo yagaligwe. ⁷ Paulo viyavikile, Wayahudi walawile Yelusalemu wamzunguluka, wasonga kumtagusa nhaguso bwando ng'hulung'hulu azo zilekile kulagusa kweli mgati yake. ⁸ Paulo mkuigombela, kalonga, “Nie sitendile chochose kihile Mmalagizo ga Wayahudi, ama Kung'anda ya Mulungu, ama ha Kaisali.”*

⁹ Ila Festo kuno yolonda kuwataza Wayahudi, kamulongela Paulo, “Kolonda kuchola Yelusalemu, ako ukataguswe mzimbuli zino haulongozi wangu?”

¹⁰ Paulo kedika, kalonga, “Nie nokwima hano haulongozi wa ikitala cha Kaisali, hano hanilondigwa kutaguswa. Kamba vija mweye wenyego vumuvitangile goya kamba siwatedele Wayahudi mbuli yoyose ihile. ¹¹ Avo kamba nyoneka kamba nitenda mbuli ihile ilumbile nie kudanganhika, sidaha kuikimbila ifa. Ila, kamba nhaguso iwanitaguse Wayahudi wano ihawa ya uvwizi, haduhu munhu yondayanigele mmakono gao. Noigala kumwande mbuli ino ha Kaisali.”

¹² Avo Festo, viyeshile kulongeleta na wanhu wa ikitala, kamwidika Paulo, kalonga, “Kuigala

* **25:8** Kaisali nhegulo yake Mndewa wa Loma.

kumwande mbuli yako ha Kaisali, avo uchole ha Kaisali.”

Paulo Haulongozi wa Agilipa na Benike

¹³ Vigabitile mazua madodo, Mndewa Agilipa[†] na Benike wavika Kaisalia kumulamsa Festo. ¹⁴ Na viwakalile hiko mazua bwando, Festo kamsimulila Mndewa Agilipa mbuli ya nhaguso ya Paulo, kalonga, “Hano hana munhu yalekigwe mkifungo na Feliksi. ¹⁵ Vinyholile Yelusalemu, wakulu wa wakulu wa nhambiko na wavyele wa Wayahudi wamtagusa kumwangu, na waniyalalila nimtaguse na kusunigwa. ¹⁶ Ila nie niwalongela kamba, vino sio viwatendaga Waloma, kumgela mmakono ga wanhu munhu yatagusigwe ihawa yang’hali hanaiting’hana na wanhu wamtaguse meso kwa meso, na kulgondigwa yaigombele mzimbuli zoyotagusigwa. ¹⁷ Avo viwaiting’hane hano, nie siikawize imbuli, ila imitondo iyagwe nikala mkigoda cha nhaguso na kulagiza munhu hiyo yagaligwe. ¹⁸ Wanhu wamtaguse viwemile, hawalavile nhaguso yoyose ihile kamba vinigesile. ¹⁹ Ila mbuli iwakalile nayo ikala kuibamilila mmbuli za nhamanila yao wenyego, na mmbuli ya munhu imwe yadanganhike yokemigwa Yesu ayo Paulo yaamulongile mgima. ²⁰ Sivitangile vija vondaniipate ikweli ya mbuli ino, avo nimulongela Paulo kamba kotogola kuchola Yelusalemu yakatagusiligwe kuja mmbuli ino. ²¹ Ila Paulo kaigala kumwande mbuli ino, kapula yekigwe

[†] **25:13** Mndewa Agilipa kakala mwana wa Mndewa Helode Agilipa wa ichanduso.

mkifungo na mbuli yake ilamuligwe na Kaisali.[‡]
Avo nilagiza yakale mkifungo mbaka vondanim-gale ha Kaisali.”

²² Agilipa kamulongela Festo, “Nolonda nimuhulike munhu ino nene mwenyego.”

Festo kamwidika, kalonga, “Mayo, komuhulika.”

²³ Imitondo iyagwe Agilipa na Benike weza na ndeng'ho ng'hulu, wengila mdigati da mting'hano kuno wailongoze na wakulu wa wemilizi na wakulu wa idiwambo. Abaho, Festo kalagiza Paulo yagaligwe. ²⁴ Festo kalonga, “Mndewa Agilipa na wanhu wose muli hano hamoja na tweye, mmona munhu ino. Wayahudi wose wa ako Yelusalemu na Wayahudi wa hano waniyalalila na kuguta nyangi kamba munhu ino halondigwa kuwa mgima. ²⁵ Ila nie siyonile mbuli yoyose ihile yaatendile ilumbile heyo kukomigwa. Ila kwavija heyo mwenyego kalonda nhaguso yake igaligwe hamwande itegelezwe na Kaisali, na nie nilamula kumgala. ²⁶ Ila mmbuli ya munhu ino, nie nabule cha kumwandikila Kaisali. Avo nimgala hano haulongozi wenu mweye mose na ng'haning'hani haulongozi wako gweye Mndewa Agilipa, avo tuhesha kumuuzagiza, nipate mbuli ya kwandika. ²⁷ Kwavija havilumbile kumgala mfungigwa bila kulagusa nhaguso yake yoota-gusigwa.”

26

[‡] **25:21** Kaisali nhegulo yake Mndewa wa Loma.

Paulo Koigombela Haulongozi wa Mndewa Agilipa

¹ Agilipa kamulongela Paulo, "Kotogozigwa kuigombela." Avo Paulo kagolosa mkono wake na kusonga kuigombela yolonga vino.

² "Mndewa Agilipa! Nokiyona munhu yali na mhome inogile mdizua da lelo kwima haulongozi wako na kuigombela sama ya mbulizose zinitagusigwe na Wayahudi. ³ Hasa kwavija gweye kozitanga goya nzoela za Wayahudi na mbamila zao, avo nokuyalalila unhegeleze mkunyazaganya.

⁴ "Wayahudi wose wautanga ukazi wangu songela ving'halile mmhale, songela ha umwanduso wa ugima wangu muisi yangu mwenyego na vivija kuja Yelusalemu. ⁵ Wonitanga mkipigitikitali, na kamba wahalonda wodaha kulava usindila, kamba songela haichanduso nikala imwe wa wanhu waigogile ng'hani nhamanila yetu, nikala Mfalisayo. ⁶ Na sambi nima hano lelo notaguswa sama ya nhamanila yangu Mulungu yaailagane na wahenga zetu. ⁷ Kino kicho kilagano kitamanilwe koneka na mitala yetu longo dimwe na mibili kivikile, kileka mana womtambikila Mulungu misi na kilo na nhamanila ng'hulu. Avo mndewa, Wayahudi wonhagusa sama ya nhamanila ino. ⁸ Habali mweye hamdaha kutogola kamba Mulungu kowazusa wanhu wadanganhike?

⁹ "Vivija na nie niswagizigwa mmoyo wangu kamba nolondigwa kutenda gose kamba vunidahile kudilema twaga da Yesu wa Nazaleti. ¹⁰ Vino vivo nitendile kuja Yelusalemu. Nibokela

udaho kulawa ha wakulu wa wakulu wa nhambiko, na niwagela mkifungo wanhu bwando wa Mulungu. Na viwatagusigwe kudanganhika, nie vivija nigongomela. ¹¹ Mianza bwando nichola kuna zing'anda za nhambiko kuwagaza, na niwashulutiza wailonge nhamanila ino mbuli za ufukuzi. Nikala niwehile ng'hani, hata nichola kuna imiwambo ya isi ziyagwe kuwagaza.

*Paulo Kolonga Vija Viyakomboligwe
(Sang'h. 9:1-19; 22:6-16)*

¹² "Sama ya mbuli ino nichola Damaski, kuno nili na udaho na ndagizi kulawa ha wakulu wa wakulu wa nhambiko. ¹³ Mndewa, mkipigit cha imisi vinikalile mnzila, nyona mulangaza kulawa kuulanga, umwemwesa kubanza mulangaza wa zua, unizunguluka nie hamoja na waja wakalile mmwanza umwe na nie. ¹⁴ Tweye tose tulagala hasi, na nihulika dizwi dinilongela muulonzi wa Kieblania, 'Sauli, Sauli, habali unigaza? Koilmiza mwenyego kuzibweza kuchugu mbuli zangu kamba ng'ombe yoibwelezela kuitoa teke fimbo ya munhu yomchunga.' ¹⁵ Na nie nimuuza, 'Mndewa, gweye iyo yalihi?' Na Mndewa kedika, 'Nie iyo Yesu, gweye umgaza. ¹⁶ Ila gandamuka wime na magulu gako, kwavija nikulawilila gweye nikusagule uwe mtumigwa wangu na msindila wa mbuli zangu ziuwene na zija zondanikulagusile. ¹⁷ Nokukombola kulawa mmakono ga wanhu wa Isaeli na mmakono ga Wamhazi ha awo kondanikugale. ¹⁸ Ukawavugule meso

gao giladi wahinduke kulawa mdiziza, wagalukile kuna umulangaza na kulawa mmhiko za Mwenembago na kumgalukila Mulungu, giladi vilozo vao vigeligwe kumgongo na wagweleligwe hanhu hawali awo wang'alizwe mkunitamanila nie.'

Paulo Kolonga Mbuli ya Sang'hano Yake

¹⁹ "Avo, Mndewa Agilipa, nie siidulukile bule nzozi ija ilawile kuulanga. ²⁰ Ila tanhu nisonga kuwapetela wanhu wa Damaski, abaho, wanhu wa Yelusalemu na muisi yose ya Yudea, vivija na ha Wamhazi. Niwapetela kamba waleke vilozo vao na wam'bwelele Mulungu, na sang'hano zao zizo zondazilaguse kamba waleka vilozo vao. ²¹ Sama ya mbuli ino, Wayahudi wangoga Kung'anda ya Mulungu, na walonda kung'homa. ²² Ila Mulungu kangombeleza kileka mana nili mgima mbaka zua da lelo, na avo nima hano kuulava usindila wangu ha wanhu wadodo na wakulu. Kinhu kinilonga kilinga na kija kiyalongile Musa na wahokozi kamba chokwiza kulawilila, ²³ kamba Kilisto kolondigwa tanhu yagaye na yawe wa mwanduso kuzuka kulawa mkudanganhika, giladi yaupete mulangaza wa ukombola ha wanhu zake mwenyego na ha Wamhazi."

²⁴ Paulo viyakalile yogendelela kuigombela, Festo kadang'hila, kabwata yolonga, "Paulo, kuna moyo! Kusoma ng'hani kuusomile kukugela kibozi!"

²⁵ Ila Paulo kedika, "Nabule kibozi, Mndewa! Ila nolonga kinhu cha kweli, kuno nili na

nzonzi zangu. ²⁶ Kwavija Mndewa Agilipa, kuzitanga mbuli zino, na nie nodaha kulonga bila kudumba, kwavija novitanga kamba haduhu hata mbuli imwe mzimbuli hizo iulekile kuitanga, kwavija mbuli ino haitendeke mkifiso.

²⁷ Mndewa Agilipa, vino, kowatogola wahokozi wa umwaka? Novitanga kamba kowatogola.”

²⁸ Agilipa kamulongela Paulo, “Kokwagiza kamba mkipigiti kino kiguhi kodaha kunitenda nie nimtogole Kilisto?”

²⁹ Paulo kamwidika, “Kiwe kipigiti kiguhi ama kitali, ila nomtambikila Mulungu kamba sio gweye wiyeka, ila hata waja wose wonitegeleza nie lelo wagaluke wawe kamba vunili nie, ila sambiwafungilizwe minyolo ino.”

³⁰ Abaho, Mndewa Agilipa, mkulu wa ikiwambo, Benike, na waja wose wakalile hamoja nao wema. ³¹ Viwacholile, wailongela, “Munhu ino hatendile mbuli yoyose ihile ya kumtenda yatagusigwe ifa ama kugeligwa mki-fungo.” ³² Agilipa kamulongela Festo, “Munhu ino yahalekesigwe kamba yahalekile kuigala hamwande mbuli yake ha Kaisali.”*

27

Paulo Kogaligwa Kudiwambo da Loma

¹ Viwalamule kamba tukwele meli tuchole mbaka Italia, Paulo hamoja na wafungigwa wayage wageligwa mmakono ga Yulio yakalile mkulu wa asikali mia wa Loma, yakalile yalawile mdidale da Asikali wa Mndewa wa Loma.

* ^{26:32} Kaisali nhegulo yake Mndewa wa Loma.

² Tukwela muimeli kulawa Adulamiti, ikalile ichola kuna zibandali za isi ya Asia, tuchola. Alistaliko, munhu wa isi ya Makedonia kulawa Tesalonike, kakala hamoja na tweye. ³ Imitondo iyagwe tuvika Sidoni. Yulio kamtendela ganogile Paulo, kamtogolela yachole kuwalola wambwiga zake, wakamgwelele vinhu viyalondile. ⁴ Kulawa hiko tugendelela na mwanza, na kwavija beho dikala dobuma diisung'hiza imeli kuchugu, avo tubita ng'ambu iyagwe ya ikisiwa cha Sipulo ikalile bule beho. ⁵ Na vituikanhize ibahali ya isi za Kilikia na Pamfilia, tuvika mkiwambo cha Mila, muisi ya Likia. ⁶ Na ako mkulu ija wa asikali mia wa Loma kaivika meli ya Alekizandalia ikalile ichola Italia, avo katukweleza himo.

⁷ Tugendelela na mwanza mholemhole mmazua bwando na mkuigagahiza ng'hani, tuvika mkiwambo cha Nido, na kwavija beho dituzuila sambitugendelele na mwanza kuna ing'ambu ija, avo tuchola kubitila ng'ambu ya kisiwa cha Kilete behi na Lasi ya Salimone, kukalile bule beho. ⁸ Tuigagahiza kubita muimhwani ya Kilete tuvika hanhu hokemigwa Bandali Iholile behi na kiwambo cha Lasea.

⁹ Kipigit kitali kibita, na mwanza ukala wodumbiza ng'hani kwavija Mazua ga Kufunga gakala gabtile, avo Paulo kawalongela vino, ¹⁰ "Ndugu, nokona mwanza uno wodumbiza na wokwagiza vinhu bwando. Na si kwagiza mizigo na imeli iiyeka, ila vivija hata kwagiza ugima wetu." ¹¹ Ila mkulu ija wa asikali mia wa Loma, hagategeleze gaja gayamulonge Paulo, ila kagategeleze gaja gayakalile yolonga ija yakalile

yoilongoza imeli na ija mwene imeli. ¹² Avija bandali ija viikalile hainogile mkipigiti cha kihuhe, wanhu bwando mmwanza wao walamula kugendelela na mwanza wavike Foinike giladi wakale haja mkipigiti cha kihuhe. Ino ikala bandali ya Kileté, ilola hagatigati ya kusi na uswelo wa zua, na hagatigati ya kasikazi na uswelo wa zua.

Kukuzumbi M'bahali

¹³ Beho da ng'ambu ya kusi vudisongile kubuma mholemhole, waja wanhu wagiza kamba wamhisa kiwalondile. Avo waing'ola inanga na kuchola wobitila mumgwazogwazo wa ibahali ya Kileté. ¹⁴ Ila vikikalile hakinabita kipigiti kitali, kukuzumbi dikemigwa "Kukuzumbi da Hagatigati ya Kasikazi na Ulawilo wa Zua" diza kulawa mkisiwa. ¹⁵ Meli isoligwa na dikukuzumbi na havidahike kuilongoza kudikalile dilawa dikukuzumbi, avo tuileka na kukwekxesigwa na dikukuzumbi. ¹⁶ Vitubitile ng'ambu ilibule kukuzumbi ya kisiwa kidodo kikemigwa Kauda, tugaya ng'hani kudaha kuileweleza ingalawa ikalile ifungigwe na kukwenhigwa na imeli kuchugu. ¹⁷ Viwaingize ingalawa muna imeli, wazibitiza nzabi hasi ya imeli na kuifunga imeli hamoja nganganga. Wodumba sambiwanamate mdifumvugulu da misenga kuna imhwani ya isi ya Libia, avo wagahumulusa matanga, na kuileka imeli isoligwe na ubeho. ¹⁸ Kukuzumbi dija digendelela, avo imitondo iyagwe, wasonga kwasa mmazi imizigo ibanzile mmeli. ¹⁹ Na zua da ikadatu wasonga kwasa via va imeli

vibanzile na makono gao wenyego. ²⁰ Mkipigiti cha mazua bwando, hatonile zua ama nhondo, na kukuzumbi digendelela kubuma ng'hani. Hakimambukizo, nhamanila ya tweye kukomboligwa ipotela.

²¹ Avija wanhu viwakalile kipigiti kitali bila kuja kinhu, Paulo kema haulongozi wao kalonga, "Mweye wanhu, muhagategeleze gaja ganongile, kamba sambitusegele kulawa haja Kilete, ubananzi uno na hasala ino sambivituvike. ²² Ila sambi nowayalalila, gangamalen! Kwavija haduhu hata munhu imwe mmwanza wenu yondayadanganhike, ila meli iiyeka iyo yondaibanangike. ²³ Kwavija ikilo ya lelo msenga wa Mulungu wa kuulanga, ayo nie nili munhu wake, na ayo inimtambikila na kumsang'hanikila, kakala yemile behi na nie, ²⁴ kalonga, 'Paulo, sambiudumbe, kolondigwa wime haulongozi wa Kaisali.* Mulungu muunozi wake kowimiliza ugima wako gweye na awo wose uuchola nao.' ²⁵ Avo, ndugu zangu, mgangamale! Kwavija nie nna nhamanila ha Mulungu kamba gano gayanilongele golawilila kamba viyanilonge. ²⁶ Ila tochola kunamata kuna imhwani ya ikisiwa kimwe."

²⁷ Muikilo ya longo dimwe na nne, tukala tung'halii tukwekwesigwa muna Ibahali ya Meditelania. Behi na kilo kikulu walosaji wavimanya kamba wakala wali behi na isi inyalile. ²⁸ Wahumulusa luzabi hasi lufungigwe kinhu kizamile na kona kamba mazi gakala na

* ^{27:24} Kaisali nhegulo yake Mndewa wa Loma.

utali wa meta malongo mane. Mkipigit i kidodo wabwelela mwanza uyagwe na kona kamba mazi gakala na utali wa meta malongo madatu. ²⁹ Kwavija wadumba meli sambiikibwengeze mgamabwe, avo wahumulusa nanga nne kukisogo cha imeli, abaho, watambika giladi imitondo ivike. ³⁰ Na walosaji viwalondile kunyelenhuka kulawa muimeli, waihumulusa ingalawa m'bahali, wokiitenda wozihumulusa zinanga kulawa kuulongozi wa imeli, ³¹ Paulo kamulongela ija imkulu wa asikali mia wa Loma na asikali zake, "Kamba wanhu wano hawakalile muna imeli, hamkomboligwa." ³² Avo waja iwaasikali wazikanha zinzabi za ingalawa, abaho, waileka ichole.

³³ Viikalile behi na imitondo, Paulo kawagong'ondeza wose waje mandia. Kalonga, "Lelo zua da longo dimwe na nne mkala mkiyahiyahi na mkala bila mandia, hamdile kinhu chochoso. ³⁴ Avo nowalongela, mje mandia giladi mgendelele kuwa wagima, kwavija haduhu hata munhu imwe mmwanza wenu yondayagize luvili lwake kulawa mpala jake." ³⁵ Viyamambukize kulonga gano, Paulo kausola mkate, kamgwelela Mulungu hewela haulongozi wao wose, kaumogola, na kasonga kuja. ³⁶ Wose wagangamizwa, na waja mandia wawo wenyego. ³⁷ Mheta ya wanhu wose tukalile mmeli ikala wanhu mia mbili na malongo saba na sita. ³⁸ Viweshile kuja na kwiguta, wasonga kuhunguza mibahasha ya ngano kulawa muna imeli na kuyasa m'bahali.

Meli Yobeneka

³⁹ Viivikile imitondo, hawaitangile isi ija, ila wona mhwani ili na msanga unogile, aho hawalamule kuigala imeli, kamba vihadahike. ⁴⁰ Avo wazikanha zinanga na kuzileka m'bahali, na kuzifungula zinzabi zikalile zitatilizwe muna uusukani, na kwika tanga dimwe haulongozi giladi beho diikwekwese imeli kuulongozi, wachole kuna iisi inyalile. ⁴¹ Ila ija imeli ingila mdfumvugulu da misenga na kuditimila mmisenga. Ng'ambu ya kuulongozi wa imeli inamata na haidahile kukwenhuka, na ng'ambu ya kuchugu ikala ibeneke vidangavidanga sama ya kisindo cha mawimbi.

⁴² Waja iwaasikali walonda kuwakoma wafungigwa wose, giladi sambiwakogelegele na kukimbila. ⁴³ Ila kwavija ija imkulu wa asikali mia wa Loma kalonda kumuhonya Paulo, kawagomesa sambiwatende hivo. Avo kawalagiza waja wose wadahile kogeleta wazumhe kulawa muna imeli, wachole kuisi inyalile. ⁴⁴ Na wose wayagwe wasigale, wachole kuja m'vidanga va mbao ama vidanga vibeneke va imeli. Mkutenda vino wanhu wose tuvika goya muisi inyalile.

28*Ako Malita*

¹ Vituvikile mhwani tuli wagima, tuvimanya kamba kija ikisiwa kikala kikemigwa Malita. ² Tukanganya kwavija wanhu wa haja watutendela ganogile ng'hani. Wabwinha moto na kutulongela tweye tose twote, kwavija kukala na beho na mvula ikala isonga kutoa. ³ Paulo kakala

yodondola ngodi na kuzigela hamoto, nyoka yali na sumu viyapatile zimbumoto kakimbila kulawa mzingodi na kamulumiza na kuninila mumkono wake.⁴ Wanhu wa ikisiwa kija viwamonile nyoka yoninila mumkono wake, wailongela, "Kwa vovose munhu ino kowa mkoma wanhu. Hata kamba kakomboligwa kulawa m'bahali, mulungu wetu wa kitwanzi yokemigwa Haki haumuleka yawe mgima."⁵ Ila Paulo kamkung'unhila hamoto ija inyoka na hamulumize hanhu.⁶ Wanhu wagelegeza kamba kolulumuka ama yahalagale hasi chanyoya na kudanganhika. Ila viwabetile mkipigiti kitali na kuleka kona kinhu chochouse kimulawilile, avo wagaluka na kulonga kamba heyo kakala mulungu.

⁷ Behi na haja kukala na mgunda wa mkulu imwe wa kisiwa kija yakemigwe Publio. Katubokela goya na kutugala kumwake, na mkipigiti cha mazua madatu, katutendela ganogile ng'hani.⁸ Tataake Publio kakala mtamu wa homa na kuhala, avo kawasa mulusazi. Paulo kachola kumulola, kamtambikila, kamwikilla makono gake na kamuhonya.⁹ Vugalawilile gano, vivija watamu wose wasigale mkisiwa kija weza na kuhonyigwa.¹⁰ Watugwelela vinhu bwando, na vitulondile kuchola, wengiza mmeli vinhu vose vitulondile mmwanza.

Kulawa Kisiwa cha Malita Kuchola Wambo da Loma

¹¹ Viibitile milenge midatu, tusonga mwanza na meli ya wambo da Alekizandalia ikemigwe, "Miungu Ubasa." Meli ikalile hakisiwa kija

mkipigiti chose cha kihuhe. ¹² Tuvika mdiwambo da Salakusa, tukala haja mazua madatu. ¹³ Na kulawa haja, tugendelela na mwanza na kuvika mdiwambo da Lejimu. Na imitondo iyagwe beho disonga kubuma kulawa kusi, na mmazua mabili tuvika mkiwambo kikemigwa Puteoli. ¹⁴ Haja tuwavika wanhu wamtogole Kilisto, awo watulondile tukale na hewo mazua saba, na, abaho, tuvika Loma. ¹⁵ Na wanhu wamtogole Kilisto wakalile haja viwahu-like kamba tokwiza, wafunga mwanza mtali, wavika Kudisoko da Apio na Ng'anda Ndatu za Kuwasa Wahenza. Paulo viyawawene, kamgwaa Mulungu hewela na kagangamizwa.

Paulo Mdiwambo da Loma

¹⁶ Vituvikile mdiwambo da Loma, Paulo katogolelwa kukala yeiyeka na asikali yakalile yomwimiliza.

¹⁷ Vigabitile mazua madatu, Paulo kawakema hamoja wakulu wa Wayahudi. Viwaiting'hane hamoja, kawalongela, "Ndugu zangu, hata kamba sitendile kinhu chochoose kihile mwa wanhu ama mnzoela za wahenga zetu, nigogigwa kuja Yelusalemu na kugeligwa mmakono ga Waloma. ¹⁸ Viweshile kuniuzagiza, walonda kunilekesa, kwavija hayoneke mbuli yoyose ihile ilumbile nie kutagusigwa ifa. ¹⁹ Ila Wayahudi viwailemile mbuli ino, nishulutizwa kuigala mbuli yangu ha Kaisali.* Hata kamba nikala bule nhaguso ya kuwatagusa wanhu wa isi yangu. ²⁰ Mkilamso kino, niwakema

* **28:19** Kaisali nhegulo yake Mndewa wa Loma.

mweye giladi niwalongele mweye ikweli ya mbuli ino kamba, nifungigwa na mnyolo kamba vino, sama ya acho wanhu wa Islaeli chowokitamanila.”

²¹ Na hewo wamulongela, “Tweye hatubokele lupwilili lolose kulawa Yudea lulonga mbuli zako, na haduhu hata munhu imwe kulawa mwa wandugu zetu Wayahudi yezile hano kulonga mbuli yako yoyose, ama kukulonga gweye vihile. ²² Ila tolonda kuhulika kulawa kumwako vija vuugelegeza, kwavija tweye tovitanga kamba kila hanhu, wanhu woilonga vihile nhamanila ino.”

²³ Viwasagule zua da kuiting'hana nayo, wanhu bwando wamwizila hana ing'anda yaakalile yokala. Kusongela imitondo mbaka ichungulo, Paulo kawalongela na kuwapetela mbuli za Undewa wa Mulungu na kuwagong'ondeza mbuli za Yesu Kilisto muna Gamalagizo ga Musa na kulawa mmbuli za wahokozi. ²⁴ Wanhu wayagwe wagatogola gaja gayakalile yolonga, ila wayagwe hawagatogole. ²⁵ Avo waibamilila wenyego kwa wenyego, na viwakalile wosegela, Paulo kakomeleza mkulonga ulonzi uno, “Loho wa Mulungu kawalongela ikweli ahaja hayawalongele wahenga zenu kubitila muhokozi Isaya,

²⁶ kalonga,

'Genda ukawalongele wanhu wano,
kuhulika mohulika, ila ham'vitanga,
kulola molola, ila ham'vimanya.

²⁷ Kwavija wanhu wano wana miyo midala,
magwiti gao wagatenda sambigahulike,

na meso gao wafing'hiliza.
 Ila kamba meso gao gahalolile,
 na magwiti gao gahahulike,
 wahavitangile mmioyo yao,
 na kunihindukila nie,
 nihawahonyile.[†]

²⁸ “Avo nolonda m'vitange kamba, ukombola
 wa Mulungu ugaligwa ha Wamhazi. Na hewo
 wohulika!”

²⁹ Paulo viyeshile kulonga gano, Wayahudi
 wachola kuno wokiiuza mbuli bwando wenyego
 kwa wenyego.

³⁰ Mkipigit cha milao mibili yose, Paulo
 kakala muna ing'anda yaapangile mwenyego,
 na kawabokela wanhu wose wezile kumulola.

³¹ Kazipeta mbuli za Undewa wa Mulungu na
 kufundiza mbuli za Mndewa Yesu Kilisto bila
 kudumba, na hagomesigwe na munhu yoyose.

[†] **28:27** Mbuli zino zolawa mkitabu cha ISAYA 6:9-10.

**Lagano da Isambi da Mndewa na Mkombola
Wetu Yesu Kilisto
The Holy Bible in the Zaramo language of Tanzania
Zaramo: Lagano da Isambi da Mndewa na Mkombola
Wetu Yesu Kilisto (Bible)**

copyright © 2019 Pioneer Bible Translators

Language: Zaramo

Contributor: Pioneer Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-06-21

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

f5372143-dd2f-5452-9f25-3aada8fab0bd